Stuk **1210** (2001-2002) – Nr. 1

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2001-2002

15 mei 2002

ONTWERP VAN DECREET

houdende instemming met :

1. **de overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de regering van de republiek Bolivië inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Brussel op 25 april 1990 :**

2. **de overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de republiek Paraguay inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Brussel op 6 oktober 1992 ;**

3. **de overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de regering van de republiek Venezuela inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Brussel op 17 maart 1998 ;**

4. **de overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de regering van de federatieve republiek Brazilië inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Brasilia op 6 januari 1999.**

INHOUD

Blz.

Memorie van toelichting 3

Voorontwerp van decreet 21

Advies van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen 25

Advies van de Raad van State 27

Ontwerp van decreet 31

– Overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economie Unie en de regering van de republiek Bolivië, inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen 35

– Overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economie Unie en de republiek Paraguay inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen 59

– Overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de regering van de republiek Venezuela inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen 87

– Overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de regering van de federatieve republiek Brazilië inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen 111

MEMORIE VAN TOELICHTING

I. Algemene bespreking

1. Betekenis van de overeenkomsten

– *Doel en opzet van de overeenkomsten*

In het algemeen staat de Vlaamse regering positief ten opzichte van het sluiten van internationale investeringsakkoorden, die van belang zijn voor Vlaamse investeerders in het buitenland. Alhoewel buitenlandse investeringen reeds worden beschermd door nationale wetgevingen, biedt een bilateraal verdrag bijkomende waarborgen wegens de voorrang van het internationaal recht op het interne recht van een staat.

De doelstelling van dergelijke overeenkomsten is, naast het aanmoedigen van investeringen, het bieden van een garantie voor een maximale bescherming aan de investeerder, zoals de waarborgen voor een billijke en rechtvaardige behandeling van de investering, de clausule van de meest begunstigde natie om discriminatie te voorkomen, een vergoedingsplicht bij onteigenende maatregelen en de vrije overmaking van inkomsten. Bovendien creëren zulke overeenkomsten een eigen juridisch kader waarin investeringsgeschillen kunnen geregeld worden en waarbij de investeerder een beroep kan doen op internationale arbitrage.

– *De overeenkomsten vormen gemengde verdragen*

Dergelijke internationale overeenkomsten ten gunste van investeringen in het buitenland zijn verdragen in de zin van het volkenrecht of internationaal publiek recht. Het zijn juridisch bindende en afdwingbare akten onderschreven door volkenrechtelijke rechtspersonen, in casu drie onafhankelijke en soevereine staten en drie deelstaten met een grondwettelijk toegekende bevoegdheid om verdragen te sluiten. Die akten vormen de rechtsgrond voor rechten en verplichtingen in hoofde van die zes overheden en rechtstreeks in hoofde van investeerders op elkaars grondgebied. Overeenkomstig artikel 167 van de Grondwet, worden alle verdragen gesloten door de daartoe bevoegde regeringen en aan hun parlementen ter instemming voorgelegd, vooraleer ze uitwerking kunnen hebben.

Het zgn. "gemengde" karakter van de BLEU-overeenkomsten inzake investeringen werd in april 1995 unaniem aanvaard door de leden van de Interministeriële Conferentie voor Buitenlands Beleid (ICBB). Zowel de Gewesten als de federale overheid worden namelijk in principe bevoegd geacht. Dergelijke overeenkomsten worden gemengde verdragen genoemd wegens de gezamenlijke bevoegdheidsuitoefening op het federale en het gefedereerde niveau.

De Gewesten zijn immers bevoegd voor het economisch beleid, alsook voor het afzet- en uitvoerbeleid, overeenkomstig artikel 6, § 1, VI, eerste lid, 1° en 3° van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen (BWHI), zoals gewijzigd. De federale overheid blijft bevoegd inzake de verzekering van invoer-, uitvoer- en investeringsrisico's (art. 6, § 1, VI, eerste lid, 3°, BWHI), het handelsrecht, het vennootschapsrecht en de regelgeving voor de vestiging van bedrijven met uitzondering van die in de toeristische sector (art. 6, § 1, VI, vijfde lid, 5° en 6° BWHI).

Daarom bepaalt het eerste artikel van het bijgevoegde ontwerp van decreet dat het een gewestaangelegenheid betreft. De vier volgende artikelen houden in dat het Vlaams Parlement zijn goedkeuring verleent aan de voorliggende overeenkomsten, zodat ze in werking kunnen treden na de instemming van de betrokken parlementen en na de internationale ratificatie door de federale overheid en door het partnerland.

2. Schets van de partnerlanden

BOLIVIA

– *Politieke gegevens*

De republiek Bolivia telt circa 8 miljoen inwoners. Het land heeft een oppervlakte van 1.098.850 vierkante kilometer en is onderverdeeld in 9 departementen.

Etnisch gezien is ongeveer 57% van de Boliviaanse bevolking van Indiaanse afkomst (Quechua, Aymara, Tupi, Guarani). Toch is de politieke macht in dit land sedert de onafhankelijkheid in 1825 steeds in handen geweest van een minderheid van Europese afkomst. Meer dan de helft van de bevolking spreekt de Indiaanse talen (Quechua, Aymara en Guarani).

Sucre is de constitutionele hoofdstad van Bolovia maar de regering zetelt in La Paz. Bolivia heeft een parlementair tweekamersysteem met een Kamer

van Volksvertegenwoordigers (130 leden) en een Senaat (27 leden).

De belangrijkste politieke partijen zijn de *Acción Democrática Nacionalista* (Nationalistische Democratische Actie ADN), gesticht door Bánzer, de *Movimiento de la Izquierda Revolucionaria* (Revolutionaire Linkse Beweging MIR), de *Unidad Cívica Solidaridad* (Solidaire Burgerlijke Unie UCS), de *Movimiento Nacionalista Revolucionario* (Nationale Revolutionaire Beweging MNR), de *Conciencia de Patria* (Patriottische Bewustzijn Partij CONDEPA) en de *Nueva Fuerza Republicana* (Nieuwe Republikeinse Macht NFR).

Ook van belang in het politieke landschap zijn de vakbonden en de etnische (inheemse) organisaties. In de jaren negentig hebben ook de milieubewegingen aan belang en invloed gewonnen. De grootste vakbonden zijn de Boliviaanse Arbeiders Federatie (COB) en de Sole Arbeidsorganisaties of Landbouwarbeiders van Bolivia (CSUTCB). De Inheemse Confederatie van de Oostelijke Regio Chaco en Boliviaanse Amazone (CIDOB) en de Guarani Volks Assemblee (APG) zijn de belangrijkste inheemse organisaties.

In het politieke verleden van Bolivia heeft het leger steeds een grote rol gespeeld. In twee belangrijke militaire conflicten in de 19de en 20ste eeuw verloor Bolivia zijn kustgebieden. Tijdens de Pacific War die tussen 1879 en 1883 werd uitgevochten met Chili en Peru, ging het over de strategische salpeterreserves rondom Antofagasta. In de Chacooorlog tussen Bolivia en Paraguay (tussen 1932 en 1935) ging het om de belangrijke zuidelijke Boliviaanse oliereserves. Als gevolg van deze gewapende conflicten verloor Bolivia de uitweg naar zee en 3/4 van zijn grondgebied in de Chaco-regio. Daarenboven diende Bolivia in 1904 het Amazonegebied Acre aan Brazilië af te staan.

Als gevolg van deze militaire nederlagen en de nazi-sympathieën van president German Busch ontstond in Bolivia een sterke anti-imperialistische beweging die uitmondde in een politieke overwinning van de MNR in de verkiezingen van 1951. Die overwinning werd echter door het leger niet erkend en een jaar later werden zeven militaire regimenten verslagen bij een volksopstand in de straten van La Paz. De burgerpresidenten Victor Paz Estenssoro en later Hernan Siles Zuazo nationaliseerden de tinmijnen en voerden een landbouwhervorming door. Tien jaar later was het elan van de MNR dusdanig verminderd dat René Barrientos, exponent van een militaire junta de verkiezingen van 1964 won. Een guerrillabeweging tegen de nieuwe militaire bewindhebbers stak de kop op, o.a. ondersteund vanuit Cuba. In oktober 1967 werd Ché Guevara gedood door in de Verenigde Staten opgeleide elitetroepen.

Tussen 1969 en 1985 waren er wisselende militaire junta's aan de macht. Geldige verkiezingsuitslagen, waaronder de overwinning van Hernan Siles Zuazo (Democratische Populaire Unie) in 1980 werden ongeldig verklaard door de militairen. In 1982 kwam Siles Zuazo dan toch aan de macht waarbij het beheer van de staatsmijnen aan de vakbonden werd overgedragen en Bolivia een moratorium van de betaling van zijn buitenlandse schuld instelde. Bolivia werd meteen onder een handels- en kredietembargo geplaatst door het Internationaal Muntfonds (IMF), de Wereldbank en de grote banken. Het gevolg was een fiscale crisis en een hyperinflatie van duizenden percenten. Onder druk van alle sociale sectoren werden terug verkiezingen uitgeschreven in 1985 die gewonnen werden door Paz Estenssoro. Sindsdien voert Bolivia een neoliberaal beleid waarbij privatiseringen en de vrijemarkteconomie een belangrijke rol spelen.

De privatiseringen werden niet zonder slag of stoot uitgevoerd. Met name de mijnwerkersvakbonden hebben jarenlang harde acties gevoerd. In 1992 begonnen de inheemse volkeren zich te roeren omdat ze zich in het voortbestaan van hun eigenheid bedreigd voelden door de agressieve ontginningsmethodes van de grote bedrijven. In 1991 werd onder de regering Zamora een Nationaal Plan voor de Verdediging en de Ontwikkeling van de Inheemse Volkeren goedgekeurd en ter uitvoering gebracht.

De regering Sanchez Lozada die in 1993 aan de macht kwam stelde zich tot doel 50% van de belangrijkste publieke industrieën te privatiseren (telecommunicatie, elektriciteit, olie, spoorwegen, luchtvaartmaatschappij) door de helft van de aandelen te transfereren naar de Boliviaanse burgers door middel van een pensioenfonds. Op die manier trachtte de regering buitenlands kapitaal aan te trekken en het Bruto Nationaal Product (BNP) te verhogen.

De cocaproblematiek heeft vooral in de jaren '90 de Boliviaanse politiek in beroering gebracht. Als onderdeel van haar regionale campagne om de cocaproductie te controleren en te elimineren drongen de VS er in 1997 sterk op aan bij de Boliviaanse regering om een wet te stemmen die het witwassen van geld afkomstig uit de cocaproductie zou onmogelijk maken. Tegelijkertijd steunde de VS Bolivia militair en financieel om cocavelden te ont-

mantelen. Reeds 3/4 van de Boliviaanse cocateelt is verdwenen.

Problematisch voor Bolivia is dat de honderdduizenden boeren die van de cocaproductie leven geen alternatieven hebben. Andere landbouwproducten zoals koffie en vruchten zijn zelfs verlieslatend voor de producenten. Bolivia dringt er dan ook sterk op aan dat er werk wordt gemaakt door de VS van de steunmaatregelen aan de boeren die omschakelden naar de legale productie.

Hugo Bánzer was in augustus 1997 de eerste Latijns-Amerikaanse ex-dictator die via verkiezingen opnieuw aan de macht kwam. Hij werd gesteund door een coalitie van 9 partijen die echter uiteenviel door onderlinge rivaliteiten en schandalen. Bovendien kreeg Bánzer ook af te rekenen met sociale onrust. Eind december 2001 vroeg een Argentijnse rechter aan Bolivia om Bánzer aan te houden wegens zijn vermeende steun aan de Argentijnse junta in de jaren zeventig. In augustus 2001 nam Bánzer ontslag om gezondheidsredenen.

Op 7 augustus 2001 werd Jorge Quiroga geïnstalleerd als de 62ste president van Bolivia. Presidentsverkiezingen zijn voorzien voor augustus 2002.

– *Mensenrechten*

Op het gebied van het respect van de mensenrechten scoort Bolivia niet bijster goed. Vooral in het kader van de uitroeiing van de cocaplantages in de zone van Chaparé zijn de Boliviaanse strijdkrachten erg brutaal opgetreden. Gelukkig nemen deze incidenten af. De positie van vrouwen, inheemse volkeren en kinderen blijft kwetsbaar. De persvrijheid is gewaarborgd ook al is de pers afhankelijk van de grote economische groepen die haar financieel steunen. De macht van de vakbonden is verdwenen met de privatisering van de mijnen.

– *Economische gegevens*

– Algemeen

Ondanks 15 jaar democratisch bewind en massale internationale steun blijft Bolivia een arm land waar 65% van de bevolking onder de armoedegrens leeft. De bestrijding van die armoede is sedert 1985 het belangrijkste streefdoel van de opeenvolgende regeringen. Het BNP per hoofd van de bevolking lag in 1998 op 1.010 US dollar.

De gemiddelde inflatie tussen 1990 en 1998 bedroeg 9,9%. In 1999 werd een inflatie van 3,13% genoteerd en in 2000 3,41%. In 1999 was er een groei van 0,6%.

Sedert 1985 heeft de staat zich geleidelijk teruggetrokken uit de mijnbouw en de openbare diensten. Bolivia tracht zijn economie te diversifiëren om zijn afhankelijkheid van de mijnbouw te verminderen. Ondanks het vinden van grote gasvoorraden die belangrijke buitenlandse investeringen aantrokken en de agro-industriële ontwikkeling in het oosten van het land, blijft de industriële sector eerder marginaal.

De totale buitenlandse schuld van Bolivia bedraagt 6 miljard US dollar. In 1998 werd 30,2% van de exportinkomsten besteed aan de aflossing van deze buitenlandse schuld. In december 2000 werd Bolivia opgenomen op de lijst van landen die in het kader van het *Heavily Indebted Poor Countries Initiative* (HIPC) van de Wereldbank en het IMF, in aanmerking komen voor verlichting van de buitenlandse schuld. Die vrijgekomen bedragen moeten gebruikt worden voor de bestrijding van de armoede.

– Buitenlandse Investeringen

Algemeen gezien is Bolivia een land dat heel weinig buitenlandse investeerders aantrekt. De lokale markt is met haar 8 miljoen inwoners veel te klein en het overgrote deel van de lokale bevolking heeft veel te weinig koopkracht om grote investeringen te kunnen verantwoorden. Toch staat het land open voor investeringen en vonden buitenlandse investeerders de weg naar Bolivia nadat privatiseringen waren doorgevoerd.

Volgens de rapporten van het federale ministerie van Buitenlandse Zaken kan men niet spreken van Belgische investeringen ter plaatse. Wel is het zo dat verschillende Belgische firma's in Bolivia vertegenwoordigd worden door andere bedrijven.

– In- en uitvoercijfers

De Boliviaanse handelsbalans is reeds enkele jaren negatief : -879 miljoen US dollar in 1998 en -704 miljoen US dollar in 1999.

De handel tussen België en Bolivia is erg beperkt. De uitvoer van België naar Bolivia bedroeg in 1998 8,4 miljoen euro, in 1999 6,5 miljoen euro en in 2000 6,9 miljoen euro. Hij bestaat vooral uit chemische producten, synthetische stoffen, machines en elektrische apparaten. De invoer uit Bolivia bedroeg in 1998 7,3 miljoen euro, in 1999 2,9 miljoen

euro en in 2000 1,8 miljoen euro. Ertsen vertegenwoordigen meer dan 90% van de invoer.

– *Buitenlands beleid*

Bolivia is lid van de Verenigde Naties, de Organisatie van Amerikaanse Eenheid (OAE), geassocieerd lid van de Zuid-Amerikaanse Handelsmarkt (Mercosur), lid van de Andes-Gemeenschap, het IMF, de Wereldbank, de Interamerikaanse Ontwikkelingsbank (BID) en het maakt deel uit van de beweging van de niet gebonden landen.

Bolivia is vooral geïnteresseerd in regionale integratie die de handel zou moeten bevorderen en zijn rol als kruispunt in de regio en als energieleverancier voor zijn buren zou moeten versterken.

– *Samenwerking met Vlaanderen*

De samenwerking met Vlaanderen is minimaal. Als concentratieland voor het federale, Belgische ontwikkelingssamenwerkingsbeleid worden er veel projecten in Bolivia uitgevoerd voor rekening van de Belgische coöperatie. De directe bilaterale hulp in dit kader bedraagt 7,5 miljoen euro per jaar.

In Vlaanderen bestond er een bescheiden samenwerkingsverband tussen de steden Mechelen en Sucre. Deze samenwerking werd in 1999 echter stopgezet door Mechelen. In 2002 neemt Mechelen het initiatief om de samenwerking nieuw leven in te blazen.

Vlaanderen werkt via de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) samen met een universiteit in Cochebamba. De Franse Gemeenschap en het Waalse Gewest hebben een akkoord lopen met Bolivia en zijn actief op de terreinen van onderwijs, volksgezondheid, cultuur, medisch onderzoek, natuurlijke rijkdommen en leefmilieu.

In oktober 1998 werd de toenmalige Boliviaanse vice-president Quiroga door de Vlaamse minister-president ontvangen in Brussel. Concrete samenwerkingsinitiatieven zijn er echter niet voortgekomen uit deze ontmoeting.

PARAGUAY

– *Politieke gegevens*

Negentig percent van de Paraguayanen is van gemengde afkomst van autochtone volkeren en Spaanse kolonisten. De oorspronkelijke inwoners, de Guaraní, maken nog slechts vijf percent van de bevolking uit. Verder zijn er nog Duitse, Italiaanse, Argentijnse en Braziliaanse minderheden. De bevolking is geconcentreerd rond de hoofdstad Asunción.

Paraguay is een democratische republiek. Het Nationaal Congres bestaat uit de Senaat (45 leden) en de Kamer van Volksvertegenwoordigers (80 zetels). De leden worden verkozen voor een termijn van vijf jaar. In 1992 werd een nieuwe grondwet van kracht.

Paraguay is een geïsoleerd land. Het heeft geen verbinding met de zee. Bovendien werd het van de jaren vijftig tot eind van de jaren tachtig, ten tijde van de militaire dictatuur van generaal Stroessner, door iedereen gemeden. Paraguay was het Albanië van Latijns-Amerika.

Stroessner kwam in 1989 ten val maar het land heeft sindsdien te kampen met een chronische politieke instabiliteit die de regering verlamt en economische hervormingen die een einde zouden moeten maken aan ongelijkheid en favoritisme, tegenhouden. Een zwakke regering en een inefficiënte oppositie geven weinig vertrouwen. Toch wordt de overgang naar een democratisch systeem niet bedreigd.

In februari 1994 ontstond er ernstige sociale onrust onder de landbouwbevolking in het noorden van Paraguay. De landbouwers eisten een rechtvaardige verdeling van de landbouwgronden en een verhoging van de minimumprijzen voor katoen, het belangrijkste exportproduct. Slechts 2% van de landeigenaars bezit 85% van de grond. Wegen werden geblokkeerd en gronden in beslag genomen. De aandacht werd gevestigd op de circa 200.000 landarbeiders zonder gronden en op de onmacht van de regering om de landhervorming door te voeren. De politie ruimde de wegblokkeringen op, maar de twee vakbonden CNT (*Central National de Trabajadores*) en de CUT (*Central Unica de Trabajadores*) namen het op voor de arme landarbeiders. President Wasmosy ontsloeg enkele hogere ambtenaren van het staatsagentschap dat zich met de landhervormingen moest bezighouden en gaf aan de katoenboeren de mogelijkheid om hun producten rechtstreeks aan de Braziliaanse handelaars te verkopen. Op die manier werden de Paraguayaanse tussenpersonen en hun winsten uitgeschakeld. De boeren eisten echter directe onderhandelingen met de president over minimumprijzen.

Nadien geraakte bekend dat 85 miljoen US dollar, bedoeld voor goedkope leningen aan grootgrondbezitters voor de aankoop van katoen en sojabonen, in Asunción door speculatie was verdwenen.

In mei 1994 werd een algemene staking gehouden tegen de economische politiek van de regering. De belangrijkste eisen waren een verhoging van de lonen met 40%, het schrappen van het privatiseringsprogramma, de strijd tegen de corruptie en een terugtrekking uit de Mercosur.

President Luis Gonzalez Macchi staat sedert 1999 aan het hoofd van een regeringscoalitie die bestaat uit de *Partido Colorado* (PC), die niet minder dan vijf fracties heeft, en de *Partido Encuentro Nacional* (PEN). In augustus 2000 werd Julio César Franco van de oppositiepartij *Partido Liberal Radical Auténtico* (PLRA) benoemd tot vice-president en in maart 2001 werd de regering herschikt.

De PLRA beloofde om haar steun te verlenen aan de regering bij de goedkeuring van economische hervormingen en kritische oppositie te voeren. De overgrote meerderheid van de politici van zowel regering als oppositie riepen op om de krachten te bundelen om de volgens iedereen noodzakelijke economische hervormingen door te voeren.

Samen met de verhoogde prijs van de benzine zorgde de privatisering van de water- en telecommunicatiestaatsbedrijven met de daarmee gepaarde verhoging van de openbare nutstarieven in februari-maart 2001 voor een algemeen sociaal protest dat op straat tot uiting kwam. Het is nog maar de vraag of deze regering haar volledige ambtstermijn zal uitdienen.

In april 2001 vroeg een Argentijnse rechter de uitlevering van Stroessner en in februari 2002 werd de voormalige president Raúl Cubas Grau gearresteerd toen hij terugkeerde uit Brazilië waar hij na zijn aftreden in 1999 in ballingschap leefde. Hij wordt beschuldigd van medeplichtigheid aan de dood van 7 jongeren, die begin 1999 om het leven kwamen bij een betoging. Op 28 maart 1999 legde hij zijn functie neer na de moord op zijn vice-president Luis María Argana.

In 2003 moeten normaal gemeenteraads-, parlements- en presidentsverkiezingen plaatsvinden.

– *Mensenrechten*

Paraguay maakt zich niet schuldig aan grote schendingen van de mensenrechten. Toch vallen er elk jaar slachtoffers in het conflict tussen de grootgrondbezitters en de landloze boeren. In april 2000 had een delegatie van Amnesty International scherpe kritiek op de situatie in de gevangenissen. In december 2001 vielen twintig doden bij een opstand in de gevangenis van Ciudad del Este.

– *Economische gegevens*

– Algemeen

Na de maatregelen tot liberalisering in 1989 bleef de economie heel open en waren de beleidsinspanningen op fiscaal en monetair vlak en wat betreft deviezen eveneens bevredigend te noemen. In de eerste helft van de jaren negentig kampte de centrale regering met een klein begrotingstekort van minder dan 1% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) en een inflatie van één punt.

Ondanks de relatief goede macro-economische beleidsmaatregelen, waren de jaren negentig niet bijzonder gunstig voor Paraguay. Tussen 1990 en 1999 daalde het inkomen per hoofd met 7%, met de sterkste daling in de laatste vijf jaar van het decennium. Dit was deels te wijten aan de aanzienlijke daling van de handel met Argentinië en Brazilië. De financiële crisissen in 1995, 1997 en 1999 en de achteruitgang van de katoensector brachten de economie zware slagen toe. Toch bedroeg de (macro-economische) jaarlijkse economische groei gemiddeld 2,6% in de periode 1990-1999**.** Hoewel Paraguay (relatief) meer investeert dan zijn buurlanden kent het een lagere economische groei.

Daar waar het BBP in 1997 nog met 2,6% steeg, noteerde men in de daaropvolgende jaren groeicijfers tussen –0,4% en 0,5%.. In 1999 evolueerde het tekort op de begroting (1,5% van het BBP tegenover 2,2% in 1998) lichtjes in de goede richting als gevolg van de daling van de import maar in 2000 nam het tekort opnieuw toe. De inflatie bedroeg in 2001 7,2% tegenover 8,9% in 2000 en 6,8% in 1999.

De economische vooruitzichten van Paraguay blijven onzeker. Indien de regering er echter in slaagt de drastische, maar noodzakelijke fiscale hervorming door te voeren die ze voor 2001 had gepland zou de fiscale situatie moeten verbeteren en daardoor zou het terrein worden geëffend voor een reactivering van de groei. Tot dusver werd enkel een belastingverhoging in het vooruitzicht gesteld. Met de uitvoering van het privatiseringsprogramma van overheidsbedrijven zouden buitenlandse investeringen kunnen worden aangezwengeld.

Midden april 2001 sloot Paruaguay een overeenkomst met het IMF inzake de implementatie van een *staff monitored programme* (SMP) dat de economische huishouding op orde zou moeten stellen. De nakende verkiezingen in 2003 maken echter dat de Paraguyaanse regering hier niet met volle overtuiging aan meewerkt ondanks het record fiscale

deficit van 330 miljoen US dollar in 2000 (maar liefst 4% van het BNP boven de vooropgestelde limiet).

Paraguay heeft een uitgebreide informele sector die zich bezig houdt met export naar en import uit de buurlanden en die bestaat uit duizenden kleine bedrijfjes en straatverkopers.

– Buitenlandse investeringen

Paraguay heeft een liberaal investeringsklimaat maar door de gevolgen van het isolement onder Stroessner, de politieke instabiliteit, de onzekerheid op juridisch gebied en de kleine markt zijn de investeringen niet zo talrijk. Toch heeft het land belangrijke troeven : de laagste staatsschuld van Latijns-Amerika, veel en goedkope arbeidskrachten, overvloedige hydro-elektrische energie en meer welvarende buurlanden. Het mist echter belangrijke mineralen en petroleum.

– In- en uitvoercijfers

Paraguay is het meest open land van de Mercosur. Brazilië is de belangrijkste handelspartner met 1/3 van de invoer en 2/5 van de uitvoer. Op het vlak van de uitvoer komt de EU op de tweede plaats. De uitvoer bestaat vooral uit landbouwproducten zoals soja, katoen, graan, vee, hout en suiker maar ook uit elektriciteit en afgewerkte producten naar Brazilië en Argentinië. Het land is kwetsbaar omdat het afhankelijk is van de weersomstandigheden, de prijzen van de landbouwproducten op de internationale markten en de economische toestand in Brazilië en Argentinië.

De Belgische en Vlaamse uitvoer naar Paraguay is minimaal. De uitvoer vanuit België bedroeg in 1998 4,7 miljoen euro, in 1999 2,7 miljoen euro en in 2000 3,1 miljoen euro. Hij bestaat vooral uit chemische producten, machines en toestellen en textiel. De invoer bedroeg 11,2 miljoen euro in 1998, 2,8 miljoen euro in 1999 en 1,6 miljoen euro in 2000. Hier gaat het vooral om landbouwproducten.

– *Buitenlands beleid*

De buitenlandse politiek van Paraguay wordt beïnvloed door Brazilië en Argentinië omdat het land op economisch gebied sterk afhankelijk is van zijn grote buren. De EU heeft een project voor de modernisering van de staat opgezet. Daarmee wil de EU bijdragen tot de consolidatie van de democratie.

Paraguay staat stevig onder druk van haar Mercosur-partners om de illegale handel en smokkel aan banden te leggen. Ook de VS oefenen druk uit omdat ze rechtstreeks of onrechtstreeks schade ondervinden van de aantasting van de eigendomsrechten.

Paraguay is lid van de voornaamste internationale en regionale organisaties.

– *Samenwerking met Vlaanderen en België*

De samenwerking tussen Vlaanderen en Paraguay is nagenoeg onbestaande. De baggermaatschappij Dredging voerde in het verleden wel een opdracht in Paraguay uit.

Er is geen algemeen samenwerkingsakkoord tussen België en Paraguay. Er is evenmin directe ontwikkelingshulp maar wel indirecte bijstand via niet-gouvernementele organisaties (NGO's).

VENEZUELA

– *Politieke gegevens*

Venezuela is een federale constitutionele republiek met een parlementair-presidentiële democratie. Sedert 2 februari 1999 is Hugo Rafael Chávez Frías het staatshoofd. Hij werd in juli 2000 verkozen voor een termijn van 6 jaar die verlengd kan worden. De president heeft uitgebreide bevoegdheden (regeert met decreten), maar moet niettemin zijn macht delen met het Congres. De nieuwe Grondwet dateert van 30 december 1999. Het land werd herdoopt in "República Bolivariana de Venezuela". Er zijn 23 deelstaten en een federaal hoofdstedelijk district.

De regering wordt benoemd door de president. Het kabinet telt 14 ministers maar er is een enorm verloop in ministeriële functies. De regering is in de eerste plaats loyaal tegenover de president. Het kabinet bestaat deels uit politici van het presidentiële front, *Polo Patriótico*, dat bestaat uit het *Movimiento Quinta Republica* (MVR) – de partij van de president zelf – , het *Movimiento al Socialismo* (MAS) en het *Patria para Todos* (PPT), deels uit onafhankelijken die de presidentiële lijn genegen zijn, onder meer enkele ex-militairen, "lotgenoten" van de president en oude politieke vrienden. Vooral gezien de kritische houding van de PPT (ten dele ook van de MAS) tegenover het kabinet, heeft geen enkele minister nog een specifieke kleur, tenzij zij die duidelijk MVRist zijn. Er is geen premier, noch zijn er vice-premiers.

Er is evenwel sinds het van kracht worden van de nieuwe Grondwet een vice-president. Eind januari 2000 werd Isais Rodriguez door president Chávez benoemd tot vice-president.

– Verkiezingen

Op 30 juli 2000 werden “superverkiezingen” gehouden. Het was een combinatie van presidentsverkiezingen, verkiezingen voor de nieuwe nationale assemblee, de gouverneurs, de wetgevende raden van de staten en tenslotte ook de burgemeesters van de gemeenten en steden. Op 1 oktober 2000 volgden gemeenteraadsverkiezingen. De partij van president Chávez haalde een meerderheid in alle verkiezingen.

Het nationale kiesstelsel is deels uninominaal (97 zetels in de districten) en deels gebaseerd op nationale lijsten (65 te begeven zetels). Drie zetels zijn voorbehouden aan de autochtone bevolking. Er zijn 165 leden in de Nationale Assemblee. De Senaat werd afgeschaft.

De Nationale Grondwetgevende Vergadering (ANC) heeft bij het van kracht worden van de nieuwe Grondwet het bestaande Congres (Kamer en Senaat) ontbonden en vervangen door een Nationale Wetgevende Commissie (Congresillo) bestaande uit 21 leden. Gezien de overweldigende "chavistische" meerderheid binnen de ANC zijn deze 21 leden grotendeels regeringsgezind, hoewel tenminste de helft van hen geen directe binding heeft met de MVR en gekozen werd uit de "*sociedad civil*".

– Regeringsbeleid

Het enige succes dat de regering Chávez heeft kunnen boeken is de nieuwe Grondwet. Dank zij een zeer ruime regeringsmeerderheid in de grondwetgevende vergadering komt de nieuwe Grondwet grotendeels overeen met Chávez’ voorstellen. Het is bijgevolg een zeer gemengd succes. Het is een te uitgebreid document met enerzijds wel een goede mensenrechtencataloog sensu largo, maar met anderzijds ook een te sterk presidentieel regime, minder gelukkige centralistische en etatistische tendensen en een zekere militaristische ondertoon.

De president schuwt geen polemieken en zijn relatie met de media laat te wensen over. De verdeelde oppositie neemt ook geen blad voor de mond, evenmin als de "*sociedad civil*". Zelfs de Kerk mengt zich in het debat en lag al een paar keer in de clinch met de president. Dit alles geeft aanleiding tot een vrij onrustig binnenlands politiek klimaat dat in ongunstige zin de andere maatschappelijke ontwikkelingen beïnvloedt.

Chávez werd op 30 juli 2000 met 59,7% van de stemmen herkozen voor een eerste echte mandaat van zes jaar. Hij kan ook rekenen op een gewone meerderheid in de nieuwe Nationale Assemblee.

De jongste maanden heeft president Chávez steeds meer krediet verspeeld. De protesten tegen zijn beleid klinken steeds luider. Vakbonden, ondernemers, de Kerk en de midden- en hoogste sociale klassen lieten hun ongenoegen blijken. Op 10 december 2001 legde een algemene staking, op initiatief van de ondernemers, het land plat. Chávez reageerde met een bolivariaanse revolutionaire beweging. Eind januari 2002 betoogden 70.000 Venezolanen in Caracas.

– Politieke stabiliteit binnen de instellingen :

Omdat er op nationaal vlak praktisch geen oppositie is, zit de president stevig in het zadel. In het kabinet zetelen getrouwen en alle andere belangrijke posten werden eind 1999 door de grondwetgevende vergadering verdeeld, eveneens grotendeels onder aanhangers of tenminste sympathisanten van de president. De drie machten op federaal vlak zitten dus stevig in chavistische handen en zolang de president de lakens uitdeelt is deze toestand zeer stabiel.

In maart 2001 verving de president de minister van Defensie door José Rangel, de eerste burger op die post. Mensenrechtenbewegingen juichen dit toe, maar het leger zelf is ontevreden en dat zou een ernstig gevaar kunnen zijn voor de positie van de president.

Op regionaal en lokaal vlak daarentegen bestaat er duidelijk meer oppositie. Veel gouverneurs en burgemeesters behoren nog tot traditionele partijen en liggen niet direct op regeringslijn. Het duidelijk meer centralistische bewind van Chávez en zijn ploeg, met onder meer de inmenging van een Plan Bolivar 2000, valt daar niet in goede aarde en geeft aanleiding tot permanente wrijvingen over het toekennen van financiële middelen. Deze oppositie is echter niet sterk genoeg om het regime te kunnen ondergraven.

Hier is de president meer onderhevig aan destabilisatie, in de eerste plaats vanwege de sociale partners. Noch de vakbonden, noch de werkgeversorganisaties zijn tevreden over het beleid. De enen vooral omwille van de sterk gestegen werkloosheid, de anderen omwille van de economische stag-

natie. Nog slechts één op drie Venezolanen heeft een betrekking met een gewoon arbeidscontract. Eind 2000 was 14,1% van de actieve bevolking werkloos. Einde maart 2001 was er een 48-uren staking van de petroleumarbeiders voor loonsverhoging. Bovendien was er straatprotest van zowel ouders als leerkrachten tegen de geplande hervormingen in het onderwijs.

– *Mensenrechten*

De doodsstraf werd afgeschaft voor alle misdaden. De mensenrechtensituatie bleef slecht in 1999 maar de nieuwe regering heeft reeds verschillende keren beloofd om de situatie te verbeteren. Vooruitstrevende grondwettelijke en andere hervormingen die de mensenrechten beschermen moeten nog in een effectieve administratieve en praktische vorm gegoten worden. Verdachten worden ondertussen nog willekeurig opgepakt en slecht behandeld. Sommigen worden gefolterd en zelfs standrechterlijk omgebracht. Minstens 400 gevangenen stierven ten gevolge van geweld. Aan 3.700 asielzoekers uit Colombia werd de toegang tot het land geweigerd.

– *Economische gegevens*

– Economisch en sociaal beleid

De economische toestand van het land is en blijft slecht. Het jaar 1999 was een absoluut dieptepunt in de economische geschiedenis van Venezuela met een groei van –6,1%, het verdwijnen van duizenden vooral kleinere firma's en een stijging van de officiële werkloosheid met ruim 3%. De enige lichtpunten waren een daling van de inflatie en een vrij stabiele munt, maar dat is het gevolg van de recessie, niet van een goed economisch beleid. Dit alles gebeurde ondanks een forse stijging van de olieprijzen. Het drama is dat de regering de diepe recessie niet weet aan te pakken. Vele maatregelen en plannen worden aangekondigd, maar er beweegt weinig en bij nader toezien zijn die maatregelen weinig innoverend en stimulerend.

In 2000 heeft de economie zich lichtjes hersteld (+ 3,2%) en ook in 2001 bleef de groei stabiel. Het begrotingstekort kan enkel dank zij de olie-inkomsten onder controle gehouden worden. De hoge werkloosheid zal in de nabije toekomst niet echt teruglopen.

Algemene economische situatie[1]

	Inflatie	Werkloosheid	Groei BBP
1997	50,0%	11,4%	6,4%
1998	35,7%	11,2%	0,2%
1999	23,6%	14,9%	- 6,1%
2000	16,2%	13,9%	3,2%
2001 (prognose)	12,7%	14,1%	2,9%
2002 (prognose)	14,3%	14,1%	3,0%

De fiscale maatregelen van de regering hebben weinig aarde aan de dijk gebracht. Ze waren niet populair en zijn ondertussen al weer grotendeels opgeheven. Van een grondige hervorming van de fiscaliteit is nog niets in huis gekomen. De inkomsten uit petroleum houden de internationale muntreserves wel op een veilig peil en ze beginnen nu ook het stabilisatiefonds te spijzen, maar uiteindelijk zullen ze niet de broodnodige stimulansen voor een economische heropleving brengen. Alles wijst erop dat alle extra inkomsten, inclusief stabilisatiefonds, grotendeels zullen dienen om het logge staatsapparaat zoet te houden en om sociale voorzieningen, gezondheid en opvoeding van een ineenstorten te vrijwaren. Ondanks de bijkomende inkomsten, zal Venezuela het niet gemakkelijk hebben om zijn schulden af te lossen of om te voldoen aan financiële verplichtingen.

In februari 2002 besloot Venezuela om de wisselkoers van de bolivar, de nationale munteenheid, los te koppelen van de US dollar. Daarmee wilde de regering de hoge kapitaalvlucht een halt toeroepen en de concurrentiepositie op de wereldmarkt versterken.

– Buitenlandse investeringen

Betrouwbare statistieken over de buitenlandse investeringen zijn er eigenlijk niet. Daarbij komt nog het feit dat investeringen meestal op langere termijn gepland worden en slechts in schijven vrijgegeven worden. Het is moeilijk om cijfers te plakken op zulke schijven, cijfers die dan steeds gepaard gaan met een vertragingseffect naar gelang er een verbetering of verslechtering van de conjunctuur is. In de schaarse statistieken spreekt men over ongeveer 500 miljoen US dollar investeringen in 1999. In theorie voert de regering Chávez een eerder in-

1 Cijfers Export Vlaanderen

vesteringsvriendelijk beleid. Zo werd het aantal verdragen voor promotie en bescherming van buitenlandse investeringen uitgebreid en wordt meer juridische zekerheid geboden naast minder bureaucratie en een meer kordate bestrijding van de corruptie. Zo lang er echter geen beter zakenklimaat heerst, zullen de investeringen niet stijgen.

– Belgische investeringen in Venezuela

Gebaseerd op de laatste cijfers van de SIEX (Superintendencia de Inversiones Extranjeros) die geaccumuleerd zijn over een periode van minstens 25 jaar, maar die dienden gezuiverd te worden van een aantal niet-BLEU firma's, zou het totaal bedrag van BLEU-investeringen in Venezuela rond de 23 miljoen US dollar liggen.

Belgen hebben redelijk actieve KMO'S, die evenwel Venezolaans zijn. De belangrijkste is Couttenye C.A. (verven, lakken en lijmproducten), een KMO die rond de 300 mensen tewerkstelt.

De voornaamste Belgische investeringen komen van Bekaert, Eternit, Agfa-Gevaert, Petrinvest, SBI, Franki en Dankalux.

– In- en uitvoercijfers

Globaal gezien is de uitvoer van Venezuela in 2000 gestegen met meer dan 60%. Die stijging is vooral op rekening te schrijven van de traditionele uitvoer in de oliesector. Niet zozeer de hoeveelheid olie, wel de sterk verhoogde prijs slaat door in de uitvoerwaarde. Toch kende ook de niet traditionele uitvoer (alles behalve olieproducten) een stijging. De invoer nam eveneens toe met meer dan 20%. De handelsbalans blijft positief maar dat is bijna uitsluitend te danken aan de hoge inkomsten uit olie.

Na een sterke daling in 1999 steeg de invoer uit de EU in 2000 opnieuw van 2,57 miljard euro naar 2,87 miljard euro. Italië bleef de grootste EU-uitvoerder naar Venezuela met 701,8 miljoen euro, op ruime afstand gevolgd door Duitsland. De EU voerde voor 2,38 miljard euro in. Spanje was met 418,1 miljoen euro de grootste afnemer. De BLEU blijft in de middengroep.

– Handel tussen België en Venezuela (in miljoen euro)[2]

	Uitvoer	Invoer
1996	65,30	93,46
1997	98,98	117,50
1998	113,99	105,95
1999	87,71	159,11
2000	139,99	195,27

België voert vooral machines en mechanische werktuigen, elektrische machines, farmaceutische producten, melk- en zuivelproducten en organische chemische stoffen uit naar Venezuela.

De Vlaamse export bedroeg 48,76 miljoen euro in 1996, 67,70 miljoen euro in 1997, 88,89 miljoen euro in 1998, 70,40 miljoen euro in 1999 en 109,52 miljoen euro in 2000.

Merkwaardig is evenwel dat het aandeel olie in onze invoer is teruggelopen van 79% naar 72,5%. Gezien de sterke stijging van de olieprijzen en ook van de dollar is echter de waarde van dit segment olie en aanverwante zo omhoog gegaan dat de 6,5% volumevermindering niet veel uitgemaakt heeft.

– *Buitenlandse politiek*

Venezuela is lid van de voornaamste internationale en regionale organisaties.

De buitenlandse politiek van president Chávez onderscheidt zich van die van zijn voorgangers door zijn grootsprakerigheid en zijn gebruik van public relations. Naast de twee hoofdcomponenten van zijn beleid – de multipolarisering en de regionale integratie – is er een derde bijgekomen : de soevereiniteit der volkeren en de niet-inmenging in de interne aangelegenheden. Die laatste beleidslijn is enigszins tegenstrijdig met de twee voorgaande, maar ze wordt op een wat speciale wijze door de president geïnterpreteerd.

– Relaties met de buurlanden

Het meest prangende probleem met Colombia is de onrustige westgrens. Chávez ziet zich als een

[2] Cijfers Export Vlaanderen

soort "facilitator" in de Colombiaanse burgeroorlog omdat hij bij de rebellerende groepen op een zekere sympathie kan rekenen Gesprekken met hoge vertegenwoordigers van de Colombiaanse rebellenbewegingen FARC en ELN vinden plaats in Venezuela. Venezuela stelt zich hierbij zeer neutraal op, maar de oppositie verwijt Chávez te weinig steun voor de politiek van de Colombiaanse regering en zelfs "indirecte" hulp aan de guerrilla, wat uiteraard krachtig ontkend wordt. De relaties met het belangrijkste buurland blijven echter alles samen genomen goed.

Het grensconflict met Guyana over het omstreden Essequibo-gebied escaleert, maar voorlopig blijft het rustig. Er zijn geen aanwijzingen dat Venezuela dit conflict zou willen oplossen op niet vreedzame wijze.

Het heropleven van de samenwerking met Brazilië, vooral op commercieel en economisch vlak, dateert uit de periode Caldera II. De huidige regering zet die politiek verder verder, maar Chávez' grootse plannen moeten ook hier met een korrel zout genomen worden. Belangrijk is de vraag van Venezuela om lid te worden van de Mercosur, waarmee de Brazilianen eerder verveeld zitten.

Na het visserijakkoord van eind 1998 is het kalmer geworden in de zeestraat tussen Trinidad en Venezuela. Maar in de betrekkingen in het algemeen is het ook kalmer geworden, te kalm. Er is nog steeds geen Venezolaanse ambassadeur in Port of Spain en over mogelijkheden voor gemeenschappelijke olie- en gasontginning wordt niet meer gesproken.

Venezuela stelt zich in het kader van de "multipolaire wereld" zeer vriendelijk op tegenover Cuba. Het schenkt Havanna goedkope olie in ruil voor Cubaanse sportinstructeurs en onderwijzers. Venezuela steunt Cuba ook in zijn strijd tegen de VS.

De VS zouden niet rouwen om de val van Chávez. Ze verwijten hem zijn goede relaties met Fidel Castro, zijn bezoeken aan Libië, Iran en Irak en zijn kritiek op de Amerikaanse bombardementen in Afghanistan. Begin februari 2002 reisden vertegenwoordigers van de Venezolaanse regering en de oppositie naar Washington om te proberen de plooien glad te strijken. De VS zijn een belangrijke handelspartner van Venezuela. Zij nemen 58% van de Venezolaanse olie-export voor hun rekening

– Regionale rol

Een sterkere rol voor Venezuela in de regio en een sterkere regionale integratie van Venezuela blijft één van de centrale doelstellingen van het buitenlands beleid. De opening naar de Mercosur toe is weer helemaal actueel. In mei 2001 deed Venezuela zijn officiële aanvraag tot lidmaatschap, een beetje tot verveling van de andere lidstaten. Er is opnieuw wat meer aandacht voor de Andijnse Gemeenschap (CAN), maar er zijn geen tekenen dat Venezuela het trage integratieritme zou willen versnellen. Onlangs werd wel de G3 tussen Mexico, Colombia en Venezuela nieuw leven ingeblazen, maar veel resultaten heeft dat nog niet opgeleverd.

– *Samenwerking met Vlaanderen en België*

Op 15 mei 1962 werd in Caracas een cultureel akkoord ondertekend tussen België en Venezuela. Momenteel is er geen werkprogramma meer, het laatste liep af in 1993.

Er bestaat geen bilateraal akkoord voor ontwikkelingssamenwerking tussen België en Venezuela. De ontwikkelingssamenwerking gebeurt uitsluitend door NGO's die met lokale NGO's en overheden en ook met de Europese Commissie samenwerken.

BRAZILIË

– *Politieke gegevens*

Brazilië is een federatieve republiek (República Federativa do Brasil). Elke deelstaat heeft een eigen grondwet, parlement en gouverneur.

Sedert 5 oktober 1988 is een nieuwe Grondwet van kracht. De vorige dateerde van 1964 en vertoonde autoritaire trekjes. Zo had de president de bevoegdheid om burgers hun politieke rechten voor 10 jaar te ontnemen. Studentenbetogingen, eisen voor landhervormingen en een stagnerende economie met een recordinflatie van honderd procent hadden immers een militaire staatsgreep in 1964 veroorzaakt. Castelo Branco werd de nieuwe president. Alle politieke partijen werden verboden en vervangen door een artificieel tweepartijenstelsel. De regeringspartij, ARENA (*Aliança Renovadora Nacional*), bestond uit conservatieve politici die door de militairen werden gesteund. De officiële oppositiepartij MDB (*Movimento Democrâtico Brasileiro*) kon zich vanaf de late jaren zeventig profileren als een oppositiefront. De president kreeg dictatoriale bevoegdheden en voerde een scherpe repressie tegen alle mogelijke of vermeende tegenstanders van het bewind. Tezelfdertijd behaalde de stadsguerrilla enige successen maar zij bleek niet opgewassen tegen het militaire bewind. Dit scenario van militaire dictatuur, stadsguerrilla en repressie zou een bekend scenario worden in

veel Zuid-Amerikaanse landen in de jaren zestig en zeventig. De late jaren zeventig kenmerkten zich door een voorzichtige liberalisering onder de presidenten Geisel en Figueiredo. De perscensuur werd ingetrokken en een algemene amnestie voor politieke gevangenen afgekondigd.

In 1982 werden voor het eerst in achttien jaar verkiezingen uitgeschreven. In 1985 werd José Sarney president namens de PMDB (*Partido do Movimento Democrâtico Brasileiro*), de partij die 21 jaar oppositie had gevoerd tegen het militaire bewind. Een jaar later werd een nieuw Congres verkozen dat tot taak kreeg een Grondwet op te stellen ter vervanging van de militaire Grondwet uit de jaren zestig. In deze nieuwe Grondwet werd de macht van de president beperkt en werden verregaande rechten van de arbeiders vastgelegd. Op economische gebied worden de binnenlandse maatschappijen bevoordeeld t.o.v. de buitenlandse. President Sarney's ambtstermijn eindigde met een aaneenschakeling van corruptieschandalen.

Bij de presidentsverkiezingen van 1989 stelden nog meer partijen dan voorheen hun kandidaat voor het hoogste ambt voor. De verkiezingen werden uiteindelijk gewonnen door Fernando Collor de Mello, een politicus uit het noordoosten van Brazilië, die ter gelegenheid van de verkiezingen zijn eigen partij had opgericht, de PRN (*Partido Renovaçao National*). Hij wilde Brazilië veranderen in een moderne, liberale democratie, maar struikelde over gesjoemel en corruptie. Zijn opvolger, Itimar Franco, vormde een kabinet met vertegenwoordigers uit alle politieke geledingen. De privatisering van bedrijven zoals voorgesteld door Collor werd op de lange baan geschoven.

In een referendum over de keuze tussen een parlementair of een presidentieel systeem opteerden de Brazilianen in 1993 met een grote meerderheid voor het presidentieel systeem. De aanstelling van Fernando Cardoso als minister van financiën had een zeer positieve impact op de economische verwachtingen. Hij werd bij de verkiezingen van oktober 1994 verkozen tot president en beloofde van de sociale rechtvaardigheid het belangrijkste punt van zijn regering te maken. De bevoegdheden van de president zijn door de nieuwe Grondwet beperkt, toch blijft de regeringsvorm eerder een presidentiële dan een parlementaire.

President Cardoso verwacht veel van het "Realplan", een anti-inflatieplan dat hij in 1994 als minister van financiën opstelde. De huidige minister van Financiën, Pedro Sampaio Malan, was de voormalige gouverneur van de Centrale Bank van Brazilië. De invoering van het Real-plan met de koppeling van een nieuwe munt (cruzeiro real) aan de Amerikaanse dollar, bracht de inflatie terug van 50% in juni 1994 naar 2% in september 1994. De krachtlijnen van het Cardoso-beleid liggen in de hervorming van het belastingsstelsel, een betere inning van de belastingen, de strijd tegen de belastingontduiking, de privatisering van de staatsbedrijven, een afslanking van het ambtenarenbestand en de bestrijding van de corruptie op alle niveaus. Het sleutelwoord voor de Cardoso-regeringsploeg is decentralisatie. Door de afwenteling van federale taken op lokale besturen in deelstaten en gemeenten wordt getracht de corruptie en de verspilling tegen te gaan. De plaatselijke besturen krijgen echter niet voldoende financiële middelen om deze taken waar te maken.

In 1997 kon Cardoso het Congres overhalen om het verbod op te heffen waarbij politici geen twee ambtstermijnen na elkaar mochten uitzitten. De president werd in oktober 1998 herkozen. Hij was daarmee de eerste uit de geschiedenis van Brazilië die herkozen werd als staatshoofd maar ook de eerste die een ambtstermijn ongestoord kon uitdoen.

De gemeenteraadsverkiezingen van 2000 leverden winst op voor de linkse oppositie maar de meerderheid hield goed stand. Die meerderheid wil in het vooruitzicht van de presidentsverkiezingen die in de tweede helft van 2002 plaatsvinden, nog enkele hervormingen doorvoeren. Een groot aantal schandalen kunnen evenwel roet in het eten gooien.

De wetgevende macht bestaat uit 2 Kamers : het Huis van Afgevaardigden (*Câmara dos Deputados*) met 513 leden die voor 4 jaar worden verkozen en de Senaat (*Senado Federal*) met 81 leden die voor 8 jaar worden verkozen.

Sedert november 1989 worden de president en de vice-president rechtstreeks verkozen en kregen analfabeten voor het eerst stemrecht. Er bestaat stemrecht voor alle burgers vanaf 16 jaar.

– *Mensenrechten*

De doodstraf wordt niet meer toegepast voor gewone misdrijven. Martelingen zijn dagelijkse kost in politiebureaus, in detentiecentra voor jongeren en in gevangenissen. Sterfgevallen in deze instellingen worden niet onderzocht. Politie en ‘doodseskaders’ die gerelateerd zijn aan de veiligheidsdiensten, bleven in 1999 burgers en ook kinderen vermoorden in omstandigheden die doen denken aan

extragerechtelijke executies. Activisten voor landhervormingen werden in verschillende staten lastiggevallen en aangevallen door gewapende bendes die ingehuurd werden door landeigenaars, blijkbaar met de stilzwijgende goedkeuring van politie en overheid.

– *Economische gegevens*

Ondanks de economische groei van meer dan 10% per jaar in de periode 1968-1976 is er nog geen vooruitzicht op een adequate aanpak van de enorme sociale problemen. Het officiële werkloosheidscijfer is ongeveer 7% maar de open en verborgen werkloosheid wordt geschat op 15%. Daarnaast is er voor 20% van de beroepsbevolking een 'marginale' werkgelegenheid, gekenmerkt door uiterst lage productiviteit en onvoldoende inkomen. Door de economische crisis en de enorme inflatie ging het sedert 1981 bergaf met de levensomstandigheden van tweederde van de bevolking. President Cardoso maakte de *cesta bâsica*, de korf met 13 levensnoodzakelijke producten, zoveel duurder dat deze opnieuw buiten het bereik van één derde van de bevolking kwam. Een kwart van de 170 miljoen inwoners leeft in absolute armoede. 44% van alle Latijns-Amerikaanse armen leeft in Brazilië.

Bij zijn aantreden heeft president Cardoso duidelijk gemaakt dat zijn regering de economische stabilisering belangrijker acht dan een sociaal programma. Het geld voor de ondersteuning van de economie zal moeten bespaard worden door de inkrimping van de sociale voorzieningen.

Slechts een kwart van de Brazilianen leeft op het platteland en drie vierden in de steden en nog steeds trekken mensen van het platteland naar de stad. Deze migratie is het gevolg van de zeer ongelijke landverdeling. Eén procent van de landeigenaren bezit de helft van het land terwijl de helft van de boeren slechts 2,5% van het land bezit. De rest, of zo'n twaalf miljoen boeren heeft helemaal geen land en trekt rond als seizoensarbeiders. Tijdens verkiezingsperiodes beloven verschillende partijen landherverdelingen, maar deze stuiten steeds op verzet van de machtige grootgrondbezitters.

Brazilië kwam als eerste land van de Mercosur uit de financiële crisis van 1999. Nadat de groei in 1999 toch nog positief bleef, is die groei in 2000 opgeklommen tot meer dan 4%. In 2001 was de groei iets minder uitgesproken. Hieruit mag toch blijken dat de Braziliaanse economie sterker en veerkrachtiger is dan soms gedacht wordt.

Algemene economische situatie[3]

	Inflatie	Werkloosheid	Groei BBP
1997	6,9	5,7	3,2
1998	3,2	7,6	- 2,4
1999	4,9	7,6	2,7
2000	7,0	7,1	4,2
2001 (prognose)	6,7	7,7	1,6
2002 (prognose)	6,5	7,5	2,0

– Industrie

De automobielindustrie is zeer belangrijk. De vraag blijft stijgen, zowel op gebied van auto's, autobussen, vrachtwagens, tractoren als landbouwmachines.

– Landbouw

In de jaren zeventig koos de militaire dictatuur voor een grootscheepse mechanisatie van de landbouw met op export gerichte monoculturen. Landarbeiders werden massaal in de werkloosheid gedreven. Er was evenmin een doordacht landhervormingsbeleid zodat kleine boeren door de versnippering van hun gronden op de duur niets meer overhielden. Op die manier ontstond de *Movimento dos Sem Terra* (de beweging van mensen zonder grond). Het aantal mensen zonder grond wordt thans op meer dan 4 miljoen geschat. Nochtans voert president Cardoso een ambitieus maar realistisch landbouwbeleid.

De massale stuwdamprojecten zorgden voor extra problemen voor de Braziliaanse boeren. Ofwel verloren zij hun land, ofwel werd hun watertoevoer ontregeld. De Belgische energiegroep Tractebel krijgt veel kritiek wegens zijn belangrijke rol in het bouwen van stuwdammen voor de elektriciteitsproductie.

[3] cijfers Export Vlaanderen

Evolutie van de in- en uitvoer tussen België en Brazilië (in miljoen euro)[4]

	Uitvoer	Invoer
1996	555,68	587,26
1997	720,13	944,97
1998	714,98	1.310,31
1999	582,53	1.241,31
2000	859,20	1.622,46

De Belgische uitvoer bestaat vooral uit vervoermaterieel, machines en mechanische werktuigen, materiaal voor de lucht- en ruimtevaart, organische chemische stoffen en farmaceutische producten.

– *Buitenlandse politiek*

– Relaties met de buurlanden

Met uitzondering van Chili en Ecuador, grenst Brazilië aan alle Zuid-Amerikaanse staten. Het maakte in augustus 2002 van de viering van zijn 500-jarig bestaan handig gebruik om alle staatshoofden van Zuid-Amerika uit te nodigen in Brasilia voor de eerste Zuid-Amerikaanse top. Die top zorgde voor een nieuw elan in de integratie en de politieke samenwerking. Er werd overeengekomen om een integratieplan op te stellen, om een vrijhandelszone te creëren en om de democratische beginselen te versterken. Brazilië wierp zich eerder op als bemiddelaar dan als regionale leider.

– Regionale rol

Op 1 januari 1995 is Mercosur, het grootste handelsblok van Latijns-Amerika, in werking getreden. Dit blok van 200 miljoen mensen en vier landen, Argentinië, Brazilië, Paraguay en Uruguay, heeft besloten zich economisch te gaan organiseren. Argentinië en Brazilië nemen natuurlijk het grootste deel voor hun rekening met 96% van het BBP van het nieuwe blok. De vijandige relatie die vroeger tussen deze landen bestond en die door de militaire dictaturen onderhouden werd om de binnenlandse repressie te rechtvaardigen, werd door de nieuwe burgerregeringen vervangen door een politiek van economisch neo-liberalisme. Mercosur is daarvan een uiting. Brazilië wil Mercosur uitbreiden, in eerste instantie met Chili en Bolivia die reeds geassocieerd lid zijn, en later met de andere Zuid-Amerikaanse landen.

Brazilië en Argentinië zijn economisch complementair : Argentinië is vooral een landbouwland terwijl Brazilië eerder een industrieland is. Deze specialiteiten kunnen zij door marktvergroting verder uitbouwen. Via een afschaffing van de importbelemmeringen tussen de deelnemende landen en een gemeenschappelijk tarief tegenover derden willen ze in de toekomst komen tot een economische unie naar Europees model. Sinds het oprichtingsverdrag van Asunción in 1991 is de handel tussen de lidstaten verdrievoudigd. Toch staan nog veel producten op de lijst van uitzonderingen voor verhandeling tegen het nultarief. Deze zouden op middellange termijn echter weggewerkt worden.

In 1992 werd een Gemengd Raadgevend Comité opgericht, bestaande uit vertegenwoordigers van de Commissie van de EU en van de Groep Gemeenschappelijke Markt en Mercosur, om de interinstitutionele dialoog te ontwikkelen en te intensiveren en om het toezicht op de samenwerking te bevorderen en te verzekeren. Uit de drie voorbije vergaderingen is besloten de samenwerking in een eerste fase toe te spitsen op landbouw, technische normen en douane.

– Europese Unie

Op 15 december 1995 werd in Madrid een interregionaal raamakkoord inzake samenwerking tussen de EU en de Mercosur ondertekend. Dat akkoord benadrukte het grote belang van een politieke en economische samenwerking tussen de partijen. Het doel van deze samenwerking is een gemeenschappelijke markt voor industriële producten, een politieke dialoog en voorkeursrelaties op verschillende terreinen. Het akkoord trad op 1 juli 1999 in werking. Met dit akkoord wil de Europese Unie anticiperen op de plannen van de VS om tegen 2005 een Panamerikaanse vrijhandelszone te creëren.

– *Samenwerking met Vlaanderen en België*

De Vaste Gemengde Commissie, opgericht in uitvoering van het tussen België en Brazilië in 1960 gesloten cultureel akkoord, vergaderde tien maal. Haar laatste vergadering vond plaats in Brussel in 1990. Het akkoord liep af in 1993 en werd niet hernieuwd.

België en Brazilië zijn steeds belangrijker partners vooral door het feit dat de privatiseringen in Brazilië nieuwe perspectieven openen voor de Belgische investeerders.

4 Cijfers Export Vlaanderen

3. Ontstaan van de overeenkomsten

BOLIVIA

Op vraag van Bolivia heeft de BLEU in juni 1990 een eerste ontwerp van akkoord inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen voorgesteld. De Boliviaanse overheid maakte geen specifieke opmerkingen over die tekst maar er was wel terughoudendheid i.v.m. de verwijzing naar het Internationaal Centrum voor Regeling van Investeringsgeschillen (I.C.S.I.D.) omdat Bolivia geen lid is van het Verdrag van Washington.

Een tweede aangepaste ontwerptekst werd in maart 1990 voorgesteld. Op basis daarvan werd de enige onderhandelingsronde gevoerd.

De Overeenkomst werd op 25 april 1990 in Brussel ondertekend.

PARAGUAY

Tijdens zijn bezoek aan Brussel in oktober 1991 stelde de Paraguayaanse minister voor Industrie en Handel voor om met de BLEU een akkoord inzake bevordering en bescherming van investeringen te sluiten. Bij die gelegenheid werd een BLEU-typetekst overhandigd.

De BLEU had geen bezwaren tegen het sluiten van een akkoord met Paraguay, te meer omdat een wet van begin 1992 betreffende de nationale en buitenlandse investeringen, de binnen- en buitenlandse investeerders gelijkstelt.

De onderhandelingen gebeurden op basis van de BLEU-typetekst. Zij vonden plaats op 3 februari 1992. Op diezelfde dag werd de overeenkomst geparafeerd.

De overeenkomst werd op 6 oktober 1992 in Brussel ondertekend.

VENEZUELA

Na twee onderhandelingsronden in oktober 1991 en november 1997 werd de overeenkomst tussen de BLEU en Venezuela op 7 november 1997 in Caracas geparafeerd.

De overeenkomst werd op 17 maart 1998 in Brussel ondertekend tijdens het bezoek van de Venezolaanse president.

BRAZILIË

In april 1991 ontving de BLEU de eerste signalen dat Brazilië wenste te onderhandelen over een overeenkomst inzake wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen. De BLEU was reeds eerder vragende partij. Eind 1994 werd de BLEU voor Brazilië een prioritaire partner voor het sluiten van een investeringsverdrag.

In februari 1995 stelde Brazilië voor om onderhandelingen te starten. Die onderhandelingen vonden plaats in Brussel op 23 en 24 maart 1995. Zij werden bekroond met de parafering van de compromistekst.

De overeenkomst werd op 6 januari 1999 in Brasilia ondertekend door de Belgische minister van Buitenlandse Zaken.

II. Specifieke bespreking van de Overeenkomsten

1. Inhoud van de overeenkomsten

– *Typetekst van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie (BLEU).*

Reeds gedurende meer dan dertig jaar sluit de BLEU overeenkomsten met landen die geen lid zijn van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), die de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen beogen. Daarom hebben de leden van de BLEU een tekst goedgekeurd die zij aan hun gesprekspartners voorstellen als basis van de onderhandelingen. Op 29 juni 1994 heeft de Vlaamse regering die typetekst aanvaard.

Die zgn. BLEU-tekst bepaalt principieel dat elke verdragspartij eender welke soort van investeringen door een natuurlijke persoon of een rechtspersoon met de nationaliteit van de andere partij op zijn grondgebied toelaat (artikelen 1 en 2 van de BLEU-tekst). Dit is de basis voor de bevordering van de investeringen. De bescherming vindt men terug in de artikelen 3 tot 6.

Artikel 3 bevat een bepaling van niet-discriminatie en van meest begunstigde natie. Het sluit wel de voorrechten van de investeerders van een derde staat uit, die verbonden zijn aan de deelneming aan een vrijhandelszone, een douane-unie, een gemeen-

schappelijke markt of een andere vorm van regionale economische organisatie.

Artikel 4 verbiedt elke maatregel van onteigening of nationalisatie, tenzij voor het openbaar nut, de veiligheid of het nationale belang van de contracterende partij en dan op voorwaarde dat de maatregel wettelijk en non-discriminatoir is en begeleid wordt door een gepaste en reële schadevergoeding. Dezelfde principes gelden voor schade ingevolge geweld.

Artikel 5 regelt de overmakingen van alle betalingen inzake investeringen en lonen, waarbij de vrije transfer met een eventuele vergunning als principe geldt.

Artikel 6 voorziet een subrogatie van een partij of een openbare instelling in de rechten en de vorderingen van investeerders met deze nationaliteit, indien die partij of instelling schadevergoeding heeft uitbetaald aan die investeerders op grond van een garantie voor een investering. De andere betrokken partij kan dan aan de subrogerende verzekeraar de wettelijke of de contractuele verplichtingen van de investeerder opleggen.

In artikel 8 worden de bijzondere overeenkomsten die vroeger tussen een partij en een investeerder van een andere partij werden gesloten, bevestigd. De bepalingen ervan vullen de algemene draagwijdte van deze typeovereenkomst aan. Met bijzondere overeenkomsten worden verbintenissen bedoeld die betrekking hebben op concrete investeringsprojecten.

De artikelen 9 en 11 regelen respectievelijk de procedure voor geschillen over investeringen tussen een investeerder van een partij en een andere partij en die tussen partijen inzake de interpretatie en de toepassing van deze typeovereenkomst.

Indien een minnelijke schikking onmogelijk blijkt te zijn, bepaalt artikel 9 dat door een arbitragerechtscollege een definitieve en bindende uitspraak over het geschil wordt gedaan. Geen enkele contracterende partij kan hierbij aanvoeren dat de investeerder vergoed wordt door een verzekering of garantie.

Artikel 11 bepaalt dat, na de mislukking van een minnelijke schikking via diplomatieke weg en via een gemengde commissie, een college van drie scheidsrechters wordt aangesteld. Elke partij duidt één scheidsrechter aan. Deze twee scheidsrechters duiden in onderling overleg een derde scheidsrechter als voorzitter van het college aan. Deze voorzitter is een onderdaan van een derde Staat. Indien de scheidsrechters niet op deze wijze kunnen worden aangesteld, kan een partij zulk verzoek richten tot de voorzitter of ondervoorzitter van het Internationaal Gerechtshof. De uitspraken van het college van scheidsrechters zijn definitief en bindend.

Wat de bevordering van de investeringen betreft, kunnen nog de artikelen 7 en 10 vermeld worden, die de meest gunstige regels ervoor laten gelden. Artikel 7 bepaalt dit ten opzichte van de nationale wetgeving van de partijen en van de bestaande en toekomstige internationale of andere overeenkomsten tussen de partijen. Artikel 10 voorziet de clausule van de meest begunstigde natie.

Artikel 12 stelt de investeringen die aan deze overeenkomst voorafgaandelijk met die na de inwerkingtreding ervan. De vroegere investeringen worden eveneens beschermd.

Artikel 13 bepaalt de duur en de inwerkingtreding van deze overeenkomst. Een termijn van tien jaar geldt, die zonder voorafgaande opzegging stilzwijgend verlengd wordt. De typeovereenkomst treedt een maand na de datum van de uitwisseling van de akten van bekrachtiging in werking.

– *Vergelijking tussen de BLEU-typetekst en de overeenkomst met Bolivia*

De BLEU-typetekst diende als basis voor de onderhandelingen. De afwijkingen zijn beperkt.

In de inleiding wordt gewezen op de gunstige invloed die de Overeenkomst kan uitoefenen voor de verbetering van de zakelijke contacten en de versteviging van het vertrouwen op het vlak van de investeringen.

In artikel 1 wordt de term “grondgebied” niet omschreven.

In artikel 2 is een punt 3 toegevoegd waarin gesteld wordt dat “de Overeenkomst van toepassing is op investeringen op het grondgebied van elk van de Overeenkomstsluitende Partijen zelfs wanneer die werden verricht vóór haar inwerkingtreding”. Die bepaling komt overeen met artikel 12 van de typetekst.

In artikel 3, § 4 staat dat de behandeling en bescherming van investeringen zich niet uitstrekken tot de voorrechten die een Overeenkomstsluitende Partij toekent aan investeerders van een derde staat op grond van een Overeenkomst tot vermij-

ding van dubbele belasting of enige andere belastingovereenkomst.

Artikel 6 van de Overeenkomst handelt over de toegepaste wisselkoersen bij overmakingen. In de BLEU-typetekst komt die bepaling aan bod in artikel 5, § 3.

Artikel 7 van de Overeenkomst is artikel 6 van de BLEU-typetekst. Er is wel een punt 2 ingelast waarin staat dat de verzekeraar door subrogatie de rechten van de investeerders kan doen gelden en de erop betrekking hebbende vorderingen kan uitoefenen. De subrogatie in de rechten strekt zich ook uit tot de rechten tot overmaking en arbitrage vermeld in de artikelen 5 en 11.

De artikelen 8, 9, 10, 11 en 12 van de Overeenkomst komen overeen met de artikelen 7, 8, 11, 9 en 10 van de BLEU-typetekst.

In artikel 10, § 3 is voor het aanstellen van een scheidsman een termijn van 3 maanden voorzien (2 maanden in de typetekst).

In artikel 11, § 2 wordt aangegeven dat, wanneer er geen minnelijke schikking kan getroffen worden bij de regeling van geschillen m.b.t. de investeringen, het geschil wordt onderworpen aan internationale arbitrage. De investeerder heeft dus niet de keuze om het geschil aan de bevoegde rechtsmacht van de staat waar de investering gedaan werd, voor te leggen. In geval van internationale arbitrage kan het geschil niet voorgelegd worden aan een arbitragerechtbank ad hoc.

– *Vergelijking tussen de BLEU-typetekst en de overeenkomst met Paraguay*

De onderhandelingen vonden plaats op basis van de BLEU-typetekst waaraan weinig werd gewijzigd.

In artikel 2, § 2 voorziet de ontwerptekst dat de overeenkomst van toepassing is op de investeringen verricht vóór de inwerkingtreding ervan. Op vraag van Paraguay werd toegevoegd dat deze investeringen dienen te gebeuren in overeenstemming met de wetgeving van de Overeenkomstsluitende Partijen, en dat de geschillen ontstaan vóór de inwerkingtreding van de overeenkomst, niet onder de toepassing ervan vallen.

In artikel 4, § 3 bepaalt de BLEU-typetekst dat de schadevergoedingen die uitgekeerd worden ingeval van eigendomsberovende maatregelen in de munt van de onteigende investeerder worden geregeld. Paraguay wenste het onderscheid te maken tussen de bepaling van de vergoedingen en de betaling ervan. In dezelfde paragraaf werd toegevoegd dat de vertraging van de uitkering van de rente van deze vergoedingen niet ongegrond mag zijn.

In artikel 11 "regeling van geschillen" werd het tussentijds stadium van de lokale jurisdictie ingeschakeld bij de beslechting van investeringsgeschillen. Er werd overeengekomen om de investeerder zelf de keuze te laten tussen een lokale rechtbank en arbitrage. Hij heeft de mogelijkheid om het geschil aan arbitrage voor te leggen indien hij voor een lokale rechtbank gekozen heeft en indien die rechtbank binnen een termijn van 18 maanden geen definitieve uitspraak doet.

– *Vergelijking tussen de BLEU-typetekst en de overeenkomst met Venezuela*

De BLEU-typetekst vormde de basis van de onderhandelingen. De typetekst werd zo goed als overal gevolgd.

In artikel 1, § 1, b) wordt bij de omschrijving van de term "investeerder" "vennootschappen" uitgebreid met "alsmede elke rechtspersoon die daadwerkelijk onder toezicht staat van een in alinea 1, a en b) bedoelde investeerder".

Aangezien "toelating" voor licenties niet vereist is in Venezuela, werd de term "laat in het bijzonder het sluiten en uitvoeren toe van licentiecontracten" vervangen door "vergemakkelijkt met name het sluiten en uitvoeren van licentiecontracten".

In artikel 3, § 3 wordt gesteld dat de investeerders een behandeling genieten die "niet minder gunstig is dan die welke de Overeenkomstsluitende Partij aan haar eigen investeerders dan wel aan de investeerders van de meest begunstigde natie verleent.

In artikel 5, § 1, b) werd het begrip "geëxpatrieerde werknemers" beperkt tot administratief en technisch gespecialiseerd personeel.

In artikel 6 werd de subrogatie meer geëxpliciteerd n.l. in het kader van dekking van commerciële risico's.

In artikel 9 dat voorziet in internationale arbitrage wanneer zich geschillen voordoen over investeringen. Er kan geen beroep gedaan worden op het Scheidsgerecht van de Internationale Kamer van

Koophandel in Parijs of het Instituut voor Arbitrage van de Kamer van Koophandel in Stockholm.

Tenslotte is de overeenkomst eveneens van toepassing op investeringen die vóór de inwerkingtreding van de overeenkomst werden gedaan (evenwel niet op vooraf ontstane geschillen hieromtrent)(artikel 11).

– *Vergelijking tussen de BLEU-typetekst en de overeenkomst met Brazilië*

De BLEU-typetekst diende als basis van de onderhandelingen. De uiteindelijk geparafeerde tekst omvatte alle voor de BLEU belangrijke principes. Bij sommige artikelen waren enkele afwijkingen te noteren.

In artikel 3 "bescherming" werd door Brazilië voorgesteld om de behandeling van de meest begunstigde natie te combineren met de nationale behandelingen. Dat werd door de BLEU aanvaard maar op haar vraag werd hieraan toegevoegd dat de betrokken investeerder de meest gunstige oplossing mag kiezen. De uitzondering van de bescherming van de investeringen werd uitgebreid tot de internationale bepalingen inzake belastingen.

In artikel 4 "eigendomsberovende maatregelen" staat dat de intrest die betaald wordt bij een schadevergoeding na onteigening, berekend wordt door het tarief aan LIBOR i.p.v. aan het normale handelstarief.

In artikel 9 "regeling van investeringsgeschillen" werd op Braziliaans verzoek bepaald dat de keuze die de investeerder maakt om het geschil voor te leggen aan de nationale rechtbank ofwel aan arbitrage, onherroepelijk is. Dit werd evenwel aangevuld met de bepaling dat de investeerder die een geschil aan een nationale rechtbank heeft onderworpen, toch naar een arbitragerechtbank kan stappen als over het geschil geen vonnis geveld werd en als hij verklaart het niet langer aan nationale rechtspraak te onderwerpen. De BLEU heeft dat aanvaard omdat zij van oordeel is dat haar investeerders voldoende mogelijkheden hebben om een geschil toch aan arbitrage te laten onderwerpen.

In artikel 12 wordt gesteld dat de overeenkomst niet geldt voor geschillen gerezen vóór de inwerkingtreding.

Op verzoek van Brazilië werd een protocol aan de overeenkomst toegevoegd. Het maakt er integraal deel van uit en bepaalt dat de beide Overeenkomstsluitende Partijen zich het recht voorbehouden om aan de eigen ondernemingen inzake openbare aanbesteding van goederen en diensten een meer gunstige behandeling toe te kennen. Het protocol zal worden opgeschort als het hierop van toepassing zijnde artikel in de Braziliaanse Grondwet ophoudt te bestaan. Oorspronkelijk wenste Brazilië dit voorbehoud enkel voor de Braziliaanse ondernemingen maar op vraag van de BLEU werd het echter wederkerig gemaakt. Die restrictie werd op 16 augustus 1995 opgeheven zodat een ondertekening van het protocol niet langer noodzakelijk was.

2. Advies van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) en de Raad van State

In zijn advies d.d. 8 november 2001 sluit het Dagelijks Bestuur van de SERV zich aan bij het ontwerp van decreet.

In zijn advies d.d. 24 januari 2002 stelde de Raad van State dat het niet aangewezen is om in één ontwerp de instemming te vragen met verschillende verdragen wanneer de tekst van die verdragen niet volledig identiek is. Ik meen dat hier niet op ingegaan moet worden. In het ontwerp van decreet is immers voor elke overeenkomst een afzonderlijk artikel opgenomen. De leden van het Vlaams Parlement hebben dus de kans om één of meerdere overeenkomsten af te wijzen door tegen één of meerdere artikelen te stemmen. Deze techniek wordt enkel gebruikt voor die BLEU-overeenkomsten waar er een merkelijke achterstand in de Vlaamse instemmingprocedure is opgetreden. Die achterstand is te wijten aan een aantal factoren, onder meer het grote aantal gemengde verdragen dat sinds de staatshervorming van 1993 moest behandeld worden en de andere prioriteiten van het Vlaams buitenlands beleid. Voor recent ondertekende BLEU-akkoorden zal deze techniek niet meer gebruikt worden. Zij zullen elk in een apart decreet behandeld worden.

De Raad van State merkt ook op dat verdragen weliswaar worden gesloten door de bevoegde regeringen maar dat zij dat doen namens de rechtspersonen waarvan zij de uitvoerende macht zijn of voor wie zij optreden. De Raad van State heeft hier volkomen gelijk. De opeenvolgende Vlaamse ministers bevoegd voor het Buitenlands Beleid hebben trouwens reeds meerdere keren aan het federale ministerie van Buitenlandse Zaken ge-

vraagd om in de toekomst geen overeenkomsten te sluiten met de regering van een bepaald land. Toch ben ik van mening dat hier de officiële terminologie uit de verdragen moet gebruikt worden. Daarom wordt overigens ook in het opschrift en in artikel 2 “Bolivia” vervangen door “Bolivië”.

Tenslotte stelt de Raad dat de taalversie die primeert bij verschil in uitlegging ook aan het Vlaams Parlement wordt voorgelegd. Alhoewel dat juridisch niet noodzakelijk is en de Nederlandstalige versie volstaat, legt de Vlaamse regering bij elk investeringsakkoord ook de versie voor die gehanteerd wordt in geval van geschillen over de interpretatie en de toepassing van de overeenkomst. In dit geval wordt de Franse versie van de overeenkomsten met Bolivia, Paraguay en Venezuela en de Engelse versie van de overeenkomst met Brazilië, voorgelegd aan het Vlaams Parlement.

De minister-president van de Vlaamse regering,

Patrick DEWAEL

De Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Buitenlands Beleid,

Paul VAN GREMBERGEN

VOORONTWERP VAN DECREET

VOORONTWERP VAN DECREET

houdende instemming met

1. de overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de regering van de republiek Bolivia inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Brussel op 25 april 1990,

2. de overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de republiek Paraguay inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Brussel op 6 oktober 1992,

3. de overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de regering van de republiek Venezuela inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Brussel op 17 maart 1998, en met

4. de overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de regering van de federatieve republiek Brazilië inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Brasilia op 6 januari 1999

DE VLAAMSE REGERING,

Op voorstel van de Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Buitenlands Beleid ;

Na beraadslaging,

BESLUIT :

De Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Buitenlands Beleid, is ermee belast, in naam van de Vlaamse regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt :

Artikel 1

Dit decreet regelt een gewestaangelegenheid.

Artikel 2

De overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de regering van de republiek Bolivia inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Brussel op 25 april 1990, zal volkomen gevolg hebben.

Artikel 3

De overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de republiek Paraguay inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Brussel op 6 oktober 1992, zal volkomen gevolg hebben.

Artikel 4

De overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de regering van de republiek Venezuela inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Brussel op 17 maart 1998, zal volkomen gevolg hebben.

Artikel 5

De overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de regering van de federatieve republiek Brazilië inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Brasilia op

6 januari 1999, zal volkomen gevolg hebben.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse regering,

Patrick DEWAEL

De Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Buitenlands Beleid,

Paul VAN GREMBERGEN

ADVIES VAN DE SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD VAN VLAANDEREN

SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD
VAN VLAANDEREN

Brussel, 8 november '01
RVP/IT/01-017

De Heer Herbert TOMBEUR
Directeur
Administratie Buitenlands Beleid
Boudewijnlaan 30

1000 BRUSSEL

Mijnheer de Directeur,

Betreft: definitieve goedkeuring van het ontwerp van decreet houdende instemming met de overeenkomsten tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie (BLEU) en respectievelijk Bolivia, Paraguay, Venezuela en Brazilië, inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen

De Vlaamse sociale partners zijn zich bewust van het belang van internationale investeringsakkoorden.

Het Dagelijks Bestuur van de SERV heeft het ontwerp van decreet gelezen en sluit zich daar bij aan.

In de hoop u hiermee van dienst te zijn geweest, teken ik,

Met de meeste hoogachting,

Pieter KERREMANS,
Administrateur-generaal

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE

KONINKRIJK BELGIË

ADVIES 32.726/1

VAN DE AFDELING WETGEVING
VAN DE RAAD VAN STATE

De RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, eerste kamer, op 17 december 2001 door de Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Buitenlands Beleid verzocht hem van advies te dienen over een voorontwerp van decreet "houdende instemming met de overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de regering van de republiek Bolivia inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Brussel op 25 april 1990, de overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de republiek Paraguay inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Brussel op 6 oktober 1992, de overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de regering van de republiek Venezuela inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Brussel op 17 maart 1998, en met de overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de regering van de federatieve republiek Brazilië inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Brasilia op 6 januari 1999", heeft op 24 januari 2002 het volgende advies gegeven :

32.726/1

1. Het verdient geen aanbeveling om in één ontwerp de instemming te vragen met verschillende verdragen wanneer de tekst van die verdragen niet volledig identiek is, zoals in casu het geval is.

2. De goed te keuren overeenkomsten zijn, blijkens de bewoordingen van hun opschrift een "overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de Regering van de Republiek" Bolivië, respectievelijk Venezuela en Brazilië.

Hoewel van het opschrift van die overeenkomsten niet anders dan in dezelfde bewoordingen melding kan worden gemaakt in het opschrift en in de artikelen 2, 4 en 5 van het voorontwerp van decreet, wordt hier opnieuw de gelegenheid te baat genomen om erop te wijzen dat, zo verdragen weliswaar worden gesloten door de bevoegde regeringen, zij dat doen namens de rechtspersonen waarvan zij de uitvoerende macht zijn of voor wie zij optreden. De verdragsluitende partijen zijn hier dan ook de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de Republiek Bolivië, respectievelijk de Republiek Venezuela en de Republiek Brazilië (en bijgevolg niet de Regering van de Republiek Bolivië, enz).

3. In het opschrift en in artikel 2 schrijve men tevens "Bolivië" in plaats van "Bolivia".

4. Wanneer bij verschil in uitlegging een bepaalde taalversie van een verdrag primeert, wordt de tekst van het verdrag best ook in die taalversie aan het Vlaams Parlement voorgelegd.

32.726/1

De kamer was samengesteld uit

de Heren	M. VAN DAMME,	kamervoorzitter,
	J. BAERT, J. SMETS,	staatsraden,
	G. SCHRANS, A. SPRUYT,	assessoren van de afdeling wetgeving,
Mevrouw	A. BECKERS,	griffier.

Het verslag werd uitgebracht door de H. P. DEPUYDT, eerste auditeur. De nota van het Coördinatiebureau werd opgesteld en toegelicht door de H. L. VAN CALENBERGH, adjunct-referendaris.

DE GRIFFIER, DE VOORZITTER,

A. BECKERS M. VAN DAMME

ONTWERP VAN DECREET

ONTWERP VAN DECREET

DE VLAAMSE REGERING,

Op voorstel van de Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Buitenlands Beleid ;

Na beraadslaging,

BESLUIT :

De Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Buitenlands Beleid, is ermee belast, in naam van de Vlaamse regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt :

Artikel 1

Dit decreet regelt een gewestaangelegenheid.

Artikel 2

De overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de regering van de republiek Bolivië inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Brussel op 25 april 1990, zal volkomen gevolg hebben.

Artikel 3

De overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de republiek Paraguay inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Brussel op 6 oktober 1992, zal volkomen gevolg hebben.

Artikel 4

De overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de regering van de republiek Venezuela inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Brussel op 17 maart 1998, zal volkomen gevolg hebben.

Artikel 5

De overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie en de regering van de federatieve republiek Brazilië inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Brasilia op 6 januari 1999, zal volkomen gevolg hebben.

Brussel, 19 april 2002.

De minister-president van de Vlaamse regering,

Patrick DEWAEL

De Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Ambtenarenzaken en Buitenlands Beleid,

Paul VAN GREMBERGEN

BIJLAGEN

OVEREENKOMST

TUSSEN DE BELGISCH-LUXEMBURGSE ECONOMISCHE UNIE

EN

DE REGERING VAN DE REPUBLIEK BOLIVIE

INZAKE DE WEDERZIJDSE BEVORDERING

EN BESCHERMING VAN

INVESTERINGEN

OVEREENKOMST TUSSEN DE BELGISCH-LUXEMBURGSE ECONOMISCHE UNIE EN DE REGERING VAN DE REPUBLIEK BOLIVIE INZAKE DE WEDERZIJDSE BEVORDERING EN BESCHERMING VAN INVESTERINGEN

De Regering van het Koninkrijk België, krachtens bestaande overeenkomsten mede uit naam van de Regering van het Groothertogdom Luxemburg

en

De Regering van de Republiek Bolivië,

Verlangend hun economische samenwerking te ontwikkelen door gunstige voorwaarden te scheppen voor de verwezenlijking van investeringen door investeerders van een Overeenkomstsluitende Partij op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij,

Overwegende de gunstige invloed die dergelijke Overeenkomst kan uitoefenen voor de verbetering van de zakelijke kontakten en de versteviging van het vertrouwen op het vlak van de investeringen,

Zijn overeengekomen als volgt :

a) elk natuurlijk persoon die volgens de Belgische, Luxemburgse of Boliviaanse wetgeving onderdaan is van respectievelijk het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxemburg of de Republiek Bolivië.

b) elke rechtspersoon die is opgericht overeenkomstig de Belgische, Luxemburgse of Boliviaanse wetgeving en die zijn maatschappelijke zetel heeft op het grondgebied van respectievelijk het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxemburg of de Republiek Bolivië.

2. Het begrip "investering" betekent om het even welke vorm van activa en elke rechtstreekse of onrechtstreekse inbreng in speciën, in natura of in werk, die worden belegd of herbelegd in om het even welke economische sector.

Als investeringen in de zin van deze Overeenkomst gelden namelijk, maar niet uitsluitend :

a) de roerende en onroerende goederen alsook alle andere zakelijke rechten, zoals hypotheken, voorrechten, panden, vruchtgebruik en gelijkaardige rechten ;

b) de aandelen, deelbewijzen en alle andere vormen van deelnemingen, zelfs minoritair of onrechtstreeks, in vennootschappen die zijn opgericht op het grondgebied van een overeenkomstsluitende partij ;

c) de obligaties, vorderingen en rechten op enige prestatie met economische waarde ;

d) de auteursrechten, rechten van industriële eigendom (zoals octrooien, licenties, gedeponeerde merken, modellen en industriële maquettes), technische procédés, know-how, gedeponeerde namen en handelsfondsen ;

e) de publiekrechtelijke of contractuele concessies, waaronder die op het gebied van de prospectie, de teelt, de ontginning of winning van natuurlijke rijkdommen.

Veranderingen van de juridische vorm waarin de activa en kapitalen werden geïnvesteerd of geherinvesteerd brengen hun kwalificatie als "investering" als bedoeld in deze Overeenkomst niet in het gedrang.

3. Het begrip "inkomsten" betekent de bedragen die voortvloeien uit een investering en namelijk maar niet uitsluitend, de winsten, intresten, kapitaalaangroei, dividenden, royalties of vergoedingen.

Artikel 2

1. Elk Overeenkomstsluitende Partij moedigt de investeringen op haar grondgebied door investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij aan en laat die investeringen toe in overeenstemming met haar wetgeving.

2. Elke Overeenkomstsluitende Partij laat in het bijzonder het sluiten en uitvoeren toe van licentiekontrakten en van akkoorden inzake commerciële, administratieve of technische bijstand, voor zover die activiteiten verband houden met investeringen.

3. Deze Overeenkomst is van toepassing op de investeringen op het grondgebied van elk van de Overeenkomstsluitende Partijen door investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij, zelfs wanneer die werden verricht voor haar inwerkingtreding.

Artikel 3

1. Alle bestaande en toekomstige investeringen door investeerders van een Overeenkomstsluitende Partij genieten op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij een billijke en rechtvaardige behandeling.

2. Tenzij maatregelen nodig zijn ter handhaving van de openbare orde, genieten die investeringen een voortdurende zekerheid en bescherming, met uitsluiting van elke ongerechtvaardigde of discriminatoire maatregel die, in rechte of in feite, het beheer, de instandhouding, het gebruik, het genot of de vereffening ervan zou kunnen belemmeren.

3. De in de paragrafen 1 en 2 omschreven behandeling en bescherming zijn ten minste gelijk aan die welke de investeerders van een

derde Staat genieten en mogen in geen geval minder gunstig zijn dan die welke het internationaal recht waarborgt.

4. Die behandeling en bescherming strekken zich evenwel niet uit tot de voorrechten die een Overeenkomstsluitende Partij toekent aan investeerders van een derde Staat, op grond van :

a) haar lidmaatschap van of associatie met een vrijhandelszone, een douane-unie, een gemeenschappelijke markt of een internationale economische organisatie van enige andere aard ;

b) een Overeenkomst tot vermijding van dubbele belasting of enige andere belastingovereenkomst.

Artikel 4

1. Elke Overeenkomstsluitende Partij verbindt zich ertoe geen enkele rechtstreekse of onrechtstreekse maatregel tot onteigening of nationalisatie, noch enige andere maatregel met een gelijkwaardige uitwerking te treffen ten aanzien van investeringen op haar grondgebied die toebehoren aan investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij.

2. Wanneer een afwijking van paragraaf 1 wordt gerechtvaardigd door het openbaar nut, de veiligheid of het nationaal belang, dan moeten de volgende voorwaarden vervuld worden :
   a) de maatregelen worden genomen volgens wettelijke procedures ;
   b) ze zijn noch discriminatoir, noch strijdig met een bijzondere verbintenis ;
   c) ze gaan vergezeld van maatregelen die voorzien in de betaling van een aangepaste en reële schadeloosstelling.

3. Het bedrag van de schadeloosstelling moet overeenstemmen met de werkelijke waarde van de betrokken investeringen op de dag vóór de datum waarop de maatregelen worden getroffen of bekendgemaakt.

De schadeloosstelling wordt betaald in de munt van de Staat waartoe de investeerder behoort. Ze levert rente op tegen het normale handelstarief vanaf de datum van vaststelling tot de datum van uitbetaling. Ze wordt onverwijld uitgekeerd en kan vrij worden overgemaakt, ongeacht de verblijfplaats of zetel van de rechthebbende.

4. De investeerders van een Overeenkomstsluitende Partij waarvan de investeringen schade zouden lijden ingevolge een oorlog of een ander gewapend conflict, een revolutie, een nationale noodtoestand of een opstand op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij, genieten vanwege die laatste een behandeling die ten minste gelijk is aan die welke aan investeerders van de meest begunstigde natie wordt verleend op het vlak van de teruggaven, vergoedingen, compensaties of andere schadeloosstellingen.

5. Voor de in dit artikel behandelde kwesties verleent elke Overeenkomstsluitende Partij aan de investeerders van de andere Partij een behandeling die ten minste gelijk is aan die welke ze op haar grondgebied geeft aan de investeerders van de meest begunstigde natie. Die behandeling is in geen geval minder gunstig dan die welke het internationale recht waarborgt.

Artikel 5

1. Elke Overeenkomstsluitende Partij verleent aan de investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij die op haar grondgebied investeringen hebben verricht, de vrije overmaking van hun liquide middelen, en inzonderheid van :

a) de inkomsten uit de investeringen, met inbegrip van de winsten, intresten, kapitaalopbrengsten, dividenden, royalties ;

b) de bedragen die nodig zijn voor de terugbetaling van regelmatig aangegane leningen ;

c) de opbrengst van schuldvorderingen of van een gehele of gedeeltelijke vereffening van de investeringen, met inbegrip van de meerwaarden of verhogingen van het geïnvesteerde kapitaal.

d) de ingevolge artikel 4 betaalde schadeloosstellingen ;

e) de retributies en andere betalingen ingevolge licentierechten of commerciële, administratieve of technische bijstand.

2. De onderdanen van een Overeenkomstsluitende Partij die uit hoofde van een toegelaten investering op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij mogen werken, mogen tevens een passend deel van hun loon overmaken naar hun land van oorsprong.

3. Elke Overeenkomstsluitende Partij levert de nodige vergunningen af om ervoor te zorgen dat de overmakingen onverwijld kunnen gebeuren, zondere andere lasten dan de gebruikelijke taksen en kosten.
De in dit artikel vermelde waarborgen zijn ten minste gelijk aan die welke in gelijkaardige gevallen worden gegeven aan de investeerders van de meest begunstigde natie.

Artikel 6

1. De in artikelen 4 en 5 van deze Overeenkomst bedoelde overmakingen gebeuren tegen de wisselkoersen die van toepassing zijn op de datum van overmaking en overeenkomstig de deviezenreglementering die van kracht is in de Staat op wiens grondgebied de investering werd gedaan.

2. Die koersen mogen in geen geval minder gunstig zijn dan die welke voor investeerders van de meest begunstigde natie worden toegepast, onder meer wegens specifieke verbintenissen aangegaan in enige overeenkomst of regeling inzake bescherming van investeringen.

3. In elk geval dienen de toegepaste wisselkoersen rechtvaardig en billijk te zijn.

Artikel 7

1. Indien een Overeenkomstsluitende Partij of een openbare instelling ervan vergoedingen uitbetaalt aan eigen investeerders op grond van een garantie voor een investering, dan erkent de andere Overeenkomstsluitende Partij dat de rechten van de schadeloosgestelde investeerders zijn overgedragen aan de Overeenkomstsluitende Partij of de betrokken openbare instelling, die als verzekeraar is opgetreden.

2. Net als de investeerders, en binnen de grenzen van de overgedragen rechten, kan de verzekeraar door subrogatie de rechten van deze investeerders doen gelden en de erop betrekking hebbende vorderingen uitoefenen.

De subrogatie in de rechten strekt zich ook uit tot de rechten tot overmaking en arbitrage vermeld in de artikelen 5 en 11.

Die rechten kunnen door de verzekeraar worden uitgeoefend ten belope van de hoegrootheid van het risico die door de garantie wordt gedekt, en door de investeerder die de verzekering geniet, ten belope van de hoegrootheid van het risico die niet wordt gedekt.

3. In verband met de overgedragen rechten kan de andere Overeenkomstsluitende Partij aan de verzekeraar die in de rechten van de schadeloosgestelde investeerder is getreden, de verplichtingen opleggen die wettelijk of contractueel op die investeerders rusten.

Artikel 8

Als een kwestie in verband met de investeringen niet alleen door deze Overeenkomst maar ook door de nationale wetgeving van een Overeenkomstsluitende Partij wordt geregeld, of door internationale overeenkomsten waarbij de Partijen partij zijn of worden, dan kunnen de investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij zich beroepen op de bepalingen die voor hen het gunstigst zijn.

Artikel 9

1. Investeringen waarvoor een specifiek akkoord werd gesloten tussen een Overeenkomstsluitende Partij en investeerders van de andere Partij, zijn onderworpen aan de bepalingen van deze Overeenkomst en aan die van het specifieke akkoord.

2. Elke Overeenkomstsluitende Partij leeft steeds de verbintenissen na die ze tegenover investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij is aangegaan.

Artikel 10

1. Elk geschil betreffende de interpretatie of de toepassing van deze Overeenkomst moet zo mogelijk worden geregeld langs diplomatieke weg.

2. Bij gebrek aan een regeling langs diplomatieke weg wordt het geschil voorgelegd aan een gemengde commissie met vertegenwoordigers van beide Partijen ; die commissie vergadert op verzoek van de meest gerede Partij en zonder ongerechtvaardigde vertraging.

3. Indien de gemengde commissie het geschil niet kan regelen, wordt het op verzoek van één van de Overeenkomstsluitende Partijen onderworpen aan arbitrage, die voor elk geval apart als volgt wordt ingesteld :

   Elke Overeenkomstsluitende Partij wijst een scheidsman aan binnen drie maanden vanaf de datum waarop één van de Overeenkomstsluitende Partijen de andere in kennis heeft gesteld van haar voornemen het geschil aan arbitrage te onderwerpen. Binnen twee maanden na hun aanwijzing wijzen de twee scheidsmannen in onderling overleg een onderdaan van een derde Staat aan als voorzitter van het scheidsgerecht.

   Indien deze termijnen worden overschreden, kan één van de Overeenkomstsluitende Partijen de Voorzitter van het Internationaal Gerechtshof verzoeken de scheidsman of scheidsmannen te benoemen.

   Indien de Voorzitter van het Internationaal Gerechtshof onderdaan is van een Overeenkomstsluitende Partij of van een Staat waarmee een Overeenkomstsluitende Partij geen diplomatieke banden heeft, of als hij om een andere reden is verhinderd, wordt de Ondervoorzitter van het Internationaal Gerechtshof verzocht die benoeming te doen.

4. Het aldus samengestelde scheidsgerecht stelt zijn eigen procedureregels vast. Zijn beslissingen worden bij meerderheid van stemmen genomen en zijn definitief en bindend voor de Overeenkomstsluitende Partijen.

- het Arbitragehof van de Internationale Kamer van Koophandel te Parijs,

- het Arbitrage-instituut van de Kamer van Koophandel te Stockholm.

Indien de arbitrageprocedure wordt ingesteld op verzoek van een Overeenkomstsluitende Partij, nodigt deze laatste de betrokken investeerder schriftelijk uit een keuze te maken met betrekking tot het scheidsgerecht waaraan het geschil zal worden voorgelegd.

4. Geen Overeenkomstsluitende Partij, die partij is bij een geschil, zal in enig stadium van de arbitrageprocedure of van de uitvoering van een scheidsrechterlijke uitspraak als verweer aanvoeren dat de investeerder die tegenpartij is bij het geschil, een vergoeding ter uitvoering van een verzekeringspolis of van de in artikel 7 van deze Overeenkomst vermelde garantie heeft ontvangen, die het geheel of een gedeelte van zijn verliezen dekt.

5. Het scheidsgerecht beslist op grond van het nationale recht van de Overeenkomstsluitende Partij die partij is bij het geschil en de investering op haar grondgebied heeft, met inbegrip van de regels inzake wetsconflicten, van de bepalingen van deze Overeenkomst, de bepalingen van het specifieke akkoord dat eventueel werd gesloten met betrekking tot de investering, en de beginselen van internationaal recht.

6. De arbitragebeslissingen zijn definitief en bindend voor de partijen bij het geschil. Elke Overeenkomstsluitende Partij verbindt zich ertoe ze uit te voeren overeenkomstig haar nationale wetgeving.

Artikel 12

Voor alle kwesties met betrekking tot de behandeling van investeringen genieten de investeerders van elke Overeenkomstsluitende Partij op het grondgebied van de andere Partij de behandeling van de meest begunstigde natie.

Artikel 13

1. Deze Overeenkomst treedt in werking één maand na de datum waarop de Overeenkomstsluitende Partijen hun akten van bekrachtiging hebben uitgewisseld.

Ze blijft van kracht gedurende een termijn van 10 jaar.

Tenzij een Overeenkomstsluitende Partij ze ten minste zes maanden vóór het einde van de geldigheidstermijn opzegt, wordt ze telkens stilzwijgend verlengd voor een nieuwe termijn van 10 jaar, en elke Overeenkomstsluitende Partij heeft het recht ze op te zeggen met kennisgeving ten minste zes maanden vóór het einde van de lopende geldigheidstermijn.

2. Investeringen die vóór de datum van beëindiging van deze Overeenkomst werden verricht, blijven onder haar toepassing vallen gedurende een termijn van 10 jaar na die datum.

TEN BLIJKE WAARVAN, de ondergetekende vertegenwoordigers, daartoe gemachtigd door hun onderscheiden regering, deze Overeenkomst hebben ondertekend.

GEDAAN te Brussel, op 25 april 1990, in drie originelen, in de Nederlandse, de Franse en de Spaanse taal, zijnde de drie teksten gelijkelijk rechtsgeldig.

VOOR DE BELGISCH-LUXEMBURGSE ECONOMISCHE UNIE :

Mark EYSKENS
Minister
van Buitenlandse Zaken

VOOR DE REGERING VAN DE REPUBLIEK BOLIVIE :

Carlos ITURRALDE BALLIVIAN
Minister van Buitenlandse
Betrekkingen en van de Eredienst

ACCORD

ENTRE L'UNION ECONOMIQUE BELGO-LUXEMBOURGEOISE

ET

LE GOUVERNEMENT DE LA REPUBLIQUE DE BOLIVIE

CONCERNANT L'ENCOURAGEMENT ET

LA PROTECTION RECIPROQUES

DES INVESTISSEMENTS

ACCORD
ENTRE L'UNION ECONOMIQUE BELGO-LUXEMBOURGEOISE
ET
LE GOUVERNEMENT DE LA REPUBLIQUE DE BOLIVIE
CONCERMANT L'ENCOURAGEMENT ET
LA PROTECTION RECIPROQUES
DES INVESTISSEMENTS

Le Gouvernement du Royaume de Belgique, agissant tant en son nom qu'en celui du Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourg, en vertu d'accords existants,

et

Le Gouvernement de la République de Bolivie,

Désireux de renforcer leur coopération économique en créant des conditions favorables à la réalisation d'investissements par les investisseurs de l'une des Parties contractantes sur le territoire de l'autre Partie contractante,

Considérant l'influence bénéfique que pourra exercer un tel accord pour améliorer les contacts d'affaires et renforcer la confiance dans le domaine des investissements,

Sont convenus de ce qui suit:

Article 1

1. Le terme "investisseurs" désigne :

a) toute personne physique qui, selon la législation belge, luxembourgeoise ou bolivienne est considérée comme citoyen du Royaume de Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg ou de la République de Bolivie respectivement ;

b) toute personne morale constituée conformément à la législation belge, luxembourgeoise ou bolivienne et ayant son siège social sur le territoire du Royaume de Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg ou de la République de Bolivie respectivement.

2. Le terme "investissements" désigne tout élément d'actif quelconque et tout apport direct ou indirect en numéraire, en nature ou en services, investi ou réinvesti dans tout secteur d'activité économique, quel qu'il soit.

Sont considérés notamment, mais non exclusivement, comme des investissements au sens du présent Accord :

a) les biens meubles et immeubles ainsi que tous autres droits réels tels que hypothèques, privilèges, gages, usufruit et droits analogues ;

b) les actions, parts sociales et toutes autres formes de participations, même minoritaires ou indirectes, aux sociétés constituées sur le territoire de l'une des Parties contractantes ;

c) les obligations, créances et droits à toutes prestations ayant une valeur économique ;

d) les droits d'auteur, les droits de propriété industrielle (tels que, brevets d'invention, licences, marques déposées, modèles et maquettes industrielles), les procédés techniques, le savoir-faire, les noms déposés et le fonds de commerce ;

e) les concessions de droit public ou contractuelles, notamment celles relatives à la prospection, la culture, l'extraction ou l'exploitation de ressources naturelles.

Aucune modification de la forme juridique dans laquelle les avoirs et capitaux ont été investis ou réinvestis n'affecte leur qualification d'investissements au sens du présent Accord.

3. Le terme "revenus" désigne les sommes produites par un investissement et notamment, mais non exclusivement, les bénéfices, intérêts, accroissements de capital, dividendes, royalties ou indemnités.

Article 2

1. Chacune des Parties contractantes encourage les investissements des investisseurs de l'autre Partie contractante et admet sur son territoire ces investissements conformément à sa législation.

2. En particulier, chaque Partie contractante autorisera la conclusion et l'exécution de contrats de licence et de conventions d'assistance commerciale, administrative ou technique, pour autant que ces activités aient un rapport avec les investissements.

3. Le présent Accord s'applique aux investissements effectués même avant son entrée en vigueur sur le territoire de chacune des Parties contractantes par des investisseurs de l'autre Partie contractante.

Article 3

1. **Tous** les investissements, existants ou futurs, effectués par des investisseurs de l'une des Parties contractantes, jouissent, sur le territoire de l'autre Partie contractante, d'un traitement juste et équitable.

2. sous réserve des mesures nécessaires au maintien de l'ordre public, ces investissements jouissent d'une sécurité et d'une protection constantes, excluant toute mesure injustifiée ou discriminatoire qui pourrait entraver, en droit ou en fait, leur gestion, leur entretien, leur utilisation, leur jouissance ou leur liquidation.

3. Le traitement et la protection définis aux paragraphes 1 et 2 sont au moins égaux à ceux dont jouissent les investisseurs d'un Etat tiers et ne sont, en aucun cas, moins favorables que ceux reconnus par le droit international.

4. Toutefois, ce traitement et cette protection ne s'étendent pas aux privilèges qu'une Partie contractante accorde aux investisseurs d'un Etat tiers, en vertu :

a) de sa participation ou de son association à une zone de libre échange, une union douanière, un marché commun ou toute autre forme d'organisations économiques internationales ;

b) d'une convention tendant à éviter la double imposition fiscale ou de toute autre convention en matière d'impôts.

Article 4

1. Chacune des Parties contractantes s'engage à ne prendre directement ou indirectement aucune mesure d'expropriation ou de nationalisation ni aucune autre mesure ayant un effet similaire à l'égard des investissements appartenant sur son territoire à des investisseurs de l'autre Partie contractante.

2. Si des impératifs d'utilité publique, de sécurité ou d'intérêt national justifient une dérogation au paragraphe 1, les conditions suivantes doivent être remplies :
   a) les mesures sont prises selon une procédure légale ;
   b) elles ne sont ni discriminatoires, ni contraires à un engagement spécifique ;
   c) elles sont assorties de dispositions prévoyant le paiement d'une indemnité adéquate et effective.

3. Le montant des indemnités correspondra à la valeur réelle des investissements concernés à la veille du jour où les mesures ont été prises ou rendues publiques.

   Les indemnités sont réglées dans la monnaie de l'Etat auquel appartient l'investisseur. Elles porteront intérêt au taux commercial normal depuis la date de leur fixation jusqu'à celle de leur paiement, elles seront versées sans délai et librement transférables, quel que soit le lieu de la résidence ou du siège de l'ayant droit.

4. Les investisseurs de l'une des Parties contractantes dont les investissements auraient subi des dommages dus à une guerre ou à tout autre conflit armé, révolution, état d'urgence national **ou** révolte survenu sur le territoire de l'autre Partie contractante,

bénéficieront, de la part de cette dernière, d'un traitement au moins égal à celui accordé aux investisseurs de la nation la plus favorisée en ce qui concerne les restitutions, indemnisations, compensations ou autres dédommagements.

5. Pour les matières réglées par le présent article, chaque Partie contractante accordera aux investisseurs de l'autre Partie un traitement au moins égal à celui qu'elle réserve sur son territoire aux investisseurs de la nation la plus favorisée. Ce traitement ne sera en aucun cas moins favorable que celui reconnu par le droit international.

Article 5

1. Chaque Partie contractante, sur le territoire de laquelle des investissements ont été effectués par des investisseurs de l'autre Partie contractante, accorde à ces investisseurs le libre transfert de leurs avoirs liquides et notamment :

a) des revenus des investissements y compris les bénéfices, intérêts, revenus de capital, dividendes, royalties ;
b) des sommes nécessaires au remboursement d'emprunts régulièrement contractés ;
c) du produit des recouvrements de créances, de la liquidation totale ou partielle, des investissements, en incluant les plus-values ou augmentations du capital investi ;
d) **des** indemnités payées en exécution de l'article 4 ;"
e) des redevances et autres paiements découlant des droits de licence et de l'assistance commerciale, administrative ou technique.

2. Les nationaux de chacune des Parties contractantes autorisés à travailler au titre d'un investissement agréé sur le territoire de l'autre Partie contractante, sont également autorisés à transférer dans leur pays d'origine une quotité appropriée de leur rémunération.

3. Chacune des Parties contractantes délivrera les autorisations nécessaires pour assurer sans délai l'exécution des transferts et ce, sans autres charges que les taxes et frais usuels.
Les garanties prévues par le présent article sont au moins égales à celles accordees en des cas analogues aux investisseurs de la nation la plus favorisée.

Article 6

1. Les transferts visés aux articles 4 et 5 du présent Accord sont effectués aux taux de change applicables à la date de ceux-ci et en vertu de la réglementation des changes en vigueur dans l'Etat sur le territoire duquel l'investissement à été effectué.

2. Ces taux ne seront en aucun cas moins favorables que ceux accordés aux investisseurs de la nation la plus favorisée, notamment en vertu d'engagements spécifiques, prévus dans des accords ou arrangements quelconques conclus en matière de protection des investissements.

3. Dans tous les cas, les taux appliqués seront justes et équitables.

Article 7

1. Si l'une des Parties contractantes ou un organisme public de celle-ci paie des indemnités à ses propres investisseurs en vertu d'une garantie donnée pour un investissement, l'autre Partie contractante reconnaît que les droits des investisseurs indemnisés ont été transférés à la Partie contractante ou à l'organisme public concerne, en sa qualité d'assureur.

2. Au même titre que les investisseurs, et dans les limites des droits ainsi transférés, l'assureur peut, par voie de subrogation, exercer et faire valoir les droits desdits investisseurs et les revendications y relatives.

   La subrogation des droits s'étend également aux droits au transfert et à l'arbitrage visés aux articles 5 et 11.

   Ces droits peuvent être exercés par l'assureur dans les limites de la quotité du risque couverte par le contrat de garantie, et par l'investisseur bénéficiaire de la garantie, dans les limites de la quotité du risque non couverte par le contrat.

3. En ce qui concerne les droits transférés, l'autre Partie contractante peut faire valoir à l'égard de l'assureur, subrogé dans les droits des investisseurs indemnisés, les obligations qui incombent légalement ou contractuellement à ces derniers.

Article 8

Lorsqu'une question relative aux investissements est régie à la fois par le présent Accord et par la législation nationale de l'une des Parties contractantes ou par des conventions internationales existantes ou souscrites par les Parties dans l'avenir, les investisseurs de l'autre Partie contractante peuvent se prévaloir des dispositions qui leur sont les plus favorables.

Article 9

1. Les investissements ayant fait l'objet d'un accord particulier entre l'une des Parties contractantes et des investisseurs de l'autre Partie seront régis par les dispositions du présent Accord et par celles de cet Accord *particulier.

2. Chacune des Parties contractantes assure à tout moment le respect des engagements qu'elle aura pris envers les investisseurs de l'autre Partie contractante.

Article 10

1. Tout différend relatif à l'interprétation ou à l'application du présent Accord doit être réglé, si possible, par la voie diplomatique.

2. A défaut de règlement par la voie diplomatique, le différend est soumis à une commission mixte, composée de représentants des deux Parties ; celle-ci se réunit à la demande de la Partie la plus diligente et sans délai injustifié.

3. Si la commission mixte ne peut régler le différend, celui-ci sera soumis, à la demande de l'une ou l'autre des Parties contractantes, à une procédure d'arbitrage mise en oeuvre, pour chaque cas particulier, de la manière suivante :

   Chaque Partie contractante désignera un arbitre dans un délai de trois mois à compter de la date à laquelle l'une des Parties contractantes a fait part à l'autre de son intention de soumettre le différend à l'arbitrage. Dans les deux mois suivant leur désignation, les deux arbitres désignent d'un commun accord un ressortissant d'un Etat tiers qui sera président du collège des arbitres.

Si ces délais n'ont pas été observés, l'une ou l'autre Partie contractante invitera le Président de la Cour Internationale de Justice à procéder à la nomination de l'arbitre ou des arbitres non désignés.

Si le Président de la Cour Internationale de Justice est ressortissant de l'une ou l'autre Partie contractante ou d'un Etat avec lequel l'une ou l'autre Partie contractante n'entretient pas de relations diplomatiques, ou si, pour une autre raison, il est empêché d'exercer cette fonction, le Vice-Président de la Cour Internationale de Justice sera invité à procéder à cette nomination.

4. Le collège ainsi constitué fixera ses propres règles de procédure. Ses décisions seront prises à la majorité des voix ; elles seront définitives et obligatoires pour les Parties contractantes.

5. Chaque Partie contractante supportera les frais liés à la désignation de son arbitre. Les débours inhérents à la désignation du troisième arbitre et les frais de fonctionnement du collège seront supportés, à parts égales, par les Parties contractantes.

Article 11

1. Tout différend relatif aux investissements, entre un investisseur de l'une des Parties contractantes et l'autre Partie contractante, fait l'objet d'une notification écrite, accompagnée d'un aide-mémoire suffisamment détaille, de la part de la partie la plus diligente.

Dans la mesure du possible, ce différend est réglé à l'amiable entre les parties au différend ***et à*** défaut, par la conciliation entre les Parties contractantes par la voie diplomatique.

2. A défaut de règlement amiable par arrangement direct entre les parties au différend ou par conciliation par la voie diplomatique dans les six mois à compter de sa notification, le différend est soumis à l'arbitrage international.
A cette fin, chacune des Parties contractantes donne son consentement anticipé et irrévocable à ce que tout différend soit soumis à cet arbitrage. Ce consentement implique qu'elles renoncent à exiger l'épuisement des recours administratifs ou judiciaires internes.

3. En cas de recours à l'arbitrage international, le différend est soumis à l'un des organismes d'arbitrage désignes ci-après, au choix de l'investisseur :

le Centre international pour le Règlement des Différends relatifs aux investissements (C.I.R.D.I.), créé par "la Convention pour le règlement des différends relatifs aux investissements entre Etats et ressortissants d'autres Etats", ouverte à la signature à Washington, le 18 mars 1965, lorsque chaque Etat partie au présent Accord sera membre de celle-ci. Aussi longtemps que cette condition n'est pas remplie, chacune des Parties contractantes consent à ce que le différend soit soumis à l'arbitrage conformément au règlement du Mécanisme supplémentaire du C.I.R.D.I.

le Tribunal d'Arbitrage de la Chambre de Commerce Internationale, à Paris ;

l'Institut d'Arbitrage de la Chambre de Commerce de Stockholm.

Si la procédure d'arbitrage est introduite à l'initiative d'une Partie contractante, celle-ci invitera par écrit l'investisseur concerné à exprimer son choix quant à l'organisme d'arbitrage qui devra être saisi du différend.

4. Aucune des Parties contractantes, partie à un différend, ne soulèvera d'objection, à aucun stade de la procédure d'arbitrage ni de l'exécution d'une sentence d'arbitrage, du fait que l'investisseur, partie adverse au différend, aurait perçu une indemnité couvrant tout ou partie de ses pertes en exécution d'une police d'assurance ou de la garantie prévue à l'article 7 du présent Accord.

5. Le tribunal arbitral statuera sur base du droit national de la Partie contractante partie au litige sur le territoire de laquelle l'investissement est situé, y compris les règles relatives aux conflits de lois, des dispositions du présent Accord, des termes de l'accord particulier qui serait intervenu au sujet de l'investissement, ainsi que des principes de droit international.

6. Les sentences d'arbitrage sont définitives et obligatoires pour les parties au différend. Chaque Partie contractante s'engage à exécuter les sentences en conformité de sa législation nationale.

Article 12

Pour toutes les questions relatives au traitement des investissements, les investisseurs de chacune des Parties contractantes bénéficient, sur le territoire de l'autre Partie, du traitement de la nation la plus favorisée.

Article 13

1. Le présent Accord entrera en vigueur un mois à compter de la date à laquelle les Parties contractantes auront échangé leurs instruments de ratification.
Il reste en vigueur pour une période de dix ans.

A moins que l'une des Parties contractantes ne le dénonce au moins six mois avant l'expiration de sa période de validité, il est chaque fois reconduit tacitement pour une nouvelle période de dix ans, chaque Partie contractante se réservant le droit de le dénoncer par une notification introduite au moins six mois avant la date d'expiration de la période de validité en cours.

2. Les investissements effectués antérieurement à la date d'expiration du présent Accord lui restent soumis pour une période de dix ans à compter de cette date.

EN FOI DE QUOI, les représentants soussignés, dûment autorisés par leurs Gouvernements respectifs, ont signé le présent Accord.

Fait à Bruxelles, le 25 avril 1990, en deux originaux, chacun en langues française, néerlandaise et espagnole, les trois textes faisant également foi.

POUR L'UNION ECONOMIQUE BELGO-LUXEMBOURGEOISE :

Mark EYSKENS,
Ministre des Affaires étrangères

POUR LE GOUVERNEMENT DE LA REPUBLIQUE DE BOLIVIE :

Carlos ITURRALDE BALLIVIAN
Ministre des Relations extérieures et du Culte

OVEREENKOMST

TUSSEN DE BELGISCH-LUXEMBURGSE ECONOMISCHE UNIE

EN DE REPUBLIEK PARAGUAY

INZAKE DE WEDERZIJDSE BEVORDERING

EN BESCHERMING VAN

INVESTERINGEN.

OVEREENKOMST

TUSSEN DE BELGISCH-LUXEMBURGSE ECONOMISCHE UNIE

EN DE REPUBLIEK PARAGUAY

INZAKE DE WEDERZIJDSE BEVORDERING

EN BESCHERMING VAN

INVESTERINGEN.

DE REGERING VAN HET KONINKRIJK BELGIE,
krachtens bestaande overeenkomsten mede uit naam van de Regering van het Groothertogdom Luxemburg,

en

DE REGERING VAN DE REPUBLIEK PARAGUAY,

VERLANGEND

hun economische samenwerking te ontwikkelen door gunstige voorwaarden te scheppen voor de verwezenlijking van investeringen door investeerders van één Overeenkomstsluitende Partij op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij,

OVERWEGENDE

de gunstige invloed die dergelijke Overeenkomst kan uitoefenen voor de verbetering van de zakelijke kontakten en de versteviging van het vertrouwen op het vlak van de investeringen,

ZIJN OVEREENGEKOMEN ALS VOLGT :

ARTIKEL 1.

Begripsomschrijvingen.

1. Het begrip "investeerders" betekent :

a) elke natuurlijke persoon die volgens de Belgische, Luxemburgse of Paraguayaanse wetgeving onderdaan is van respectievelijk het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxemburg of de Republiek Paraguay;

b) elke rechtspersoon die is opgericht overeenkomstig de Belgische, Luxemburgse of Paraguayaanse wetgeving en die zijn maatschappelijke zetel heeft op het grondgebied van respectievelijk het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxemburg of de Republiek Paraguay.

2. Het begrip "investering" betekent om het even welke vorm van activa en elke rechtstreekse of onrechtstreekse inbreng in speciën, in natura of in werk, die worden belegd of herbelegd in om het even welke economische sector.

Als investeringen in de zin van deze Overeenkomst gelden namelijk, maar niet uitsluitend :

a) de roerende en onroerende goederen alsook alle andere zakelijke rechten, zoals hypotheken, voorrechten, panden, vruchtgebruik en gelijkaardige rechten ;

b) de aandelen, deelbewijzen en alle andere vormen van deelneming, zelfs minoritair of onrechtstreeks, in vennootschappen die zijn opgericht op het grondgebied van een Overeenkomstsluitende Partij ;

c) de obligaties, vorderingen en rechten op enige prestatie met economische waarde ;

d) de auteursrechten, rechten van industriële eigendom (zoals octrooien, licenties, gedeponeerde merken, modellen en industriële maquettes),

technische procédés, know-how, gedeponeerde namen en handelsfondsen;

e) de publiekrechtelijke of contractuele concessies, waaronder die op het gebied van de prospectie, de teelt, de ontginning of winning van natuurlijke rijkdommen.

Veranderingen van de juridische vorm waarin de activa en kapitalen werden geïnvesteerd of geherinvesteerd brengen hun kwalificatie als "investering" als bedoeld in deze Overeenkomst niet in het gedrang.

3. Het begrip "inkomsten" betekent de bedragen die voortvloeien uit een investering en namelijk maar niet uitsluitend, de winsten, intresten, kapitaalaangroei, dividenden, royalties of vergoedingen.

ARTIKEL 2.

Bevordering van investeringen.

1. Elk Overeenkomstsluitende Partij moedigt de investeringen op haar grondgebied door investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij aan en laat die investeringen toe in overeenstemming met haar wetgeving.

2. Elke Overeenkomstsluitende Partij laat in het bijzonder het sluiten en uitvoeren toe van licentiekontrakten en van akkoorden inzake commerciële, administratieve of technische bijstand, voor zover die activiteiten verband houden met investeringen.

3. Deze Overeenkomst is van toepassing op de investeringen op het grondgebied en in overeenstemming met de wetgeving van één Overeenkomstsluitende Partij door investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij, vóór of na haar inwerkingtreding. Ze is evenwel niet van toepassing op geschillen of gedingen die ontstaan zijn vóór haar inwerkingtreding.

ARTIKEL 3.

Bescherming van de investeringen.

1. Alle bestaande en toekomstige investeringen door investeerders van één Overeenkomstsluitende Partij genieten op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij een billijke en rechtvaardige behandeling.

2. Tenzij maatregelen nodig zijn ter handhaving van de openbare orde, genieten die investeringen een voortdurende zekerheid en bescherming, met uitsluiting van elke ongerechtvaardigde of discriminatoire maatregel die, in rechte of in feite, het beheer, de instandhouding, het gebruik, het genot of de vereffening ervan zou kunnen belemmeren.

3. De in de paragrafen 1 en 2 omschreven behandeling en bescherming zijn ten minste gelijk aan die welke de investeerders van een derde Staat genieten en mogen in geen geval minder gunstig zijn dan die welke het internationaal recht waarborgt.

4. Die behandeling en bescherming strekken zich evenwel niet uit tot de voorrechten die een Overeenkomstsluitende Partij toekent aan investeerders van een derde Staat, op grond van :

   a) haar lidmaatschap van of associatie met een vrijhandelszone, een douane-unie, een gemeenschappelijke markt of een internationale economische organisatie van enige andere aard ;

   b) een Overeenkomst tot vermijding van dubbele belasting of enige andere belastingovereenkomst.

ARTIKEL 4.

Onteigening, schadeloosstelling.

1. Elke Overeenkomstsluitende Partij verbindt zich ertoe geen enkele rechtstreekse of onrechtstreekse maatregel tot onteigening of nationalisatie, noch enige andere maatregel met een gelijkaardige uitwerking te treffen ten aanzien van investeringen op haar grondgebied die toebehoren aan investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij.

2. Wanneer een afwijking van paragraaf 1 wordt gerechtvaardigd door het openbaar nut, de veiligheid of het nationaal belang, dan moeten de volgende voorwaarden vervuld worden :

   a) de maatregelen worden genomen volgens wettelijke procedures;
   b) ze zijn noch discriminatoir, noch strijdig met een bijzondere verbintenis ;
   c) ze gaan vergezeld van maatregelen die voorzien in de betaling van een aangepaste en reële schadeloosstelling.

3. Het bedrag van de schadeloosstellingen moet overeenstemmen met de werkelijke waarde van de betrokken investeringen op de dag vóór de datum waarop de maatregelen worden getroffen of bekendgemaakt.

   De schadeloosstellingen worden bepaald in lokale munt en betaald in de munt van de Staat waartoe de investeerder behoort. Ze leveren rente op tegen het normale handelstarief vanaf de datum van vaststelling tot de datum van uitbetaling. Ze worden zonder ongegronde vertraging uitgekeerd en kunnen vrij worden overgemaakt, ongeacht de verblijfplaats of zetel van de rechthebbende.

4. De investeerders van een Overeenkomstsluitende Partij waarvan de investeringen schade zouden lijden ingevolge een oorlog of een ander gewapend conflict, een revolutie, een nationale noodtoestand of een opstand op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij, genieten vanwege die laatste een behandeling die ten minste gelijk is aan die welke aan investeerders van de meest begunstigde natie wordt verleend op het vlak van de teruggaven, vergoedingen, compensaties of andere schadeloosstellingen.

5. Voor de in dit artikel behandelde kwesties verleent elke Overeenkomstsluitende Partij aan de investeerders van de andere Partij een behandeling die ten minste gelijk is aan die welke ze op haar grondgebied geeft aan de investeerders van de meest begunstigde natie. Die behandeling is in geen geval minder gunstig dan die welke het internationale recht waarborgt.

ARTIKEL 5.

Vrije overmaking.

1. Elke Overeenkomstsluitende Partij waarborgt aan de investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij die op haar grondgebied investeringen hebben verricht, de vrije overmaking van hun liquide middelen, en inzonderheid van :

a) de inkomsten uit de investeringen, met inbegrip van de winsten, intresten, kapitaalopbrengsten, dividenden, royalties;
b) de bedragen die nodig zijn voor de terugbetaling van regelmatig aangegane leningen;
c) de opbrengst van schuldvorderingen of van een gehele of gedeeltelijke vereffening van de investeringen, met inbegrip van de meerwaarden of verhogingen van het geïnvesteerde kapitaal;
d) de ingevolge artikel 4 betaalde schadeloosstellingen;
e) de retributies en andere betalingen ingevolge licentierechten of commerciële, administratieve of technische bijstand.

2. De onderdanen van een Overeenkomstsluitende Partij die uit hoofde van een toegelaten investering op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij mogen werken, mogen tevens een passend deel van hun loon overmaken naar hun land van oorsprong.

3. De overmakingen kunnen vrij gebeuren, zonder andere lasten dan de gebruikelijke taksen en kosten.
De in dit artikel vermelde waarborgen zijn ten minste gelijk aan die welke in gelijkaardige gevallen worden gegeven aan de investeerders van de meest begunstigde natie.

ARTIKEL 6.

Wisselkoersen.

1. De in artikelen 4 en 5 van deze Overeenkomst bedoelde overmakingen gebeuren tegen de wisselkoersen die van toepassing zijn op de datum van overmaking en overeenkomstig de deviezenreglementering die van kracht is in de Staat op wiens grondgebied de investering werd gedaan.

2. Die koersen mogen in geen geval minder gunstig zijn dan die welke voor investeerders van de meest begunstigde natie worden toegepast, onder meer wegens specifieke verbintenissen aangegaan in enige overeenkomst of regeling inzake bescherming van investeringen.

3. In elk geval dienen de toegepaste wisselkoersen rechtvaardig en billijk te zijn.

ARTIKEL 7.

Subrogatie.

1. Indien een Overeenkomstsluitende Partij of een openbare instelling ervan vergoedingen uitbetaalt aan eigen investeerders op grond van een garantie voor een investering, dan erkent de andere Overeenkomstsluitende Partij dat de rechten van de schadeloosgestelde investeerders zijn overgedragen aan de Overeenkomstsluitende Partij of de betrokken openbare instelling, die als verzekeraar is opgetreden.

2. Net als de investeerders, en binnen de grenzen van de overgedragen rechten, kan de verzekeraar door subrogatie de rechten van deze investeerders doen gelden en de erop betrekking hebbende vorderingen uitoefenen.

De subrogatie in de rechten strekt zich ook uit tot de rechten tot overmaking en arbitrage vermeld in de artikelen 5 en 11.

Die rechten kunnen door de verzekeraar worden uitgeoefend ten belope van de hoegrootheid van het risico die door de garantie wordt gedekt, en door de investeerder die de verzekering geniet, ten belope van de hoegrootheid van het risico die niet wordt gedekt.

3. In verband met de overgedragen rechten kan de andere Overeenkomstsluitende Partij aan de verzekeraar die in de rechten van de schadeloosgestelde investeerders is getreden, de verplichtingen opleggen die wettelijk of contractueel op die investeerders rusten.

ARTIKEL 8.

Toepasbare regels.

Als een kwestie in verband met de investeringen niet alleen door deze Overeenkomst maar ook door de nationale wetgeving van een Overeenkomstsluitende Partij wordt geregeld, of door internationale overeenkomsten waarbij de Partijen partij zijn of worden, dan kunnen de investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij zich beroepen op de bepalingen die voor hen het gunstigst zijn.

ARTIKEL 9.

Specifieke akkoorden.

1. Investeringen waarvoor een specifiek akkoord werd gesloten tussen een Overeenkomstsluitende Partij en investeerders van de andere Partij, zijn onderworpen aan de bepalingen van deze Overeenkomst en aan die van het specifieke akkoord.

2. Elke Overeenkomstsluitende Partij leeft steeds de verbintenissen na die ze tegenover investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij is aangegaan.

ARTIKEL 10.

Geschillen tussen de Overeenkomstsluiten Partijen
met betrekking tot de interpretatie of de toepassing.

1. Elk geschil betreffende de interpretatie of de toepassing van deze Overeenkomst moet zo mogelijk worden geregeld langs diplomatieke weg.

2. Bij gebrek aan een regeling langs diplomatieke weg wordt het geschil voorgelegd aan een gemengde commissie met vertegenwoordigers van beide Partijen; die commissie vergadert op verzoek van de meest gerede Partij en zonder ongerechtvaardigde vertraging.

3. Indien de gemengde commissie het geschil niet kan regelen, wordt het op verzoek van één van de Overeenkomstsluitende Partijen onderworpen aan arbitrage, die voor elk geval apart als volgt wordt ingesteld :

Elke Overeenkomstsluitende Partij wijst een scheidsman aan binnen drie maanden vanaf de datum waarop één van de Overeenkomstsluitende Partijen de andere in kennis heeft gesteld van haar voornemen het geschil aan arbitrage te onderwerpen. Binnen twee maanden na hun aanwijzing wijzen de twee scheidsmannen in onderling overleg een onderdaan van een derde Staat aan als voorzitter van het scheidsgerecht.

Indien deze termijnen worden overschreden, kan één van de Overeenkomstsluitende Partijen de Voorzitter van het Internationaal Gerechtshof verzoeken de scheidsman of scheidsmannen te benoemen.

Indien de Voorzitter van het Internationaal Gerechtshof onderdaan is van een Overeenkomstsluitende Partij of van een Staat waarmee een Overeenkomstsluitende Partij geen diplomatieke banden heeft, of als hij om een andere reden is verhinderd, wordt de Ondervoorzitter van het Internationaal Gerechtshof verzocht die benoeming te doen.

4. Het aldus samengestelde scheidsgerecht stelt zijn eigen procedureregels vast. Zijn beslissingen worden bij meerderheid van stemmen genomen en zijn definitief en bindend voor de Overeenkomstsluitende Partijen.

5. Elke Overeenkomstsluitende Partij draagt de kosten die zijn verbonden aan de aanwijziging van haar scheidsman. De uitgaven met betrekking tot de aanwijzing van de derde scheidsman en de werkingskosten van het scheidsgerecht worden gelijkelijk gedragen door de Overeenkomstsluitende Partijen.

ARTIKEL 11.

Geschillen tussen een Overeenkomstsluitende Partij en een investeerder van de andere Overeenkomstsluitende Partij.

1. Van elk investeringsgeschil tussen een investeerder van een Overeenkomstsluitende Partij en de andere Overeenkomstsluitende Partij wordt door de meest gerede partij schriftelijk kennis gegeven, waarbij het voldoende gedetailleerd wordt omschreven.

In de mate van het mogelijke wordt dat geschil op minnelijke wijze geregeld tussen de partijen bij het geschil en, bij gebrek daaraan, door een verzoeningsprocedure tussen de Overeenkomstsluitende Partijen langs diplomatieke weg.

2. Indien het geschil niet op die wijze kan worden geregeld binnen zes maanden na de kennisgeving, kan de investeerder het voorleggen, ofwel aan de nationale gerechtelijke instanties van de Overeenkomstsluitende Partij op wiens grondgebied de investering zich bevindt, ofwel aan internationale arbitrage.

   In dat laatste geval, wordt het geschil naar keuze van de investeerder voorgelegd aan één van de volgende instellingen voor arbitrage :

   a) het Internationaal Centrum voor Regeling van Investeringsgeschillen (ICSID), dat is opgericht door het "Verdrag tot regeling van investeringsgeschillen tussen Staten en onderdanen van andere Staten", ter ondertekening opengesteld te Washington op 18 maart 1965;

   b) een ad-hoc arbitragehof dat, tenzij de partijen anders overeenkomen, wordt samengesteld volgens de arbitrageregels van de Commissie van de Verenigde Naties voor Internationaal Handelsrecht (UNCITRAL);

   Met dat doel geeft elke Overeenkomstsluitende Partij door deze Overeenkomst haar voorafgaande en onherroepelijke toestemming om elk geschil aan die arbitrage te onderwerpen. Die toestemming houdt in dat zij niet zal eisen dat de interne administratieve of juridische procedures worden uitgeput.

3. Indien het geschil wordt aanhangig gemaakt bij de nationale gerechtelijke instanties, kan de investeerder het enkel aan de in paragraaf 2 omschreven internationale arbitrage voorleggen indien de bevoegde rechtbank geen definitieve uitspraak heeft gedaan binnen een termijn van achttien maanden.

4. Geen Overeenkomstsluitende Partij, die partij is bij een geschil, zal in enig stadium van de arbitrageprocedure of van de uitvoering van een scheidsrechterlijke uitspraak als verweer aanvoeren dat de investeerder die tegenpartij is bij het geschil, een vergoeding ter uitvoering van een verzekeringspolis of van de in artikel 7 van deze Overeenkomst vermelde garantie heeft ontvangen, die het geheel of een gedeelte van zijn verliezen dekt.

5. Het scheidsgerecht beslist op grond van het recht van de Overeenkomstsluitende Partij die partij is bij het geschil, met inbegrip van de regels inzake wetsconflicten, van de bepalingen van deze Overeenkomst, de bepalingen van de specifieke akkoorden die eventueel werden gesloten met betrekking tot de investering, en de beginselen van internationaal recht terzake.

6. De arbitragebeslissingen zijn definitief en bindend voor de partijen bij het geschil. Elke Overeenkomstsluitende Partij verbindt zich ertoe de beslissingen uit te voeren overeenkomstig haar wetgeving.

ARTIKEL 12.

Meest begunstigde natie.

Voor alle kwesties met betrekking tot de behandeling van investeringen genieten de investeerders van elke Overeenkomstsluitende Partij op het grondgebied van de andere Partij de behandeling van de meest begunstigde natie.

ARTIKEL 13.

Inwerkingtreding en duur.

1. Deze Overeenkomst treedt in werking één maand na de datum waarop de Overeenkomstsluitende Partijen hun akten van bekrachtiging hebben uitgewisseld.
   Ze blijft van kracht gedurende een termijn van tien jaar.

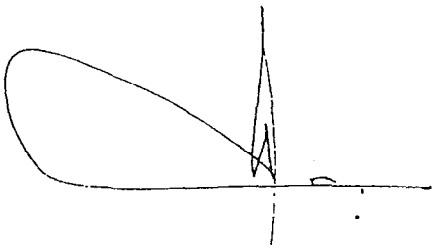
   Tenzij een Overeenkomstsluitende Partij ze ten minste zes maanden vóór het einde van de geldigheidstermijn opzegt, wordt ze telkens stilzwijgend verlengd voor een nieuwe termijn van tien jaar, en elke Overeenkomstsluitende Partij heeft het recht ze op te zeggen met kennisgeving ten minste zes maanden vóór het einde van de lopende geldigheidstermijn.

2. Investeringen die vóór de datum van beëindiging van deze Overeenkomst werden verricht, blijven onder haar toepassing vallen gedurende een termijn van tien jaar na die datum.

TEN BLIJKE WAARVAN, de ondergetekende vertegenwoordigers, daartoe gemachtigd door hun onderscheiden regering, deze Overeenkomst hebben ondertekend.

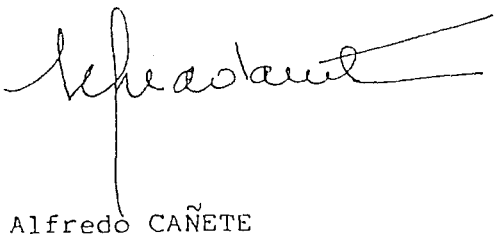
GEDAAN te Brussel, op 6 oktober 1992, in twee oorspronkelijke exemplaren in de Nederlandse, de Franse en de Spaanse taal, zijnde de drie teksten gelijkelijk rechtsgeldig.

VOOR DE BELGISCH-LUXEMBURGSE ECONOMISCHE UNIE :

Willy CLAES
Minister
van Buitenlandse Zaken

VOOR DE REGERING VAN DE REPUBLIEK PARAGUAY :

Alfredo CAÑETE
Ambassadeur

A C C O R D

ENTRE L'UNION ECONOMIQUE BELGO-LUXEMBOURGEOISE

ET LA REPUBLIQUE DU PARAGUAY

CONCERNANT L'ENCOURAGEMENT ET

LA PROTECTION RECIPROQUES

DES INVESTISSEMENTS.

A C C O R D

ENTRE L'UNION ECONOMIQUE BELGO-LUXEMBOURGEOISE

ET LA REPUBLIQUE DU PARAGUAY

CONCERNANT L'ENCOURAGEMENT ET

LA PROTECTION RECIPROQUES

DES INVESTISSEMENTS.

LE GOUVERNEMENT DU ROYAUME DE BELGIQUE,
agissant tant en son nom qu'en celui du
Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourg,
en vertu d'accords existants,

et

LE GOUVERNEMENT DE LA REPUBLIQUE DU PARAGUAY,

DESIREUX

de renforcer leur coopération économique en créant des conditions favorables à la réalisation d'investissements par les investisseurs de l'une des Parties contractantes sur le territoire de l'autre Partie contractante,

CONSIDERANT

l'influence bénéfique que pourra exercer un tel accord pour améliorer les contacts d'affaires et renforcer la confiance dans le domaine des investissements,

SONT CONVENUS DE CE QUI SUIT :

ARTICLE 1.

Définitions.

1. Le terme "investisseurs" désigne :

a) toute personne physique qui, selon la législation belge, luxembourgeoise ou paraguayenne est considérée comme citoyen du Royaume de Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg ou de la République du Paraguay respectivement;

b) toute personne morale constituée conformément à la législation belge, luxembourgeoise ou paraguayenne et ayant son siège social sur le territoire du Royaume de Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg ou de la République du Paraguay respectivement.

2. Le terme "investissements" désigne tout élément d'actif quelconque et tout apport direct ou indirect en numéraire, en nature ou en services, investi ou réinvesti dans tout secteur d'activité économique, quel qu'il soit.

Sont considérés notamment, mais non exclusivement, comme des investissements au sens du présent Accord :

a) les biens meubles et immeubles ainsi que tous autres droits réels tels que hypothèques, privilèges, gages, usufruit et droits analogues ;

b) les actions, parts sociales et toutes autres formes de participations, même minoritaires ou indirectes, aux sociétés constituées sur le territoire de l'une des Parties contractantes ;

c) les obligations, créances et droits à toutes prestations ayant une valeur économique ;

d) les droits d'auteur, les droits de propriété industrielle, (tels que, brevets d'invention, licences, marques déposées, modèles et maquettes

industrielles), les procédés techniques, le savoir-faire, les noms déposés et le fonds de commerce ;

e) les concessions de droit public ou contractuelles, notamment celles relatives à la prospection, la culture, l'extraction ou l'exploitation de ressources naturelles.

Aucune modification de la forme juridique dans laquelle les avoirs et capitaux ont été investis ou réinvestis n'affecte leur qualification d'investissements au sens du présent Accord.

3. Le terme "revenus" désigne les sommes produites par un investissement et notamment, mais non exclusivement, les bénéfices, intérêts, accroissements de capital, dividendes, royalties ou indemnités.

ARTICLE 2.

Promotion des investissements.

1. Chacune des Parties contractantes encourage les investissements des investisseurs de l'autre Partie contractante et admet sur son territoire ces investissements conformément à sa législation.

2. En particulier, chaque Partie contractante autorisera la conclusion et l'exécution de contrats de licence et de conventions d'assistance commerciale, administrative ou technique, pour autant que ces activités aient un rapport avec les investissements.

3. Le présent Accord s'applique aux investissements effectués sur le territoire de l'une des Parties contractantes et admis conformément à sa législation, par des investisseurs de l'autre Partie contractante, avant ou après l'entrée en vigueur de l'Accord. Toutefois, il ne sera pas applicable aux différends ou litiges nés avant son entrée en vigueur.

ARTICLE 3.

Protection des investissements.

1. Tous les investissements, existants et futurs, effectués par des investisseurs de l'une des Parties contractantes, jouissent, sur le territoire de l'autre Partie contractante, d'un traitement juste et équitable.

2. Sous réserve des mesures nécessaires au maintien de l'ordre public, ces investissements jouissent d'une sécurité et d'une protection constantes, excluant toute mesure indue ou discriminatoire qui pourrait entraver, en droit ou en fait, leur gestion, leur entretien, leur utilisation, leur jouissance ou leur liquidation.

3. Le traitement et la protection définis aux paragraphes 1 et 2 sont au moins égaux à ceux dont jouissent les investisseurs d'un Etat tiers et ne sont, en aucun cas, moins favorables que ceux reconnus par le droit international.

4. Toutefois, ce traitement et cette protection ne s'étendent pas aux privilèges qu'une Partie contractante accorde aux investisseurs d'un Etat tiers, en vertu :

a) de sa participation ou de son association à une zone de libre échange, une union douanière, un marché commun ou toute autre forme d'organisations économiques internationales ;

b) d'une convention tendant à éviter la double imposition fiscale ou de toute autre convention en matière d'impôts.

ARTICLE 4.

Expropriation - Indemnisation.

1. Chacune des Parties contractantes s'engage à ne prendre directement ou indirectement aucune mesure d'expropriation ou de nationalisation ni aucune autre mesure ayant un effet similaire à l'égard des investissements appartenant sur son territoire à des investisseurs de l'autre Partie contractante.

2. Si des impératifs d'utilité publique, de sécurité ou d'intérêt national justifient une dérogation au paragraphe 1, les conditions suivantes doivent être remplies :
   a) les mesures sont prises selon une procédure légale;
   b) elles ne sont ni discriminatoires, ni contraires à un engagement spécifique;
   c) elles sont assorties de dispositions prévoyant le paiement d'une indemnité adéquate et effective.

3. Le montant des indemnités correspondra à la valeur réelle des investissements concernés à la veille du jour où les mesures ont été prises ou rendues publiques.

   Les indemnités sont fixées en monnaie locale et payées dans la monnaie de l'Etat auquel appartient l'investisseur. Elles porteront intérêt au taux commercial normal depuis la date de leur fixation jusqu'à celle de leur paiement, elles seront versées sans délai injustifié et librement transférables, quel que soit le lieu de la résidence ou du siège de l'ayant droit.

4. Les investisseurs de l'une des Parties contractantes dont les investissements auraient subi des dommages dus à une guerre ou à tout autre conflit armé, révolution, état d'urgence national ou révolte survenu sur le territoire de l'autre Partie contractante, bénéficieront, de la part de cette dernière, d'un traitement au moins égal à celui accordé aux investisseurs de la nation la plus favorisée en ce qui concerne les restitutions, indemnisations, compensations ou autres dédommagements.

5. Pour les matières réglées par le présent article, chaque Partie contractante accordera aux investisseurs de l'autre Partie un traitement au moins égal à celui qu'elle réserve sur son territoire aux investisseurs de la nation la plus favorisée. Ce traitement ne sera en aucun cas moins favorable que celui reconnu par le droit international.

ARTICLE 5.

Libre transfert.

1. Chaque Partie contractante, sur le territoire de laquelle des investissements ont été effectués par des investisseurs de l'autre Partie contractante, garantit à ces investisseurs le libre transfert de leurs avoirs liquides et notamment :

   a) des revenus des investissements y compris les bénéfices, intérêts, revenus de capital, dividendes, royalties;
   b) des sommes nécessaires au remboursement d'emprunts régulièrement contractés;
   c) du produit des recouvrements de créances, de la liquidation totale ou partielle des investissements, en incluant les plus-values ou augmentations du capital investi;
   d) des indemnités payées en exécution de l'article 4;
   e) des redevances et autres paiements découlant des droits de licence et de l'assistance commerciale, administrative ou technique.

2. Les nationaux de chacune des Parties contractantes autorisés à travailler au titre d'un investissement agréé sur le territoire de l'autre Partie contractante, sont également libres de transférer dans leur pays d'origine une quotité appropriée de leur rémunération.

3. Les transferts pourront être effectués librement, sans autres charges que les taxes et frais usuels.
   Les garanties prévues par le présent article sont au moins égales à celles accordées en des cas analogues aux investisseurs de la nation la plus favorisée.

ARTICLE 6.

Taux de change.

1. Les transferts visés aux articles 4 et 5 du présent Accord sont effectués aux taux de change applicables à la date de ceux-ci et en vertu de la réglementation des changes en vigueur dans l'Etat sur le territoire duquel l'investissement a été effectué.

2. Ces taux ne seront en aucun cas moins favorables que ceux accordés aux investisseurs de la nation la plus favorisée, notamment en vertu d'engagements spécifiques, prévus dans des accords ou arrangements quelconques conclus en matière de protection des investissements.

3. Dans tous les cas, les taux appliqués seront justes et équitables.

ARTICLE 7.

Subrogation.

1. Si l'une des Parties contractantes ou un organisme public de celle-ci paie des indemnités à ses propres investisseurs en vertu d'une garantie donnée pour un investissement, l'autre Partie contractante reconnaît que les droits des investisseurs indemnisés ont été transférés à la Partie contractante ou à l'organisme public concerné, en sa qualité d'assureur.

2. Au même titre que les investisseurs, et dans les limites des droits ainsi transférés, l'assureur peut, par voie de subrogation, exercer et faire valoir les droits desdits investisseurs et les revendications y relatives.

   La subrogation des droits s'étend également aux droits au transfert et à l'arbitrage visés aux articles 5 et 11.

   Ces droits peuvent être exercés par l'assureur dans les limites de la quotité du risque couverte par le contrat de garantie, et par l'investisseur bénéficiaire de la garantie, dans les limites de la quotité du risque non couverte par le contrat.

3. En ce qui concerne les droits transférés, l'autre Partie contractante peut faire valoir à l'égard de l'assureur, subrogé dans les droits des investisseurs indemnisés, les obligations qui incombent légalement ou contractuellement à ces derniers.

ARTICLE 8.

Règles applicables.

Lorsqu'une question relative aux investissements est régie à la fois par le présent Accord et par la législation nationale de l'une des Parties contractantes ou par des conventions internationales existantes ou souscrites par les Parties dans l'avenir, les investisseurs de l'autre Partie contractante peuvent se prévaloir des dispositions qui leur sont les plus favorables.

ARTICLE 9.

Accords particuliers.

1. Les investissements ayant fait l'objet d'un accord particulier entre l'une des Parties contractantes et des investisseurs de l'autre Partie seront régis par les dispositions du présent Accord et par celles de cet accord particulier.

2. Chacune des Parties contractantes assure à tout moment le respect des engagements qu'elle aura pris envers les investisseurs de l'autre Partie contractante.

ARTICLE 10.

Différends d'interprétation ou d'application entre les Parties contractantes.

1. Tout différend relatif à l'interprétation ou à l'application du présent Accord doit être réglé, si possible, par la voie diplomatique.

2. A défaut de règlement par la voie diplomatique, le différend est soumis à une commission mixte, composée de représentants des deux Parties; celle-ci se réunit à la demande de la Partie la plus diligente et sans délai injustifié.

3. Si la commission mixte ne peut régler le différend, celui-ci sera soumis, à la demande de l'une ou l'autre des Parties contractantes, à une procédure d'arbitrage mise en oeuvre, pour chaque cas particulier, de la manière suivante :

Chaque Partie contractante désignera un arbitre dans un délai de trois mois à compter de la date à laquelle l'une des Parties contractantes a fait part à l'autre de son intention de soumettre le différend à l'arbitrage. Dans les deux mois suivant leur désignation, les deux arbitres désignent d'un commun accord un ressortissant d'un Etat tiers qui sera président du collège des arbitres.

Si ces délais n'ont pas été observés, l'une ou l'autre Partie contractante invitera le Président de la Cour Internationale de Justice à procéder à la nomination de l'arbitre ou des arbitres non désignés.

Si le Président de la Cour Internationale de Justice est ressortissant de l'une ou l'autre Partie contractante ou d'un Etat avec lequel l'une ou l'autre Partie contractante n'entretient pas de relations diplomatiques, ou si, pour une autre raison, il est empêché d'exercer cette fonction, le Vice-Président de la Cour Internationale de Justice sera invité à procéder à cette nomination.

4. Le collège ainsi constitué fixera ses propres règles de procédure. Ses décisions seront prises à la majorité des voix; elles seront définitives et obligatoires pour les Parties contractantes.

5. Chaque Partie contractante supportera les frais liés à la désignation de son arbitre. Les débours inhérents à la désignation du troisième arbitre et les frais de fonctionnement du collège seront supportés, à parts égales, par les Parties contractantes.

ARTICLE 11.

Différends entre une Partie contractante et un investisseur de l'autre Partie contractante.

1. Tout différend relatif aux investissements, entre un investisseur de l'une des Parties contractantes et l'autre Partie contractante, fait l'objet d'une notification écrite, accompagnée d'un aide-mémoire suffisamment détaillé, de la part de la partie la plus diligente.

Dans la mesure du possible, ce différend est réglé à l'amiable entre les parties au différend et à défaut, par la conciliation entre les Parties contractantes par la voie diplomatique.

2. Si le différend ne peut être ainsi réglé dans les six mois à compter de sa notification, l'investisseur peut le soumettre soit aux juridictions nationales de la Partie contractante sur le territoire de laquelle l'investissement a été réalisé, soit à l'arbitrage international.

   Dans ce dernier cas, le différend est soumis à l'un des organes d'arbitrage ci-après, au choix de l'investisseur :

   a) le Centre international pour le Règlement des Différends relatifs aux Investissements (C.I.R.D.I.), créé par "la Convention pour le règlement des différends relatifs aux investissements entre Etats et ressortissants d'autres Etats", ouverte à la signature à Washington, le 18 mars 1965;

   b) un tribunal ad hoc qui, à moins que les parties au différend n'en disposent autrement, sera constitué conformément aux règles d'arbitrage de la Commission des Nations Unies pour le Droit commercial international (C.N.U.D.C.I.)

      A cette fin, chacune des Parties contractantes donne son consentement anticipé et irrévocable à ce que tout différend soit soumis à cet arbitrage. Ce consentement implique qu'elles renoncent à exiger l'épuisement des recours administratifs ou judiciaires internes.

3. En cas de recours aux juridictions nationales, l'investisseur ne pourra soumettre le différend à l'arbitrage international prévu au paragraphe 2 du présent article que si le tribunal compétent n'a pas statué définitivement avant l'expiration d'un délai de dix-huit mois.

4. Aucune des Parties contractantes, partie à un différend, ne soulèvera d'objection, à aucun stade de la procédure ni de l'exécution d'une sentence d'arbitrage, du fait que l'investisseur, partie adverse au différend, aurait perçu une indemnité couvrant tout ou partie de ses pertes en exécution d'une police d'assurance ou de la garantie prévue à l'article 7 du présent Accord.

5. L'organe d'arbitrage statuera sur la base du droit de la Partie contractante partie au différend, y compris les règles relatives aux conflits de lois, des dispositions du présent Accord, des termes des accords particuliers

éventuels qui auraient été conclus au sujet de l'investissement ainsi que des principes de droit international en la matière.

6. Les sentences arbitrales sont définitives et obligatoires pour les parties au différend. Chaque Partie contractante s'engage à exécuter les sentences en conformité de sa législation.

ARTICLE 12.

Nation la plus favorisée.

Pour toutes les questions relatives au traitement des investissements, les investisseurs de chacune des Parties contractantes bénéficient, sur le territoire de l'autre Partie, du traitement de la nation la plus favorisée.

ARTICLE 13.

Entrée en vigueur et durée.

1. Le présent Accord entrera en vigueur un mois à compter de la date à laquelle les Parties contractantes auront échangé leurs instruments de ratification.
Il reste en vigueur pour une période de dix ans.

A moins que l'une des Parties contractantes ne le dénonce au moins six mois avant l'expiration de sa période de validité, il est chaque fois reconduit tacitement pour une nouvelle période de dix ans, chaque Partie contractante se réservant le droit de le dénoncer par une notification introduite au moins six mois avant la date d'expiration de la période de validité en cours.

2. Les investissements effectués antérieurement à la date d'expiration du présent Accord lui restent soumis pour une période de dix ans à compter de cette date.

EN FOI DE QUOI, les représentants soussignés, dûment autorisés par leurs Gouvernements respectifs, ont signé le présent Accord.

Fait à Bruxelles, le 6 octobre 1992, en deux originaux, chacun en langues française, néerlandaise et espagnole, les trois textes faisant également foi.

POUR L'UNION ECONOMIQUE BELGO-LUXEMBOURGEOISE :

Willy CLAES
Ministre
des Affaires étrangères

POUR LE GOUVERNEMENT DE LA REPUBLIQUE DU PARAGUAY :

Alfredo CAÑETE
Ambassadeur

OVEREENKOMST

TUSSEN

DE BELGISCH-LUXEMBURGSE ECONOMISCHE UNIE

EN

DE REGERING VAN DE REPUBLIEK VENEZUELA

INZAKE DE WEDERZIJDSE BEVORDERING EN BESCHERMING

VAN INVESTERINGEN

OVEREENKOMST TUSSEN DE BELGISCH-LUXEMBURGSE ECONOMISCHE UNIE EN DE REGERING VAN DE REPUBLIEK VENEZUELA INZAKE DE WEDERZIJDSE BEVORDERING EN BESCHERMING VAN INVESTERINGEN

DE REGERING VAN HET KONINKRIJK BELGIË,
handelend mede in de naam van
DE REGERING VAN HET GROOTHERTOGDOM LUXEMBURG,
krachtens bestaande overeenkomsten,
de Regering van het Vlaamse Gewest,
de Regering van het Waalse Gewest
en de Regering van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, enerzijds

EN

DE REGERING VAN DE REPUBLIEK VENEZUELA, anderzijds

(hierna te noemen de "Overeenkomstsluitende Partijen")

VERLANGENDE hun economische samenwerking te versterken door gunstige voorwaarden te scheppen voor de verwezenlijking van investeringen door de investeerders van een der Overeenkomstsluitende Partijen op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij;

OVERWEGENDE de gunstige invloed die een dergelijke Overeenkomst kan uitoefenen ter verbetering van de zakencontacten en ter versterking van het vertrouwen op het gebied van investeringen,

ZIJN OVEREENGEKOMEN ALS VOLGT:

ARTIKEL 1

Begripsomschrijvingen

1. De term "investeerder" betekent:

   a) de "onderdanen", m.a.w. elk natuurlijk persoon die volgens de wetgeving van het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxemburg of de Republiek Venezuela beschouwd wordt als een onderdaan van respectievelijk het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxemburg of de Republiek Venezuela;

   b) de "vennootschappen", m.a.w. elk rechtspersoon die wordt opgericht in overeenstemming met de wetgeving van het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxemburg of de Republiek Venezuela en die zijn maatschappelijke zetel heeft op het grondgebied van respectievelijk het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxemburg of de Republiek Venezuela, alsmede elke rechtspersoon die daadwerkelijk onder toezicht staat van een in alinea 1, a en b) bedoelde investeerder;

   die een investering hebben gedaan op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij.

2. De term "investeringen" betekent, gelijk welke vorm van activa en elke rechtstreekse of onrechtstreekse inbreng in speciën, in natura of in diensten, die worden geïnvesteerd of geherinvesteerd door een investeerder van een Overeenkomstsluitende Partij, op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij, in welke economische sector ook.

   Als investeringen in de zin van deze Overeenkomst gelden namelijk, maar niet uitsluitend:

   a) roerende en onroerende goederen evenals alle andere zakelijke rechten als hypotheken, voorrechten, panden, vruchtgebruik en gelijkaardige rechten;

   b) aandelen, winstbewijzen en elke andere vorm van deelneming, zelfs minoritair of onrechtstreeks, in vennootschappen die zijn opgericht op het grondgebied van een der Overeenkomstsluitende Partijen;

   c) obligaties, vorderingen en rechten op enige prestatie met economische waarde, die verband houden met een investering;

   d) auteursrechten, rechten van industriële eigendom, technische procédés, handelsnamen en handelsfondsen;

   e) krachtens het publiekrecht of bij overeenkomst verleende concessies, met inbegrip van concessies voor de prospectie, de teelt, de ontginning of de winning van natuurlijke rijkdommen.

   Veranderingen in de rechtsvorm waarin activa en kapitalen zijn geïnvesteerd of geherinvesteerd brengen hun omschrijving als "investering" als bedoeld in deze Overeenkomst niet in het gedrang.

3. De term "inkomsten" betekent, de bedragen welke voortvloeien uit een investering en met name doch niet uitsluitend, winsten, interesten, kapitaalaangroei, dividenden, royalty's of vergoedingen.

4. De term "grondgebied" slaat op, het grondgebied van het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxemburg en de Republiek Venezuela evenals de maritieme gebieden, d.w.z. de gebieden op en onder zee die zich voorbij de territoriale wateren van de betreffende Staten uitstrekken en waarin deze overeenkomstig het internationaal recht, soevereine rechten en rechtsmacht uitoefenen met het oog op de opsporing, de winning en het behoud van de natuurlijke rijkdommen.

ARTIKEL 2

Bevordering van de investeringen

1. Elke Overeenkomstsluitende Partij moedigt investeringen op haar grondgebied door investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij aan en laat deze investeringen toe in overeenstemming met haar wetgeving.

2. Elke Overeenkomstsluitende Partij vergemakkelijkt met name het sluiten en uitvoeren van licentiecontracten en van overeenkomsten tot commerciële, administratieve of technische bijstand, voor zover deze activiteiten verband houden met de investeringen.

ARTIKEL 3

Bescherming van de investeringen

1. Alle, rechtstreekse of onrechtstreekse, investeringen door investeerders van een der Overeenkomstsluitende Partijen genieten op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij een eerlijke en rechtvaardige behandeling, overeenkomstig het internationaal recht.

2. Onverminderd de maatregelen die noodzakelijk zijn voor de handhaving van de openbare orde, genieten deze investeringen een voortdurende bescherming, met uitsluiting van elke willekeurige of discriminatoire maatregel die, in rechte of in feite, het beheer, de instandhouding, het gebruik, het genot of de liquidatie ervan zou kunnen belemmeren.

3. Wat de in deze Overeenkomst behandelde aangelegenheden betreft, genieten de investeerders van elk der Overeenkomstsluitende Partijen op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij een behandeling die niet minder gunstig is dan die welke deze Partij aan haar eigen investeerders dan wel aan de investeerders van de meest begunstigde natie verleent.

4. Deze behandeling en bescherming strekken zich echter niet uit tot de voorrechten die een Overeenkomstsluitende Partij toekent aan investeerders van een derde Staat op grond van zijn lidmaatschap van of associatie met een vrijhandelszone, een douane-unie, een gemeenschappelijke markt of iedere andere soortgelijke vorm van regionale economische organisatie.

ARTIKEL 4

Eigendomsberovende of -beperkende maatregelen

1. Elke Overeenkomstsluitende Partij verbindt zich ertoe geen enkele maatregel tot onteigening of nationalisatie te treffen noch enige andere maatregel die rechtstreeks of onrechtstreeks tot gevolg heeft dat aan de investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij de hun toebehorende investeringen op haar grondgebied worden ontnomen, tenzij de volgende voorwaarden zijn vervuld:

   a) de maatregelen worden genomen om redenen van openbaar nut of nationale veiligheid;

   b) de maatregelen worden genomen volgens wettelijke procedures;

   c) ze zijn noch discriminatoir, noch strijdig met een bijzondere verbintenis inzake de behandeling van een investering;

   d) ze gaan vergezeld van regelingen voor de betaling van een billijke en reële schadeloosstelling.

2. Het bedrag van de schadeloosstelling komt overeen met de werkelijke waarde van de desbetreffende investeringen daags voor het tijdstip waarop deze maatregelen worden getroffen of bekendgemaakt.

   De schadeloosstelling wordt betaald in vrij omwisselbare munt. Ze wordt zonder onnodige vertraging uitgekeerd en dient vrij te kunnen worden overgemaakt. Ze levert interest op tegen het normale handelstarief, vanaf de datum van vaststelling tot de datum van uitbetaling.

3. De investeerders van een Overeenkomstsluitende Partij waarvan de investeringen schade zouden hebben geleden naar aanleiding van een oorlog of een ander gewapend conflict, een revolutie, een nationale noodtoestand of een opstand op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij, genieten vanwege deze laatste een behandeling die niet minder gunstig is dan die welke aan zijn eigen investeerders of aan de investeerders van de meest begunstigde natie wordt verleend wat de teruggaven, vergoedingen, compensaties en andere schadeloosstellingen betreft.

ARTIKEL 5

Overmakingen

1.- Elke Overeenkomstsluitende Partij verleent aan investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij de vrij overmaking, van en naar haar grondgebied, van alle betalingen in verband met een investering, en namelijk van:

   a) de bedragen bestemd om de investering tot stand te brengen, te behouden of uit te breiden;

b) de bedragen bestemd voor het nakomen van contractuele verbintenissen, met inbegrip van de bedragen die nodig zijn voor de terugbetaling van leningen, royalty's en andere betalingen voortvloeiend uit licenties, franchises, concessies en andere soortgelijke rechten, alsmede de bezoldiging van het personeel dat de nationaliteit heeft van de investeerder en door hem is in dienst genomen om als directeur, bestuurder of technicus diensten te verlenen die rechtstreeks verband houden met een investering;

c) de inkomsten uit investeringen;

d) de opbrengst van een gehele of gedeeltelijke liquidatie van de investeringen, inclusief meerwaarden of verhogingen van het geïnvesteerde kapitaal;

e) de ingevolge artikel 4 betaalde schadeloosstellingen;

2. Het geld wordt overgemaakt in vrij omwisselbare munt, tegen de wisselkoers die op de datum van overmaking van toepassing is op contante transacties in de gebruikte munt.

3. Elke Overeenkomstsluitende Partij verleent de toelatingen die vereist zijn om de overmaking zonder onnodige vertraging uit te voeren, zonder andere lasten dan de gebruikelijke taksen en kosten.

ARTIKEL 6

Subrogatie

1. Indien een der Overeenkomstsluitende Partijen of een van haar openbare instellingen een schadeloosstelling uitkeert aan haar eigen investeerders op grond van een voor een investering verleende waarborg tegen niet-commerciële risico's, erkent de andere Overeenkomstsluitende Partij dat de Overeenkomstsluitende Partij of de openbare instelling in de rechten en vorderingen van de investeerders is getreden. Hierbij wordt geen afbreuk gedaan aan het door de handelswetgeving erkende recht op subrogatie in geval van verzekeringen tegen commerciële risico's.

2. Met betrekking tot de overgedragen rechten kan de andere Overeenkomstsluitende Partij jegens de verzekeraar die in de rechten van de schadeloosgestelde investeerders is getreden, de verplichtingen laten gelden die wettelijk of contractueel op die laatsten rusten.

ARTIKEL 7

Toepasbare regels

Als een kwestie in verband met investeringen niet alleen door deze Overeenkomst maar ook door de nationale wetgeving van een Overeenkomstsluitende Partij wordt geregeld, of nog door internationale overeenkomsten waarbij de Partijen partij zijn of zullen worden, kunnen de

investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij zich beroepen op de bepalingen welke voor hen het gunstigst zijn.

ARTIKEL 8

Bijzondere overeenkomsten

1. Investeringen waarvoor een bijzondere overeenkomst is gesloten tussen een der Overeenkomstsluitende Partijen en investeerders van de andere Partij, zijn onderworpen aan de bepalingen van deze Overeenkomst en aan die van de bijzondere overeenkomst.

2. Elke Overeenkomstsluitende Partij komt te allen tijde de verbintenissen na met betrekking tot de behandeling van investeringen welke zij ten aanzien van investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij is aangegaan.

ARTIKEL 9

Regeling van investeringsgeschillen

1. Van elk geschil tussen de investeerder van een Overeenkomstsluitende Partij en de andere Overeenkomstsluitende Partij dat betrekking heeft op de toepassing van deze Overeenkomst, wordt schriftelijk kennis gegeven. De kennisgeving gaat vergezeld van een naar behoren door de investeerder toegelicht memorandum.

   De partijen dienen er in de mate van het mogelijke naar te streven het geschil in der minne te regelen door onderhandeling en daarbij, indien nodig, deskundig advies in te winnen van een derde of nog door bemiddeling.

2. Wanneer het geschil niet binnen zes maanden na de kennisgeving in der minne kan worden geregeld, wordt het, naar keuze van de investeerder, voorgelegd aan hetzij de bevoegde rechtsmacht van de Staat waar de investering werd gedaan, hetzij aan internationale arbitrage. Deze keuze kan niet meer worden gewijzigd.

   Elke Overeenkomstsluitende Partij geeft te dien einde haar voorafgaande en onherroepelijke toestemming elk geschil aan zodanige arbitrage te onderwerpen.

3. Als internationale arbitrage wordt gevraagd, wordt het geschil voorgelegd aan het Internationaal Centrum voor Regeling van Investeringsgeschillen (I.C.S.I.D.), dat is opgericht door het te Washington op 18 maart 1965 voor ondertekening opengestelde "Verdrag tot regeling van investeringsgeschillen tussen Staten en onderdanen van andere Staten".

   Indien het niet mogelijk is het geschil aan het I.C.S.I.D. voor te leggen, kan de investeerder zich wenden tot een ad-hoc arbitragehof dat wordt samengesteld volgens de arbitrageregels van de Commissie van de Verenigde Naties voor Internationaal Handelsrecht (UNCITRAL).

4. Geen van de bij een geschil betrokken Overeenkomstsluitende Partijen, zal in enig stadium van de arbitrageprocedure of van de uitvoering van een scheidsrechterlijke uitspraak als verweer kunnen aanvoeren dat de investeerder die tegenpartij is bij het geschil, een vergoeding ter uitvoering van een verzekeringspolis of van de in artikel 6 van deze Overeenkomst vermelde waarborg heeft ontvangen, die het geheel of een gedeelte van zijn verliezen dekt.

5. Het arbitragehof doet uitspraak op grond van het nationaal recht van de Overeenkomstsluitende Partij die partij is bij het geschil en de investering op haar grondgebied heeft, met inbegrip van de regels inzake conflicten tussen wetgevingen, de bepalingen van deze Overeenkomst, de bepalingen van de eventueel gesloten bijzondere overeenkomst met betrekking tot de behandeling van de investering, en de beginselen van het internationaal recht.

6. Het arbitragehof doet enkel uitspraak over de punten die antwoord geven op de vraag of de betrokken Overeenkomstsluitende Partij heeft verzuimd haar verplichtingen krachtens deze Overeenkomst na te komen en of de investeerder hierdoor schade heeft geleden. Het bepaalt ook het bedrag van de schadeloosstelling die deze Overeenkomstsluitende Partij aan de investeerder dient te betalen.

7. De arbitragevonnissen zijn definitief en bindend voor de partijen bij het geschil. Elke Overeenkomstsluitende Partij verbindt zich ertoe ze uit te voeren overeenkomstig haar nationale wetgeving.

ARTIKEL 10

Geschillen tussen de Overeenkomstsluitende Partijen betreffende de uitlegging of toepassing van deze Overeenkomst

1. Elk geschil betreffende de uitlegging of toepassing van deze Overeenkomst moet zo mogelijk langs diplomatieke weg worden geregeld.

2. Wanneer een geschil niet langs diplomatieke weg kan worden beslecht, wordt het voorgelegd aan een gemengde commissie bestaande uit vertegenwoordigers van beide Partijen; deze komt op verzoek van de meest gerede Partij en zonder onnodige vertraging bijeen.

3. Indien de gemengde commissie het geschil niet binnen een tijdvak van zes maanden kan regelen, wordt het op verzoek van een der Overeenkomstsluitende Partijen onderworpen aan een arbitrageprocedure die voor elk geval afzonderlijk op de volgende wijze verloopt:

   Elke Overeenkomstsluitende Partij benoemt een scheidsman binnen een tijdvak van twee maanden vanaf de datum waarop een Overeenkomstsluitende Partij de andere Overeenkomstsluitende Partij in kennis heeft gesteld van haar voornemen het geschil aan arbitrage te onderwerpen. Binnen twee maanden na hun benoeming, kiezen de twee scheidsmannen in onderlinge overeenstemming een onderdaan van een derde Staat tot voorzitter van het college van scheidsmannen.

Wanneer de voorgeschreven termijnen niet werden nageleefd, kan een van de Overeenkomstsluitende Partijen de Voorzitter van het Internationale Gerechtshof verzoeken de niet aangewezen scheidsman of scheidsmannen te benoemen.

Indien de Voorzitter van het Internationale Gerechtshof onderdaan is van een Overeenkomstsluitende Partij of van een Staat waarmee een der Overeenkomstsluitende Partijen geen diplomatieke banden heeft, dan wel om een andere reden verhinderd is bedoelde functie uit te oefenen, wordt de Ondervoorzitter van het Internationale Gerechtshof verzocht de benoeming te verrichten. Indien de Ondervoorzitter van het Gerechtshof onderdaan is van een der Overeenkomstsluitende Partijen, dan wel om een andere reden verhinderd is genoemde functie uit te oefenen, wordt het lid van het Gerechtshof dat het hoogst in anciënniteit is en dat geen onderdaan is van een der Overeenkomstsluitende Partijen, verzocht de benoeming te verrichten.

4. Het aldus samengestelde college bepaalt zijn eigen procedureregels en doet uitspraak bij meerderheid van stemmen. De uitspraken zijn onherroepelijk en bindend voor de Overeenkomstsluitende Partijen.

5. Iedere Overeenkomstsluitende Partij draagt de kosten van de scheidsman die zij heeft benoemd. De kosten voortvloeiend uit de benoeming van de derde scheidsman en de werkingskosten van het college worden gelijkelijk door de Overeenkomstsluitende Partijen gedragen.

ARTIKEL 11

Vorige investeringen

Deze Overeenkomst is eveneens van toepassing op de investeringen die vóór de inwerkingtreding ervan, werden gedaan door investeerders van een Overeenkomstsluitende Partij op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij overeenkomstig haar wetten en voorschriften. De Overeenkomst geldt niet voor vorderingen of betwistingen die zijn ontstaan vóór de inwerkingtreding.

ARTIKEL 12

Inwerkingtreding en duur

1. Deze Overeenkomst treedt in werking een maand na de datum waarop de Overeenkomstsluitende Partijen hun akten van bekrachtiging hebben uitgewisseld.
Ze blijft van kracht gedurende een tijdvak van tien jaar

Tenzij een der Overeenkomstsluitende Partijen de Overeenkomst ten minste zes maanden voor het verstrijken van de geldigheidstermijn opzegt, wordt ze telkens stilzwijgend verlengd voor een nieuw tijdvak van tien jaar. Elke Overeenkomstsluitende Partij behoudt het recht ze bij kennisgeving ten minste zes maanden voor het einde van een lopende geldigheidstermijn op te zeggen.

2. De investeringen die vóór de datum van beëindiging van deze Overeenkomst zijn gedaan, vallen nog gedurende tien jaar, te rekenen vanaf dat tijdstip, onder de toepassing van deze Overeenkomst.

TEN BLIJKE WAARVAN de ondergetekende vertegenwoordigers, daartoe behoorlijk gemachtigd door hun onderscheiden Regeringen, deze Overeenkomst hebben ondertekend.

GEDAAN te Brussel, op 17 maart 1998 in twee oorspronkelijke exemplaren in de Nederlandse, de Franse en de Spaanse taal, zijnde de drie teksten gelijkelijk rechtsgeldig. In geval van verschil in uitlegging wordt rekening gehouden met het feit dat de onderhandelingen in het Frans werden gevoerd.

VOOR DE BELGISCH-LUXEMBURGSE ECONOMISCHE UNIE :

Voor de Regering van het Koninkrijk België, handelend mede in de naam van de Regering van het Groothertogdom Luxemburg :

VOOR DE REGERING VAN DE REPUBLIEK VENEZUELA :

Voor de Regering van het Vlaamse Gewest :

Voor de Regering van het Waalse Gewest :

Voor de Regering van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest :

ACCORD

ENTRE

L'UNION ECONOMIQUE BELGO- LUXEMBOURGEOISE

ET

LE GOUVERNEMENT DE LA REPUBLIQUE DU VENEZUELA

CONCERNANT LA PROMOTION ET LA PROTECTION RECIPROQUES

DES INVESTISSEMENTS

ACCORD
ENTRE
L'UNION ECONOMIQUE BELGO- LUXEMBOURGEOISE
ET
LE GOUVERNEMENT DE LA REPUBLIQUE DU VENEZUELA
CONCERNANT LA PROMOTION ET LA PROTECTION RECIPROQUES
DES INVESTISSEMENTS

LE GOUVERNEMENT DU ROYAUME DE BELGIQUE,
agissant tant en son nom qu'au nom du
GOUVERNEMENT DU GRAND-DUCHE DE LUXEMBOURG,
en vertu d'accords existants,
le Gouvernement de la Région wallonne,
le Gouvernement de la Région flamande,
le Gouvernement de la Région de Bruxelles - Capitale, d'une part.

ET

LE GOUVERNEMENT DE LA REPUBLIQUE DU VENEZUELA, d'autre part

(ci - aprés dénommés les " Parties contractantes "),

DESIREUX de renforcer leur coopération économique en créant des conditions favorables à la réalisation d'investissements par les investisseurs de l'une des Parties contractantes sur le territoire de l'autre Partie contractante,

CONSIDERANT l'influence bénéfique que pourra exercer un tel accord pour améliorer les contacts d'affaires et renforcer la confiance dans le domaine des investissements,

SONT CONVENUS DE CE QUI SUIT:

ARTICLE 1

Définitions

1. Le terme "investisseurs" désigne:

   a) les "nationaux", c'est-à-dire toute personne physique qui, selon la législation du Royaume de Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg ou la République du Venezuela est considérée comme citoyen du Royaume de Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg ou de la République du Venezuela respectivement;

   b) les "sociétés, c'est-à-dire toute personne morale constituée conformément à la législation du Royaume de Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg ou de la République du Venezuela et ayant son siège social sur le territoire du Royaume de Belgique; du Grand-Duché de Luxembourg ou de la République du Venezuela respectivement, ainsi que toute personne morale effectivement contrôlée par un investisseur compris dans le paragraphe 1, a) et b);

   qui ont fait un investissement dans le territoire de l'autre Partie contractante.

2. Le terme "investissements" désigne tout élément d'actif quelconque et tout apport direct ou indirect en numéraire, en nature ou en services, investi ou réinvesti par un investisseur d'une Partie contractante, dans le territoire de l'autre Partie contractante, dans tout secteur d'activité économique, quel qu'il soit.

   Sont considérés notamment, mais non exclusivement, comme des investissements au sens du présent Accord:

   a) les biens meubles et immeubles ainsi que tous autres droits réels tels que hypothèques, privilèges, gages, usufruits et droits analogues;

   b) les actions, parts sociales et toute autre forme de participations, même minoritaires ou indirectes, aux sociétés constituées sur le territoire de l'une des Parties contractantes;

   c) les obligations, créances et droits à toutes prestations ayant une valeur économique, qui sont liées avec un investissement;

   d) les droits d'auteur, les droits de propriété industrielle, les procédés techniques, les noms déposés et les fonds de commerce;

   e) les concessions de droit public ou contractuelles, notamment celles relatives à la prospection, la culture, l'extraction ou l'exploitation de ressources naturelles;

   Aucune modification de la forme juridique dans laquelle les avoirs et capitaux ont été investis ou réinvestis n'affectera leur qualification d'investissements au sens du présent Accord.

3. Le terme "revenus" désigne les sommes produites par un investissement et notamment, mais non exclusivement, les bénéfices, intérêts, accroissements de capital, dividendes, royalties ou indemnités.

4. Le terme "territoire" s'applique au territoire du Royaume de Belgique, au territoire du Grand-Duché de Luxembourg et au territoire de la République du Venezuela ainsi qu'aux zones maritimes, c'est-à-dire les zones marines et sous-marines, qui s'étendent au-delà des eaux territoriales des Etats concernés et sur lesquels ceux-ci exercent, conformément au droit international, leur droits souverains et leur juridiction aux fins d'exploration, d'exploitation et de conservation des ressources naturelles.

ARTICLE 2

Promotion des Investissements

1. Chacune des Parties contractantes encourage les investissements sur son territoire par des investisseurs de l'autre Partie contractante et accepte ces investissements en conformité avec sa législation.

2. En particulier, chaque Partie contractante facilitera la conclusion et l'exécution de contracts de licence et de conventions d'assistance commerciale, administrative ou technique, pour autant que ces activités aient un rapport avec les investissements.

ARTICLE 3

Protection des Investissements

1. Tous les investissements, directs ou indirects, effectués par des investisseurs de l'une des Parties contractantes, jouissent sur le territoire de l'autre Partie contractante, d'un traitement juste et équitable, selon le droit international.

2. Sous réserve des mesures nécessaires au maintien de l'ordre public, ces investissements jouissent d'une protection constante, excluant toute mesure arbitraire ou discriminatoire qui pourrait entraver, en droit ou en fait, leur gestion, leur entretien, leur utilisation, leur jouissance ou leur liquidation.

3. Pour toutes les questions réglées par cet Accord, les investisseurs de chacune des Parties contractantes bénéficient, sur le territoire de l'autre Partie contractante,d'un traitement non moins favorable que celui accordé par cette Partie à ses propres investisseurs ou aux investisseurs de la nation la plus favorisée.

4. Toutefois, ce traitement et cette protection ne couvrent pas les privilèges qu'une Partie contractante accorde aux investisseurs d'un Etat tiers, en vertu de sa participation ou de son association à une zone de libre échange, une union douanière, un marché commun ou toute autre forme d'organisation économique régionale de nature semblable.

ARTICLE 4

Mesures Privatives et Restrictives de la Propriété.

1. Chacune des Parties Contractantes s'engage à ne prendre aucune mesure d'expropiation ou de nationalisation ni aucune mesure dont l'effet est de déposséder directement ou indirectement les investisseurs de l'autre Partie contractante des investissements qui leur appartiennent sur son territoire, sauf si les conditions suivantes sont remplies:

   a) les mesures sont prises pour des raisons d'utilité publique ou d'intérêt national.

   b) les mesures sont prises selon une procédure légale;

   c) elles ne sont ni discriminatoires, ni contraires à un engagement spécifique concernant le traitement d'un investissement;

   d) elles sont assorties de dispositions prévoyant le paiement d'une indemnité adéquate et effective.

2. Le montant des indemnités correspondra à la valeur réelle des investissements concernés à la veille du jour où les mesures ont été prises ou rendues publiques.

   Les indemnités sont réglées en monnaie convertible. Elles seront versées sans délai injustifié et seront librement transférables. Elles porteront intérêt au taux commercial normal depuis la date de leur fixation jusqu'à celle de leur paiement.

3. Les investisseurs de l'une des Parties contractantes dont les investissements auraient subi des dommages dus à une guerre ou à tout autre conflict armé, révolution, état d'urgence nationale ou révolte survenue sur le territoire de l'autre Partie contractante, bénéficieront, de la part de cette dernière, d'un traitement non moins favorable à celui accordé a ses propres investisseurs ou aux investisseurs de la nation la plus favorisée en ce qui concerne les restitutions, indemnisations, compensations ou autres dédommagements.

ARTICLE 5

Transferts

1. Chaque Partie contractante accorde aux investisseurs de l'autre Partie contractante, le libre transfert, vers ou à partir de son territoire, de tous les paiements relatifs à un investissement, et notamment:

   a) des sommes destinées à établir, à maintenir ou à développer l'investissement;

   b) des sommes destinées au règlement d'obligations contractuelles, y compris les sommes nécessaires au remboursement d'emprunts, les redevances et autres paiements découlant de licenses, franchises, concessions et autres droits similaires, ainsi que les rémunérations du personnel de la nationalité de l'investisseur engagé par celui-ci pour

prêter de services en tant que directeurs, administrateurs ou techniciens ayant un rapport direct avec un investissement;

c) des revenus des investissements;

d) du produit de la liquidation totale ou partielle des investissements, en incluant les plus-values ou augmentations du capital investi;

e) des indemnités payées en exécution de l'article 4.

2. Les transferts sont effectués en monnaie librement convertible, au cours applicable à la date à laquelle ceux-ci sont réalisés en transactions au comptant dans la monnaie utilisée.

3. Chacune des Parties contractantes délivrera les autorisations nécessaires pour assurer sans délai injustifié l'exécution des transferts et ce, sans d'autres charges que les taxes et frais usuels.

ARTICLE 6

Subrogation

1. Si l'une des Parties contractantes ou un organisme public de celle-ci paie des indemnités à ses propres investisseurs en vertu d'une garantie contre des risques non commerciaux donnée pour un investissement, l'autre Partie contractante reconnaît que les droits et les actions des investisseurs sont transférés à la Partie contractante ou l'organisme public concerné, sans préjudice au droit de subrogation reconnu par la législation commerciale dans le cas d'assurances contre risques commerciaux.

2. En ce qui concerne les droits transférés, l'autre Partie contractante peut faire valoir à l'egard de l'assureur, subrogé dans les droits des investisseurs indemnisés, les obligations qui incombent légalement ou contractuellement à ces derniers.

ARTICLE 7

Règles Applicables

Lorsqu'une question relative aux investissements est régie à la fois par le présent Accord et par la législation nationale de l'une des Parties contractantes, ou par des conventions internationales existantes, ou souscrites par les Parties dans l'avenir, les investisseurs de l'autre Partie contractante peuvent se prévaloir des dispositions qui leur sont les plus favorables.

ARTICLE 8

Accords Particuliers

1. En ce qui concerne le traitement des investissements ayant fait l'objet d'un accord particulier entre l'une des Parties contractantes et des investisseurs de l'autre Partie, ils seront régis par les dispositions du présent Accord et par celles de cet accord particulier.

2. Chacune des Parties contractantes assure à tout moment le respect des engagements concernant le traitement des investissements qu'elle aura pris envers les investisseurs de l'autre Partie contractante.

ARTICLE 9

Règlement des Différends Relatifs aux Investissements

1. Tout différend entre l'investisseur d'une Partie contractante et l'autre Partie contractante qui a trait à l'application de cet Accord, fait l'objet d'une notification écrite, accompagnée d'un aide-mémoire suffisamment détaillé, de la part de l'investisseur.

   Dans la mesure du possible, les parties tenteront de régler le différend à l'amiable par la négotiation, en ayant éventuellement recours à l'expertise d'un tiers, ou par la conciliation.

2. A défaut de règlement amiable dans les six mois à compter de la notification, le différend est soumis, au choix de l'investisseur, soit à la juridiction compétente de l'Etat où l'investissement a été fait, soit à l'arbitrage international. Ce choix étant fait, il sera définitif.

   A cette fin, chacune des Parties contractantes donne son consentement anticipé et irrévocable à ce que tout différend soit soumis à cet arbitrage.

3. En cas de recours à l'arbitrage international, le différend est soumis au Centre International pour le Règlement des différends relatifs aux Investissements (C.I.R.D.I.), créé par "la Convention pour le Règlement des Différends Relatifs aux Investissements entre Etats et Ressortissants d'autre Etats", ouverte à la signature à Washington, le 18 mars 1965.

   Au cas où le recours à CIRDI s'avérerait impossible, l'investisseur pourra soumettre le différend à un tribunal d'arbitrage ad hoc, établi selon les règles d'arbitrage de la Commision des Nations Unies pour le Droit Commercial International (C.N.U.D.C.I.);

4. Aucune des Parties contractantes, partie à un différend, ne soulèvera comme objection, à aucun stade, ni de la procédure d'arbitrage, ni de l'exécution d'une sentence d'arbitrage, le fait que l'investisseur, partie adverse au différend, aurait perçu une indemnité couvrant tout, ou partie de ses pertes, suite à l'exécution d'une police d'assurance ou de la garantie prévue à l'article 6 du présent Accord.

5. Le tribunal arbitral statuera sur la base du droit interne de la Partie contractante partie en litige sur le territoire de laquelle l'investissement est situé, y compris les règles relatives aux conflicts de lois, des dispositions du présent Accord, des termes de l'accord particulier qui

serait intervenu au sujet du traitement de l'investissement, ainsi que des principes de droit international.

6. La sentence arbitrale statuera uniquement sur les points à savoir si la Partie contractante en cause a manqué de remplir une obligation en vertu du présent Accord et s'il en a résulté un dommage pour l'investisseur, et fixera le montant de l'indemnité que cette Partie contractante devra payer à l'investisseur.

7. Les sentences d'arbitrage sont définitives et obligatoires pour les parties au différend. Chaque Partie contractante s'engage à exécuter les sentences en conformité avec sa législation nationale.

ARTICLE 10

Différends d'Interprétation ou d'Application entre les Parties Contractantes

1. Tout différend relatif à l'interprétation ou à l'application du présent Accord doit être réglé, si posible, par la voie diplomatique.

2. A défaut d'un règlement par la voie diplomatique, le différend est soumis à une commission mixte, composée de représentants des deux Parties; celle-ci se réunit à la demande de la Partie la plus diligente et sans délai injustifié.

3. Si la commission mixte ne peut régler le différend dans un délai de six mois, celui-ci sera soumis, à la demande de l'une ou l'autre des Parties contractantes, à une procédure d'arbitrage mise en oeuvre, pour chaque cas particulier, de la manière suivante:

   Chaque Partie contractante désignera un arbitre dans un délai de deux mois à compter de la date à laquelle l'une des Parties contractantes a fait part à l'autre de son intention de soumettre le différend à arbitrage. Dans les deux mois suivant leur désignation, les deux arbitres désignent d'un commun accord un ressortissant d'un Etat tiers qui sera président du collège des arbitres.

   Si ces délais n'ont pas été observés, l'une ou l'autre Partie contractante invitera le Président de la Cour Internationale de Justice à procéder à la nomination de l'arbitre ou des arbitres non désignés.

   Si le Président de la Cour Internationale de Justice est ressortissant de l'une ou l'autre Partie contractante ou d'un Etat avec lequel l'une ou l'autre Partie contractante n'entretient pas de relations diplomatiques, ou si pour toute autre raison, il est empêché d'exercer cette fonction, le Vice-Président de la Cour Internationale de Justice sera invité à procéder à cette nomination. Si le Vice-Président de la Cour est ressortissant de l'une ou l'autre Partie contractante ou si, pour toute autre raison, il est empêché d'exercer cette fonction, le Membre de la Cour le plus ancien qui ne soit pas ressortissant de l'une ou l'autre Partie contractante sera invité à procéder à cette nomination.

4. Le collège ainsi constitué fixera ses propes règles de procédure. Ses décisions seront à la majorité des voix; elles seront définitives et obligatoires pour les Parties contractantes.

5. Chaque Partie contractante supportera les frais liés à la désignation de son arbitre. Les débours inhérents à la désignation du troisième arbitre et les frais de fonctionnement du collège seront pris en charge, à parts égales, par les Parties contractantes.

ARTICLE 11

Investissements Antérieurs

Le présent Accord s'applique également aux investissements effectués, avant son entrée en vigueur, par les investisseurs de l'une des Parties contractantes sur le territoire de l'autre Partie contractante en conformité de ses lois et règlements. Il ne s'applique pas aux réclamations ou controverses ayant des causes antérieures à son entrée en vigueur.

ARTICLE 12

Entrée en Vigueur et Durée

1. Le présent Accord entrera en vigueur dans un mois à compter de la date à laquelle les Parties contractantes auront échangé leurs instruments de ratification.
Il reste en vigueur pour une période de dix ans.

A moins que l'une des Parties contractantes ne le dénonce au moins six mois avant l'expiration de sa période de validité, il est chaque fois reconduit tacitement pour une nouvelle période de dix ans, chaque Partie contractante se réservant le droit de le dénoncer par une notification introduite au moins six mois avant la date d'expiration de la période de validité en cours.

2. Les investissements effectués antérieurement à la date d'expiration du présent Accord lui restent soumis pour une période de dix ans à compter de cette date.

EN FOI DE QUOI, les représentants soussignés, dûment autorisés par leurs Gouvernements respectifs, ont signé le présent Accord.

FAIT à Bruxelles, le 17 mars 1998, en deux exemplaires originaux, chacun en langue française, néerlandaise et espagnole, tous les textes faisant également foi. En cas de divergence, compte sera tenu du fait que les négociations ont été conduites en langue française.

POUR L'UNION ECONOMIQUE BELGO-LUXEMBOURGEOISE :

Pour le Gouvernement du Royaume de Belgique, agissant tant en son nom qu'au nom du Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourg :

Pour le Gouvernement de la Région wallonne :

POUR LE GOUVERNEMENT DE LA REPUBLIQUE DU VENEZUELA :

Pour le Gouvernement de la Région flamande :

Pour le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale :

OVEREENKOMST

TUSSEN

DE BELGISCH-LUXEMBURGSE ECONOMISCHE UNIE

EN

DE REGERING VAN DE FEDERATIEVE REPUBLIEK BRAZILIE

INZAKE DE WEDERZIJDSE BEVORDERING

EN

BESCHERMING VAN INVESTERINGEN

OVEREENKOMST TUSSEN DE BELGISCH-LUXEMBURGSE ECONOMISCHE UNIE EN DE REGERING VAN DE FEDERATIEVE REPUBLIEK BRAZILIE INZAKE DE WEDERZIJDSE BEVORDERING EN BESCHERMING VAN INVESTERINGEN

DE REGERING VAN HET KONINKRIJK BELGIË,
handelend mede in de naam van de
Regering van het Groothertogdom Luxemburg, krachtens bestaande overeenkomsten,
de Vlaamse Regering,
de Waalse Regering,
en de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,
enerzijds,

en

DE REGERING VAN DE FEDERATIEVE REPUBLIEK BRAZILIË,
anderzijds,

(hierna de "Overeenkomstsluitende Partijen" te noemen)

VERLANGENDE hun economische samenwerking te versterken door het scheppen van gunstige voorwaarden voor de verwezenlijking van investeringen door onderdanen van één der Overeenkomstsluitende Partijen op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij,

ZIJN overeengekomen als volgt :

ARTIKEL 1

Begripsomschrijvingen

Voor de toepassing van deze Overeenkomst,

1. Betekent het begrip "investeerders" :

   a) de "onderdanen", dit wil zeggen elke natuurlijke persoon die, volgens de wetgeving van het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxemburg of de Federatieve Republiek Brazilië beschouwd wordt als onderdaan van respectievelijk het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxemburg of de Federatieve Republiek Brazilië ;

   b) de "vennootschappen", dit wil zeggen elke rechtspersoon die is opgericht overeenkomstig de wetgeving van het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxemburg of de Federatieve Republiek Brazilië en die zijn maatschappelijke zetel heeft op het grondgebied van respectievelijk het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxemburg of de Federatieve Republiek Brazilië.

2. Betekent het begrip "investeringen" om het even welke vorm van activa en elke rechtstreekse of onrechtstreekse inbreng in speciën, natura of diensten, die worden geïnvesteerd of geherinvesteerd in om het even welke economische sector.

   Als investeringen in de zin van deze Overeenkomst gelden meer bepaald, maar niet uitsluitend :

   a) roerende en onroerende goederen, alsook alle andere zakelijke rechten, zoals hypotheken, voorrechten, panden, vruchtgebruik en gelijkaardige rechten ;

   b) aandelen, winstbewijzen en alle andere vormen van deelneming, zelfs minoritair of onrechtstreeks, in vennootschappen die zijn opgericht op het grondgebied van één der Overeenkomstsluitende Partijen ;

   c) obligaties, vorderingen en rechten op enige prestatie met economische waarde ;

   d) auteursrechten, rechten van industriële eigendom, technische procédés, gedeponeerde namen en handelsfondsen ;

   e) publiekrechtelijke of contractuele concessies, waaronder die betreffende de prospectie, de ontwikkeling, de ontginning of winning van natuurlijke rijkdommen.

   Geen enkele verandering in de juridische vorm waarin de activa en kapitalen werden geïnvesteerd of geherinvesteerd brengt hun kwalificatie als "investering" zoals bedoeld in deze Overeenkomst in het gedrang.

3. Betekent het begrip "inkomsten" de bedragen die voortvloeien uit een investering, en namelijk maar niet uitsluitend, de winsten, intresten, kapitaalaangroei, dividenden, royalties of vergoedingen.

4. Is de term "grondgebied" van toepassing op het grondgebied van het Koninkrijk België, het grondgebied van het Groothertogdom Luxemburg en het grondgebied van de Federatieve Republiek Brazilië evenals op de maritieme gebieden, met name de gebieden op en onder zee, die zich voorbij de territoriale wateren van de betrokken Staten uitstrekken en op dewelke deze, overeenkomstig het internationaal recht, hun soevereine rechten en hun rechtsmacht uitoefenen met het oog op het onderzoek, de ontginning en het behoud van de natuurlijke rijkdommen.

ARTIKEL 2

Bevordering van investeringen

1. Elke Overeenkomstsluitende Partij moedigt investeringen op haar grondgebied door investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij aan en laat deze investeringen toe in overeenstemming met haar wetgeving.

2. Elke Overeenkomstsluitende Partij laat in het bijzonder het sluiten en uitvoeren toe van licentiecontracten en van overeenkomsten inzake commerciële, administratieve of technische bijstand, voor zover deze activiteiten verband houden met investeringen.

ARTIKEL 3

Bescherming van investeringen

1. Alle rechtstreekse en onrechtstreekse investeringen uitgevoerd door investeerders van één der Overeenkomstsluitende Partijen genieten op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij een billijke en rechtvaardige behandeling.

2. Onder voorbehoud van maatregelen die noodzakelijk zijn voor de handhaving van de openbare orde, genieten die investeringen van een voortdurende veiligheid en bescherming, met uitsluiting van elke ongerechtvaardigde of discriminatoire maatregel die, in rechte of in feite, het beheer, de instandhouding, het gebruik, het genot of de vereffening ervan zou kunnen belemmeren.

3. De in de paragrafen 1 en 2 omschreven behandeling en bescherming zijn ten minste gelijk aan die welke de laatste Overeenkomstsluitende Partij toekent aan investeringen verricht door de eigen investeerders of door investeerders van een derde Staat, welke het meest gunstig is voor de betrokken investeerder, en zijn in geen geval minder gunstig dan die welke het internationaal recht waarborgt.

4. De bepalingen van paragrafen 1 tot 3 van dit Artikel strekken zich evenwel niet uit tot de behandeling, voorkeur of privilege die een Overeenkomstsluitende Partij toekent aan investeringen verricht door investeerders van een derde Staat, op grond van haar lidmaatschap van of associatie met een vrijhandelszone, een douane-unie, een gemeenschappelijke markt of iedere andere vorm van een regionale economische organisatie.

5. De bepalingen van de paragrafen 1 tot 3 van dit Artikel houden niet in dat de Overeenkomstsluitende Partij verplicht wordt aan de investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij enige behandeling, voorkeur of privilege toe te kennen, voortvloeiend uit enige internationale overeenkomst of regeling die geheel of gedeeltelijk betrekking heeft op belastingen.

ARTIKEL 4

Eigendomsberovende of -beperkende maatregelen

1. Elke Overeenkomstsluitende Partij verbindt zich ertoe geen enkele maatregel tot onteigening of nationalisatie te treffen, noch enige andere maatregel die tot gevolg heeft dat de investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij rechtstreeks of onrechtstreeks het bezit ontnomen wordt van de investeringen die hen toebehoren op haar grondgebied.

2. Wanneer een afwijking van paragraaf 1 wordt gerechtvaardigd door het openbaar nut, de veiligheid of het nationaal belang, dan moeten de volgende voorwaarden vervuld worden :

   a) de maatregelen worden genomen volgens een wettelijke procedure ;

   b) ze zijn noch discriminatoir, noch strijdig met een bijzondere verbintenis ;

   c) ze gaan vergezeld van maatregelen die voorzien in de betaling van een gepaste en reële schadevergoeding.

3. Het bedrag van de schadevergoedingen moet overeenstemmen met de werkelijke waarde van de betrokken investeringen op de dag voor de datum waarop de maatregelen worden getroffen of bekendgemaakt.

   De schadevergoedingen worden betaald in de munt van de Staat waartoe de investeerder behoort of in een andere convertibele munt. Ze worden zonder vertraging uitgekeerd en zijn vrijelijk verhandelbaar. Ze geven een rente aan LIBOR vanaf de datum van hun vaststelling tot aan deze van hun betaling.

4. De investeerders van één der Overeenkomstsluitende Partijen waarvan de investeringen schade zouden lijden ingevolge een oorlog of een ander gewapend conflict, een revolutie, een nationale noodtoestand of een opstand op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij, genieten vanwege die laatste, een behandeling die ten minste gelijk is aan die welke aan investeerders van de meest begunstigde natie wordt verleend voor wat de teruggaven, schadeloosstellingen, compensaties of andere schadevergoedingen betreft.

5. Voor de in dit artikel behandelde kwesties zal elke Overeenkomstsluitende Partij aan de investeerders van de andere Partij een behandeling verlenen die ten minste gelijk is aan die welke ze op haar grondgebied geeft aan de investeerders van de meest begunstigde natie. Die behandeling zal in geen geval minder gunstig zijn dan die welke het internationaal recht waarborgt.

ARTIKEL 5

Overmakingen

1. Elke Overeenkomstsluitende Partij verleent aan de investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij, de vrije overmaking, naar of van haar grondgebied, van alle betalingen inzake een investering, van meer bepaald :

   a) bedragen bestemd om een investering tot stand te brengen, te behouden of te ontwikkelen ;

   b) bedragen bestemd voor de betaling van contractuele verplichtingen, inbegrepen de bedragen die nodig zijn voor de terugbetaling van leningen, retributies en andere betalingen ingevolge licenties, franchising, concessies en andere gelijkaardige rechten, evenals de vergoeding van geëxpatrieerde werknemers ;

   c) de inkomsten uit investeringen ;

   d) de opbrengst van de volledige of gedeeltelijke vereffening van investeringen, inbegrepen de meerwaarden of verhogingen van geïnvesteerd kapitaal ;

   e) de ingevolge artikel 4 betaalde schadevergoedingen.

2. De onderdanen van elk der Overeenkomstsluitende Partijen die uit hoofde van een investering op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij mogen werken, mogen tevens een passend deel van hun loon overmaken naar hun land van oorsprong.

3. De overmakingen gebeuren in een vrijelijk verhandelbare munt, tegen de koers die op de datum ervan van toepassing is, op de contanttransacties in de gebruikte munt.

4. Elk der Overeenkomstsluitende Partijen levert de nodige vergunningen af om ervoor te zorgen dat de overdrachten zonder vertraging kunnen gebeuren, zonder andere onkosten dan de gebruikelijke taksen en kosten.

5. De in dit artikel vermelde waarborgen zijn ten minste gelijk aan die welke worden gegeven aan de investeerders van de meest begunstigde natie.

ARTIKEL 6

Subrogatie

1. Indien één der Overeenkomstsluitende Partijen of een openbare instelling of een aangeduid agentschap van die Partij schadevergoedingen uitbetaalt aan haar eigen investeerders op grond van een garantie voor een investering, dan erkent de andere Overeenkomstsluitende Partij dat de rechten en vorderingen van de investeerders zijn overgedragen aan de betrokken Overeenkomstsluitende Partij of openbare instelling of agentschap.

2. In verband met de overgedragen rechten kan de andere Overeenkomstsluitende Partij aan de verzekeraar die in de rechten van de schadeloosgestelde investeerder is getreden, de verplichtingen opleggen die wettelijk of contractueel op die investeerder rusten.

ARTIKEL 7

Toepasbare regels

Als een kwestie in verband met investeringen tegelijk wordt geregeld door deze Overeenkomst, maar ook door de nationale wetgeving van één der Overeenkomstsluitende Partijen, of door bestaande internationale overeenkomsten of overeenkomsten die door de Partijen in de toekomst zullen ondertekend worden, dan kunnen de investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij zich beroepen op de bepalingen die voor hen het gunstigst zijn.

ARTIKEL 8

Bijzondere Overeenkomsten

1. Investeringen waarvoor een bijzondere overeenkomst werd gesloten tussen één der Overeenkomstsluitende Partijen en investeerders van de andere Partij zijn onderworpen aan de bepalingen van deze Overeenkomst en aan die van de bijzondere overeenkomst.

2. Elk der Overeenkomstsluitende Partijen leeft steeds de verbintenissen na die ze tegenover investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij is aangegaan.

ARTIKEL 9

Regeling van geschillen met betrekking tot de investeringen

1. Van elk investeringsgeschil tussen een investeerder van één der Overeenkomstsluitende Partijen en de andere Overeenkomstsluitende Partij wordt door de meest gerede partij schriftelijk kennis gegeven, vergezeld van een voldoende gedetailleerd memorandum.

   In de mate van het mogelijke zullen de partijen proberen dat geschil op minnelijke wijze te regelen door middel van onderhandelingen, eventueel door beroep te doen op een onderzoek van een derde, of anders door een verzoeningsprocedure tussen de Overeenkomstsluitende Partijen langs diplomatieke weg.

2. Indien er geen minnelijke schikking getroffen werd door een rechtstreeks akkoord tussen de partijen die bij het geschil betrokken zijn, noch verzoening bereikt werd langs diplomatieke weg binnen zes maanden na de kennisgeving, dan wordt het geschil, naar de keuze van de investeerder, ofwel aan de bevoegde rechtsmacht van de Staat waar de investering gedaan werd, ofwel aan internationale arbitrage, onderworpen. De keuze tussen de twee kanalen is in principe onomkeerbaar met uitzondering van de bepaling in paragraaf 3.

   Met dat doel geeft elk der Overeenkomstsluitende Partijen haar voorafgaande en onherroepelijke toestemming om elk geschil aan de arbitrage te onderwerpen.

3. De investeerder die een geschil aan de nationale rechtsmacht heeft onderworpen kan niettemin beroep doen op internationale arbitrage indien, vooraleer een uitspraak door de nationale rechtbank of rechter over het onderwerp gedaan werd, de investeerder verklaart niet langer zijn zaak via nationale procedures voort te zetten.

4. Als internationale arbitrage wordt gevraagd, wordt het geschil naar keuze van de investeerder, voorgelegd aan één van de volgende arbitrage-organismen :

   - een arbitragerechtbank ad hoc, opgericht volgens de arbitrageregels van de Commissie van de Verenigde Naties voor het Internationaal Handelsrecht (C.N.U.D.C.I.) ;

   - het Internationaal Centrum voor Regeling van Investeringsgeschillen (I.C.S.I.D.), dat werd opgericht door het "Verdrag tot regeling van investeringsgeschillen tussen Staten en onderdanen van andere Staten", ter ondertekening opengesteld te Washington op 18 maart 1965, zodra elke Overeenkomstsluitende Staat tot dat Verdrag is toegetreden. Zolang die laatste voorwaarde niet is vervuld, stemt elke Overeenkomstsluitende Partij ermee in dat het geschil aan arbitrage wordt onderworpen volgens de regels van het Aanvullend Mechanisme van het I.C.S.I.D. ;

   - het Arbitragegerecht van de Internationale Kamer van Koophandel in Parijs ;

   - het Arbitrage-instituut van de Kamer van Koophandel in Stockholm.

   Indien de arbitrageprocedure op verzoek van een Overeenkomstsluitende Partij wordt ingediend, verzoekt die Partij de betrokken investeerder schriftelijk om het arbitrage-organisme uit te kiezen waaraan het geschil voorgelegd zal worden.

5. Geen van de Overeenkomstsluitende Partijen die betrokken is bij een geschil, zal in enig stadium van de arbitrageprocedure of van de uitvoering van een scheidsrechterlijke uitspraak, als verweer aanvoeren dat de investeerder die tegenpartij is bij het geschil, een vergoeding ter uitvoering van een verzekeringspolis of van de in artikel 6 van deze Overeenkomst vermelde garantie heeft ontvangen, die het geheel of een gedeelte van zijn verliezen dekt.

6. De arbitragerechtbank beslist op grond van het nationale recht van de Overeenkomstsluitende Partij die partij is bij het geschil op het grondgebied waarvan de investering gesitueerd is, met inbegrip van de regels inzake wetsconflicten, de bepalingen van deze Overeenkomst, de bepalingen van de bijzondere overeenkomst die eventueel werd gesloten met betrekking tot de investering, en de beginselen van internationaal recht.

7. De arbitragebeslissingen zijn definitief en bindend voor de partijen bij het geschil. Elke Overeenkomstsluitende Partij verbindt er zich toe ze uit te voeren overeenkomstig haar nationale wetgeving.

ARTIKEL 10

Meest begunstigde natie

Voor alle kwesties met betrekking tot de behandeling van investeringen, genieten de investeerders van elk der Overeenkomstsluitende Partijen op het grondgebied van de andere Partij, de behandeling van de meest begunstigde natie.

ARTIKEL 11

Geschillen tussen Overeenkomstsluitende Partijen inzake interpretatie of toepassing van deze Overeenkomst

1. Elk geschil betreffende de interpretatie of de toepassing van deze Overeenkomst moet, indien mogelijk, worden geregeld langs diplomatieke weg.

2. Bij gebrek aan een regeling langs diplomatieke weg wordt het geschil voorgelegd aan een gemengde commissie samengesteld uit vertegenwoordigers van beide Partijen ; die commissie vergadert op verzoek van de meest gerede Partij en zonder ongerechtvaardigde vertraging.

3. Indien de gemengde commissie het geschil niet kan regelen, wordt het op verzoek van de één of de andere Overeenkomstsluitende Partij onderworpen aan een arbitrageprocedure, die voor elk geval apart als volgt wordt ingesteld :

   Elke Overeenkomstsluitende Partij zal een scheidsrechter aanduiden binnen een periode van twee maanden vanaf de datum waarop één der Overeenkomstsluitende Partijen de andere in kennis heeft gesteld van haar voornemen het geschil aan arbitrage te onderwerpen. Binnen twee maanden na hun aanstelling duiden deze twee scheidsrechters in onderling overleg een onderdaan van een derde Staat aan als Voorzitter van het college van scheidsrechters.

   Indien deze termijnen niet worden nageleefd, zal de één of de andere Overeenkomstsluitende Partij de Voorzitter van het Internationaal Gerechtshof verzoeken de nodige benoemingen te verrichten.

   Indien de Voorzitter van het Internationaal Gerechtshof onderdaan is van de één of de andere Overeenkomstsluitende Partij of van een Staat waarmee de één of de andere Overeenkomstsluitende Partij geen diplomatieke betrekkingen heeft, of als hij om een andere reden zijn functie niet kan uitoefenen, wordt de Ondervoorzitter van het Internationaal Gerechtshof verzocht die benoeming te doen.

4. Het aldus samengestelde college stelt zijn eigen procedureregels vast. Zijn beslissingen worden bij meerderheid van stemmen genomen ; ze zijn definitief en bindend voor de Overeenkomstsluitende Partijen.

5. Elke Overeenkomstsluitende Partij zal de kosten die zijn verbonden aan de aanwijzing van haar scheidsrechter dragen. De uitgaven met betrekking tot de aanwijzing van de derde scheidsrechter en de werkingskosten van het college worden gelijkelijk gedragen door de Overeenkomstsluitende Partijen.

ARTIKEL 12

Vroegere investeringen

Deze Overeenkomst is eveneens van toepassing op de voor zijn inwerkingtreding uitgevoerde investeringen, verricht door investeerders van één der Overeenkomstsluitende Partijen op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij, en dit in overeenstemming met haar wetten en reglementen. Ze is evenwel niet van toepassing op enig geschil in verband met een investering dat gerezen is voor haar inwerkingtreding.

ARTIKEL 13

Inwerkingtreding en duur

1. Deze Overeenkomst treedt in werking één maand na de datum waarop de Overeenkomstsluitende Partijen hun akten van bekrachtiging hebben uitgewisseld. Ze blijft van kracht gedurende een termijn van tien jaar.

   Tenzij één der Overeenkomstsluitende Partijen ze ten minste zes maanden voor het einde van de geldigheidstermijn opzegt, wordt ze telkens stilzwijgend verlengd voor een nieuwe termijn van tien jaar, en elke Overeenkomstsluitende Partij behoudt zich het recht ze op te zeggen met kennisgeving ten minste zes maanden voor het einde van de lopende geldigheidstermijn.

2. Investeringen die voor de datum van beëindiging van deze Overeenkomst werden verricht, blijven onder haar toepassing vallen gedurende een termijn van tien jaar na die datum.

TEN BLIJKE WAARVAN, de ondergetekende vertegenwoordigers, daartoe behoorlijk gemachtigd door hun onderscheiden regeringen, deze Overeenkomst hebben ondertekend.

GEDAAN te Brussel, op 06.01.99, in twee oorspronkelijke exemplaren, elk in de Engelse, Nederlandse, Franse en de Portugese taal, alle teksten gelijkelijk rechtsgeldig. In geval van verschil in interpretatie is de Engelse tekst beslissend.

VOOR DE BELGISCH-LUXEMBURGSE ECONOMISCHE UNIE :

Voor de Regering van het Koninkrijk België,
handelend mede in de naam van de Regering van het Groothertogdom Luxemburg,
voor de Vlaamse Regering,
voor de Waalse Regering,
en voor de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

VOOR DE REGERING VAN DE FEDERATIEVE REPUBLIEK BRAZILIE :

AGREEMENT

BETWEEN

THE BELGO-LUXEMBURG ECONOMIC UNION

AND

THE GOVERNMENT OF THE FEDERATIVE REPUBLIC OF BRAZIL

ON THE RECIPROCAL PROMOTION

AND

PROTECTION OF INVESTMENTS

AGREEMENT
BETWEEN
THE BELGO-LUXEMBURG ECONOMIC UNION
AND
THE GOVERNMENT OF THE FEDERATIVE REPUBLIC OF BRAZIL
ON THE RECIPROCAL PROMOTION
AND
PROTECTION OF INVESTMENTS

THE GOVERNMENT OF THE KINGDOM OF BELGIUM,
acting both in its own name and in the name of
the Government of the Grand-Duchy of Luxembourg, by virtue of existing agreements,
the Walloon Government,
the Flemish Government,
and the Government of the Region of Brussels-Capital,
on the one hand,

and

THE GOVERNMENT OF THE FEDERATIVE REPUBLIC OF BRAZIL,
on the other hand,

(hereinafter referred to as "the Contracting Parties"),

DESIRING to strengthen their economic cooperation by creating favourable conditions for investments by nationals of one Contracting Party in the territory of the other Contracting Party,

HAVE agreed as follows :

ARTICLE 1

Definitions

For the purpose of this Agreement,

1. The term "investors" shall mean :

   a) the "nationals", i.e. any natural person who, according to the legislation of the Kingdom of Belgium, of the Grand-Duchy of Luxemburg or of the Federative Republic of Brazil, is considered as a citizen of the Kingdom of Belgium, of the Grand-Duchy of Luxemburg or of the Federative Republic of Brazil respectively ;

   b) the "companies", i.e. any legal person constituted in accordance with the legislation of the Kingdom of Belgium, of the Grand-Duchy of Luxemburg or of the Federative Republic of Brazil and having its registered office in the territory of the Kingdom of Belgium, of the Grand-Duchy of Luxemburg or of the Federative Republic of Brazil respectively.

2. The term "investments" shall mean any kind of assets and any direct or indirect contribution in cash, in kind or in services, invested or reinvested in any sector of economic activity.

   The following shall more particularly, though not exclusively, be considered as investments for the purpose of this Agreement :

   a) movable and immovable property as well as any other rights in rem, such as mortgages, liens, pledges, usufruct and similar rights ;

   b) shares, corporate rights and any other kind of shareholdings, including minority or indirect ones, in companies constituted in the territory of one Contracting Party ;

   c) bonds, claims to money and to any performance having an economic value ;

   d) copyrights, industrial property rights, technical processes, trade names and good will ;

   e) concessions granted under public law or under contract, including concessions to explore, develop, extract or exploit natural resources.

   Changes in the legal form in which assets and capital have been invested or reinvested shall not affect their designation as "investments" for the purpose of this Agreement.

3. The term "incomes" shall mean the proceeds of an investment and shall include in particular, though not exclusively, profits, interests, capital increases, dividends, royalties and payments.

4. The term "territory" shall apply to the territory of the Kingdom of Belgium, to the territory of the Grand-Duchy of Luxemburg and to the territory of the Federative Republic of Brazil, as well as to the maritime areas, i.e. the marine and underwater areas which extend beyond the territorial waters, of the States concerned and upon which the latter exercise, in accordance with international law, their sovereign rights and their jurisdiction for the purpose of exploring, exploiting and preserving natural resources.

ARTICLE 2

Promotion of investments

1. Each Contracting Party shall promote investments in its territory by investors of the other Contracting Party and shall accept such investments in accordance with its legislation.

2. In particular, each Contracting Party shall authorize the conclusion and the fulfilment of licence contracts and commercial, administrative or technical assistance agreements, as far as these activities are in connection with such investments.

ARTICLE 3

Protection of investments

1. All investments, whether direct or indirect, made by investors of one Contracting Party shall enjoy a fair and equitable treatment in the territory of the other Contracting Party.

2. Except for measures required to maintain public order, such investments shall enjoy continuous protection and security, i.e. excluding any unjustified or discriminatory measure which could hinder, either in law or in practice, the management, maintenance, use, possession or liquidation thereof.

3. The treatment and protection referred to in paragraphs 1 and 2 shall at least be equal to those accorded by the latter Contracting Party to investments made by its own investors or investors of a third State, whichever is the most favourable to the investor concerned, and shall in no case be less favourable than those recognized under international law.

4. However, the provisions of paragraphs 1 to 3 of this Article shall not cover any treatment, preference or privilege granted by one Contracting Party to investments made by the investors of a third State pursuant to its participation in or association with a free trade zone, a customs union, a common market or any other form of regional economic organization.

5. The provisions of paragraphs 1 to 3 of this Article shall not be construed so as to oblige one Contracting Party to extend to investors of the other Contracting Party any treatment, preference or privilege resulting from any international agreement or arrangement relating wholly or mainly to taxation.

ARTICLE 4

Deprivation and limitation of ownership

1. Each Contracting Party undertakes not to adopt any measure of expropriation or nationalization or any other measure having the effect of directly or indirectly dispossessing the investors of the other Contracting Party of their investments in its territory.

2. If reasons of public purpose, security or national interest require a derogation from the provisions of paragraph 1, the following conditions shall be complied with :

   a) the measures shall be taken under due process of law ;

   b) the measures shall be neither discriminatory, nor contrary to any specific commitments ;

   c) the measures shall be accompanied by provisions for the payment of an adequate and effective compensation.

3. Such compensation shall amount to the actual value of the investments on the day before the measures were taken or became public.

   Such compensation shall be paid in the currency of the State of which the investor is a national or in any other convertible currency. It shall be paid without delay and shall be freely transferable. It shall bear interest at LIBOR from the date of the determination of its amount until the date of its payment.

4. Investors of one Contracting Party whose investments suffer losses owing to war or other armed conflict, revolution, a state of national emergency or revolt in the territory of the other Contracting Party shall be granted by the latter Contracting Party a treatment, as regards restitution, indemnification, compensation or other settlement, at least equal to that which the latter Contracting Party grants to the investors of the most favoured nation.

5. In respect of matters dealt with in this Article, each Contracting Party shall grant to the investors of the other Contracting Party a treatment which shall at least be equal to that granted in its territory to the investors of the most favoured nation. This treatment shall in no case be less favourable than that recognized under international law.

ARTICLE 5

Transfers

1. Each Contracting Party shall grant to investors of the other Contracting Party the free transfer of all payments relating to an investment, including more particularly :

   a) amounts necessary for establishing, maintaining or expanding the investment ;

   b) amounts necessary for payments under a contract, including amounts necessary for repayment of loans, royalties and other payments resulting from licences, franchises, concessions and other similar rights, as well as salaries of expatriate personnel ;

   c) proceeds from investments ;

   d) proceeds from the total or partial liquidation of investments, including capital gains or increases in the invested capital ;

   e) compensation paid pursuant to Article 4.

2. The nationals of each Contracting Party who have been authorized to work in the territory of the other Contracting Party in connection with an investment shall also be permitted to transfer an appropriate portion of their earnings to their country of origin.

3. Transfers shall be made in a freely convertible currency at the rate applicable on the day transfers are made to cash transactions in the currency used.

4. Each Contracting Party shall issue the authorizations required to ensure that the transfers can be made without undue delay, with no other expenses than the usual taxes and costs.

5. The guarantees referred to in this Article shall at least be equal to those granted to the investors of the most favoured nation.

ARTICLE 6

Subrogation

1. If one Contracting Party or any public institution or a designated agency of this Party pays compensation to its own investors pursuant to a guarantee providing coverage for an investment, the other Contracting Party shall recognize that the former Contracting Party or the public institution or agency concerned is subrogated into the rights of the investors.

2. As far as the transferred rights are concerned, the other Contracting Party shall be entitled to invoke against the insurer who is subrogated into the rights of the indemnified investors the obligations of the latter under law or contract.

ARTICLE 7

Applicable regulations

If an issue relating to investments is covered both by this Agreement and by the national legislation of one Contracting Party or by international conventions, existing or to be subscribed to by the Parties in the future, the investors of the other Contracting Party shall be entitled to avail themselves of the provisions that are the most favourable to them.

ARTICLE 8

Specific Agreements

1. Investments made pursuant to a specific agreement concluded between one Contracting Party and investors of the other Party shall be covered by the provisions of this Agreement and by those of the specific agreement.

2. Each Contracting Party undertakes to ensure at all times that the commitments it has entered into vis-a-vis investors of the other Contracting Party shall be observed.

ARTICLE 9

Settlement of investment disputes

1. Any investment dispute between an investor of one Contracting Party and the other Contracting Party shall be notified in writing by the first party to take action. The notification shall be accompanied by a sufficiently detailed memorandum.

   As far as possible, the Parties shall endeavour to settle the dispute through negotiations, if necessary by seeking expert advice from a third party, or by conciliation between the Contracting Parties through diplomatic channels.

2. In the absence of an amicable settlement by direct agreement between the parties to the dispute or by conciliation through diplomatic channels within six months from the notification, the dispute shall be submitted, at the option of the investor, either to the competent jurisdiction of the State where the investment was made, or to international arbitration. The choice between the two channels is in principle irreversible with the exception mentionned in paragraph 3.

   To this end, each Contracting Party agrees in advance and irrevocably to the settlement of any dispute by this type of arbitration.

3. An investor who has submitted the dispute to national jurisdiction may nevertheless have recourse to international arbitration if, before judgement has been delivered on the subject matter by a national court or judge, the investor declares not to pursue his case any longer through national proceedings.

4. In case of international arbitration, the dispute shall be submitted for settlement by arbitration to one of the hereinafter mentioned organizations, at the option of the investor :

   - an ad hoc arbitral tribunal set up according to the arbitration rules laid down by the United Nations Commission on International Trade Law (U.N.C.I.T.R.A.L.) ;

   - the International Centre for the Settlement of Investment Disputes (I.C.S.I.D.), set up by the Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of other States, opened for signature at Washington on March 18, 1965, when each State party to this Agreement has become a party to the said Convention. As long as this requirement is not met, each Contracting Party agrees that the dispute shall be submitted to arbitration pursuant to the Rules of the Additional Facility of the I.C.S.I.D.

   - the Arbitral Court of the International Chamber of Commerce in Paris ;

   - the Arbitration Institute of the Chamber of Commerce in Stockholm.

If the arbitration procedure has been introduced upon the initiative of a Contracting Party, this Party shall request the investor involved in writing to designate the arbitration organization to which the dispute shall be referred.

5. At any stage of the arbitration proceedings or of the execution of an arbitral award, none of the Contracting Parties involved in a dispute shall be entitled to raise as an objection the fact that the investor who is the opposing party in the dispute has received compensation totally or partly covering his losses pursuant to an insurance policy or to the guarantee provided for in Article 6 of this Agreement.

6. The arbitral tribunal shall decide on the basis of the national law, including the rules relating to conflicts of law, of the Contracting Party involved in the dispute in whose territory the investment has been made, as well as on the basis of the provisions of this Agreement, of the terms of the specific agreement which may have been entered into regarding the investment, and of the principles of international law.

7. The arbitral awards shall be final and binding on the parties to the dispute. Each Contracting Party undertakes to execute the awards in accordance with its national legislation.

ARTICLE 10

Most favoured nation

In all matters relating to the treatment of investments the investors of each Contracting Party shall enjoy most-favoured-nation treatment in the territory of the other Party.

ARTICLE 11

Disputes between the Contracting Parties relating to the interpretation or application of this Agreement

1. Any dispute relating to the interpretation or application of this Agreement shall be settled as far as possible through diplomatic channels.

2. In the absence of a settlement through diplomatic channels, the dispute shall be submitted to a joint commission consisting of representatives of the two Parties ; this commission shall convene without undue delay at the request of the first party to take action.

3. If the joint commission cannot settle the dispute, the latter shall be submitted, at the request of either Contracting Party, to an arbitration court set up as follows for each individual case :

Each Contracting Party shall appoint one arbitrator within a period of two months from the date on which either Contracting Party has informed the other Party of its intention to submit the dispute to arbitration. Within a period of two months following their appointment, these two arbitrators shall appoint by mutual agreement a national of a third State as chairman of the arbitration court.

If these time limits have not been complied with, either Contracting Party shall request the President of the International Court of Justice to make the necessary appointment(s).

If the President of the International Court of Justice is a national of either Contracting Party or of a State with which one of the Contracting Parties has no diplomatic relations or if, for any other reason, he cannot exercise this function, the Vice-President of the International Court of Justice shall be requested to make the appointment(s).

4. The court thus constituted shall determine its own rules of procedure. Its decisions shall be taken by a majority of the votes ; they shall be final and binding on the Contracting Parties.

5. Each Contracting Party shall bear the costs resulting from the appointment of its arbitrator. The expenses in connection with the appointment of the third arbitrator and the administrative costs of the court shall be borne equally by the Contracting Parties.

ARTICLE 12

Previous investments

This Agreement shall also apply to investments made before its entry into force by investors of one Contracting Party in the territory of the other Contracting Party in accordance with the latter's laws and regulations. It shall however not apply to any dispute concerning an investment which arose before its entry into force.

ARTICLE 13

Entry into force and duration

1. This Agreement shall enter into force one month after the date of exchange of the instruments of ratification by the Contracting Parties. The Agreement shall remain in force for a period of ten years.

Unless notice of termination is given by either Contracting Party at least six months before the expiry of its period of validity, this Agreement shall be tacitly extended each time for a further period of ten years, it being understood that each Contracting Party reserves the right to terminate the Agreement by notification given at least six months before the date of expiry of the current period of validity.

2. Investments made prior to the date of termination of this Agreement shall be covered by this Agreement for a period of ten years from the date of termination.

IN WITNESS WHEREOF, the undersigned representatives, duly authorized thereto by their respective Governments, have signed this Agreement.

DONE at Brasília, on January 06 1999, in two original copies, each in the English, French, Dutch and Portuguese languages, all texts being equally authentic. The text in the English language shall prevail in case of difference of interpretation.

FOR THE BELGO-LUXEMBURG ECONOMIC UNION :

For the Government of the Kingdom of Belgium,
acting both in its own name and in the name of
the Government of the Grand-Duchy of Luxembourg,
for the Walloon Government,
for the Flemish Government,
and for the Government of the Region of Brussels-Capital,

FOR THE GOVERNMENT OF THE FEDERATIVE REPUBLIC OF BRAZIL :